

«Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки»
«Agri-food market development under economy globalization conditions»

Міністерство освіти і науки України
Департамент агропромислового розвитку Полтавської обласної
державної адміністрації

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
Інститут свинарства і агропромислового виробництва

Національної академії аграрних наук України
Регіональний фонд підтримки підприємництва
по Полтавській області

Полтавська державна аграрна академія

Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та
інформаційних технологій

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

МАТЕРІАЛИ П ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«Розвиток агропродовольчого ринку в умовах
глобалізації економіки»

«Agri-food market development under economy globalization
conditions»

31 березня 2020 р.

м. Полтава, ПДАА

Міністерство освіти і науки України
Департамент агропромислового розвитку Полтавської обласної державної
адміністрації
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
Інститут свинарства і агропромислового виробництва Національної академії
аграрних наук України
Регіональний фонд підтримки підприємництва
по Полтавській області
Полтавська державна аграрна академія
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних
технологій
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

**МАТЕРІАЛИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації
економіки»**

**«Agri-food market development under economy globalization
conditions»**

31 березня 2020 р.

м. Полтава, ПДАА

УДК 338.439.5: 339.9 : 005.44

ББК 65.9 (4УКР) 42

Редакційна колегія:

Макаренко П.М. – завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавської державної аграрної академії, д.е.н., професор, член.-кор. НААНУ.

Березіна Л.М. – заступник завідувача кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавської державної аграрної академії, д.е.н., професор.

Самойлик Ю.В. – професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавської державної аграрної академії, д.е.н., доцент.

Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 31 березня 2020 р.). Полтава : кафедра економіки та міжнародних економічних відносин ПДАА, 2020. 204 с.

У збірнику надруковані матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки». Відповідальність за зміст і редакцію наукових праць несуть їх автори. Матеріали можуть бути корисні для здобувачів вищої освіти, науковців, викладачів вищих навчальних закладів освіти, практиків.

УДК 338.439.5: 339.9 : 005.44

ББК 65.9 (4УКР) 42

Секція № 1

Глобалізація та глокалізація: виклики для національної економіки та агропродовольчого ринку

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ

Березіна Л. М.,

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,

Полтавська державна аграрна академія

Аграрний сектор економіки України, який має потенціал, здатний забезпечити не тільки внутрішній ринок продукцією на основі сільськогосподарської сировини, а й суттєвий обсяг її експорту, має бути флагманом розвитку національної економіки та її надійним провідником в інтеграційний простір світової економіки. З іншого боку, аграрний бізнес, як прояв функціонування аграрного сектору, виконує важливу соціальну функцію – забезпечення населення країни продовольством та робочими місцями, сприяння розвитку сільської місцевості та підвищення життєвого рівня населення, яке там проживає.

Поява концепції «аграрного бізнесу» у кінці 50-х років минулого століття в країнах Західної Європи та США мала суттєвий вплив на розвиток аграрного сектору. Вона знайшла відображення в працях американських вчених Дж. Девіса і Р. Голдберга. Саме вони визначили агробізнес, як суму всіх операцій, пов'язаних з виробництвом, зберіганням, транспортуванням, переробкою і розподілом сільськогосподарської продукції та наданням послуг у сфері ресурсного забезпечення сільського господарства [1].

Подальший його розвиток відбувався під впливом загальносвітових тенденцій в економіці, пов'язаних з процесами глобалізації, зокрема. У сучасних умовах процеси глобалізації не тільки сприяють розвитку економіки, а й призводять до посилення протиріч у світовому економічному просторі, зокрема, аграрному бізнесі. Підтвердженням цьому має місце цілий комплекс

глобальних проблем: продовольча безпека країн, зростаючий розрив у рівні соціально-економічного їх розвитку, демографічні зрушення тощо.

Розвиток аграрного бізнесу в Україні за умови наявних глобалізаційних процесів може відбуватися під впливом таких викликів: зростання відкритості національної економіки може призвести до погіршення фінансового стану вітчизняних аграрних товаровиробників через скорочення виробництва неконкурентоспроможної аграрної продукції; поглиблення продовольчої кризи у світових масштабах може вплинути на зростання цін на сільськогосподарську продукцію, що незадовільно відобразиться на рівні споживання вітчизняних споживачів; недостатній розвиток торговельних зв'язків вітчизняних аграрних підприємств на міжнародних ринках, нажаль, стримуватиме забезпечення позитивного економічного ефекту від міжнародної співпраці; посилення конкуренції між аграрними країнами здатне спричинити переливання іноземного інвестиційного капіталу з вітчизняного аграрного бізнесу в інші країни тощо.

З метою подолання несприятливого впливу глобалізаційних процесів на аграрний вітчизняний бізнес варто визначити першочергові стратегічні завдання, які мають їх мінімізувати, серед них: адаптація до мінливого зовнішнього середовища; удосконалення з цією метою внутрішнього середовища діяльності аграрного бізнесу; завершення земельної реформи; інноваційно-інвестиційне забезпечення агробізнесу; формування інноваційної моделі його функціонування; техніко-технологічна модернізація агропромислового виробництва; удосконалення міжгалузевих і внутрігалузевих економічних відносин; удосконалення ціноутворення; збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції; збільшення експорту сільськогосподарської продукції; формування позитивного іміджу аграрного сектору України тощо [2, с. 26].

Реалізація зазначених завдань забезпечить підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції,

ефективності галузей аграрної сфери, забезпечення стабільності, перш за все, внутрішніх ринків аграрної продукції та розширення участі України у забезпеченні нею світового ринку, а, відтак, розвиток національного аграрного бізнесу у перспективі.

Список використаних джерел

1. Devis S.H. and Goldberg P.A. A concept of agribusiness. Boston Mass: Harvard Univ. 1957.
2. Кліменко О.В., Бачал О.О. Формування економічної безпеки в умовах глобалізації. Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності ф-ту економіки та менеджменту СумДУ, м. Суми, 3-5 квітня 2012 р. Суми: СумДУ, 2012. Т.8. С. 25-26.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН У ВИРІШЕННІ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ

Шкуруній О. В., д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»,

Дейнека Т. А., д.е.н., професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія

Сучасний період розвитку світової економіки є особливим, зважаючи на низку новітніх процесів та явищ, таких як глокалізація, зворотні інновації, новий регіоналізм тощо. Науково-практичний інтерес викликає зокрема феномен глокалізації, поява якого належить до найновішого періоду розвитку світової економіки. Глокалізація розвивається за відцентровим вектором, на відміну від

глобалізації, вектор розвитку якої є доцентровим. До того ж, глобалізації, яка дедалі більше стає керованою, властиві чітко виражені ознаки організації по вертикалі. На відміну від цього організаційними засадами глокалізації є горизонтальні зв'язки, що утворюються в практиці ведення бізнесу суб'єктами за їх вільним вибором.

Глокалізація є досить контроверсійним явищем. З одного боку, вона не могла б виникнути поза наявності такого рівня глобалізованості, який властивий сучасним міжнародним відносинам. Однак, з іншого боку, зміст глокалізації суперечить принципу універсалізації, на якому базується глобалізація. Р. Робертсон зазначає, що глокалізація та глобалізація здатні до зіткнення. Глокалізація, на його переконання, є одночасним втіленням глобальних і локальних тенденцій, які існують у єдності, взаємно доповнюючи та взаємно проникаючи одна в одну [1, с. 164]. Така суперечність, що іманентна глокалізації, стає у наш час джерелом викликів країнам-учасникам міжнародних економічних відносин.

Процес глокалізації реалізовується в трьох стадіях: адаптація глобального продукту до споживача; синергія, коли конвергенція глобального та локального в результаті їх синтезу приводить до появи проривних технологій, до виникнення нових сегментів ринку та сприяє швидкій появі на ринках нової продукції; фрагментація – подрібнення міжнародного виробничого процесу з наступною його інтеграцією у виробничі, збутові, маркетингові, інші ланцюги та з використанням глобальних та локальних ефектів. При цьому процеси синергії та фрагментації визначаються науковцями [2] як інтеграційний і мережевий етапи глокалізації.

Розглядаючи особливості долучення країн до процесу глокалізації, необхідно зазначити важливість сформованості у суб'єктів міжнародних відносин високого техніко-технологічного та економічного рівня розвитку. Йдеться про пріоритет інновацій, оскільки саме вони визначають для кожної з країн можливості вирішення суперечності між глобальним і локальним. Це є

надзвичайно значущим для країн, що розвиваються, оскільки виклики глокалізації адресовані насамперед їм.

Еволюцію технологічної готовності таких країн докладно представлено в працях Дж. Иммельта, В. Говіндараджана, К. Тримала та інших авторів [3, 4]. Зокрема сучасні науковці виділяються п'ять інноваційних стадій, де періоду глокалізації відповідає середина позиція – це третя стадія інноваційної еволюції. Їй передують періоди активних процесів глобалізації товарного та ресурсного ринків (перша та друга стадії), а слідує за нею – періоди реверсних і зворотних інновацій (третя і четверта стадії).

Щодо України, то її місце в сучасній системі міжнародних відносин неоднозначне. Країна активно включена в процеси глобалізації (42 позиція серед 203 країн за Індексом глобалізації КОФ, 2018 р. [5]). Її економіку, на нашу думку, необхідно вважати навіть надмірно відкритою для імпорту товарів. Проте Україна не може так само інтенсивно брати участь у міжнародній торгівлі як експортер. Причиною є передусім низький рівень інноваційного розвитку та невідповідність модернізації промисловості міжнародним стандартам. Це спричиняє конкурентну неспроможність вітчизняної продукції та її обмежене представлення на світових ринках.

Зазначаючи непросте становище України в системі міжнародних відносин, опосередкованих одночасно процесами як глобалізації, так і глокалізації, його не варто, між тим, оцінювати як безвихідне. Сучасна історія світового розвитку знає чимало, позитивних прикладів. Одним з найбільш гідних для наслідування – є досвід Південної Кореї, яка на початку 60-тих років ХХ ст. перебувала у схожій з Україною ситуації. Складність її тодішнього стану була зумовлена істотними внутрішніми проблемами: воєнним конфліктом із Північною Кореєю, слабкістю національного господарства, невирішеністю низки питань у соціальній сфері тощо. Нині Південна Корея сформувала й ефективно використовує великий виробничий та інноваційний потенціал, розвиваючись за довгостроковою програмою «New Growth Engines Initiative». Це сильна країна, з високими темпами

економічного зростання та національного добробуту. Південна Корея успішно реалізувала себе в процесах глокалізації. Нині вона активно поширює в глобалізованому економічному просторі створені в країні нові товари кінцевого споживання й технології; здійснює зворотні інновації, яким стадіально передувала глокалізація.

Отже, вихід навіть з дуже складних ситуацій – реальний. Зважаючи на це, Україна може і повинна нарощувати та ефективно використати інноваційний потенціал – основу її майбутніх переваг у системі сучасних світогосподарських відносин, неординарність яких зумовлена наявністю ознак як глобальності, так і локальності.

Список використаних джерел

1. Robertson R. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London : Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1992. 224 p.
2. Авдокушин Е. Ф. Глокализация как объективный процесс и корпоративная стратегия. *Новая экономика : Всемирное наследие литературы, истории, живописи*. 2017. URL: <http://www.nitpa.org/glokalizaciya-kak-obektivnyj-processi-korporativnaya-strategiyae-f-avdokushin-3/>
3. Govindarajan V., Trimble Ch. *Reverse Innovation: Create Far From Home, Win Everywhere*. Harvard Business Review Press, 2012. 256 p.
4. Иммельт Дж., Говиндараджан В., Тримбл Кр. «Книгу перемен» пишет GE. *Harvard Business Review – Россия*. 2010. С. 75–84.
5. Ranking. KOF Globalisation Index: Globalisation Lull Continues (2018). Retrieved from <https://kof.ethz.ch/en/news-and-events/media/press-releases/2018/12/kof-globalisation-index-globalisation-lull-continues.html>

КРИТЕРІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ

Онегіна В.М., д.е.н., професор,

завідувач кафедри економіки та маркетингу,

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

В умовах глобалізації як процесу розширення, поглиблення та прискорення взаємозв'язків у світовому просторі, зростання відкритості та взаємозалежності країн, утвердження загальних принципів організації економічної діяльності та поширення однотипних інститутів, конкурентоспроможність суб'єктів господарювання, регіонів, країн стає умовою їх сталого розвитку. Управління конкурентоспроможністю на всіх рівнях господарювання потребує розуміння її критеріїв, чинників, методів формування та організації управління. Особливо актуальною проблема конкурентоспроможності є для сільського господарства української економіки, яке, забезпечуючи країну продовольством, реалізуючи потужний ресурсний потенціал та формуючи значну частку товарного експорту країни, що підтверджують дані таблиці, виконує також важливу функцію підтримки курсу національної валюти в кризових умовах. У 2019 р. Україна експортувала лише зерна на 9,6 млрд. дол. США [1], реалізуючи збіжжя в різні країни світу: Єгипет, Китай, Іспанію, Туреччину, Бангладеш, Ізраїль, Нідерланди, Індонезію та інші.

Таблиця

Експорт агропродовольчої продукції України

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Експорт, млрд. дол. США	16,7	14,6	15,3	17,8	18,6
Частка експорту агропродовольчої продукції в експорті товарів, %	31,0	38,3	42,0	41,1	39,4

Джерело: дані Держстату України [1, 2]

Та глобальна нестабільність, світова криза, що розгортається, диктують додаткові вимоги до конкурентоспроможності, які мають бути враховані для її забезпечення в управлінні на різних рівнях. Незважаючи на значний науковий доробок теорій конкурентоспроможності, в наукових розробках її теоретичних основ бракує чіткості щодо розуміння та розмежування її критеріїв, чинників (факторів), складників.

Зауважимо на багатогранності поняття «критерій конкурентоспроможності». Критерій є ознакою, на основі якої відбувається оцінка, визначення або класифікація; його також пов'язують із певними вимогами, яким має відповідати людина, предмет, явище [1]. Як ключова ознака критерій вбирає властивість об'єкта, його сутнісні характеристики. Таким чином, розуміння критеріїв конкурентоспроможності є складовою не лише її оцінки, а й формування її найважливіших ознак.

Узагальнюючи та доповнюючи напрацювання науковців [4, 5], в складі критеріїв конкурентоспроможності виробників та експортерів сільськогосподарської продукції виділяємо такі:

- усталеність виробництва та реалізації продукції, що передбачає значні та/ або зростаючі його обсяги, утримання/ зростання частки на відповідних товарних регіональних, національних та міжнародних ринках;
- ефективності виробництва та реалізації продукції;
- витратно-цінові переваги;
- якість продукції, її відповідність стандартам та іншим нормам;
- фінансова забезпеченість;
- екологічність виробництва, продукції та ланцюгів її зберігання і постачання, що передбачає виробництво продукції, її зберігання і транспортування без застосування шкідливих для людей та навколишнього середовища речовин і технологій, у складі продукції – відсутність різного роду шкідливих домішок, генномодифікованих організмів, хвороботворних мікроорганізмів, алергенних компонентів;

- інноваційність продукції, її новизна для регіонального, національного та світового ринків,

- відомість продукції (бренду, виробника, експортера), наявність та доступність інформації про виробника (експортера), властивості продукції;

- репутація виробника (експортера), його надійність, обов'язковість, доступність, у тому числі для термінових контактів, гнучкість у прийнятті оперативних рішень щодо умов здійснення контрактів у мінливих умовах,

- зручність за способами, термінами постачання та оплати;

- добросовісність конкуренції, утримання частки ринку певного виду продукції без використання штучних, заходів, що спотворюють ринковий механізм.

Саме сукупність цих критеріїв як ключових ознак конкурентоспроможності є необхідною для її забезпечення в сучасних мінливих умовах глобального економічного простору.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. Критерій. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B9>

(дата звернення: 24.03.2020 р.).

2. Державна служба статистики України. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2019 р. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 24.03.2020 р.).

3. Статистичний щорічник «Сільське господарство України» за 2018 рік / Держ. ком. статистики України. Київ: Держстат, 2019. 235 с.

4. Циганкова Т., Іщенко А. Маркетингові технології формування конкурентоспроможності експорту компанії. Міжнародна економічна політика. 2016. №2. С. 7-27.

5. Onegina V., Kravchenko O., Babaiev I. Assessment of competitiveness of agricultural product: methodological aspects. Innovative tools for socio-economic systems' development / edited by O. Mandych, A. Ostenda. Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej Katowice, 2019. PP, 78-85.

СУЧАСНІ ПРОДОВОЛЬЧІ СИСТЕМИ: ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ

*Опалько В.В., к.е.н., доцент, член-кореспондент АЕН України,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького*

Сучасний стан продовольчого забезпечення, проблеми раціону харчування та тенденції, які відбуваються у агропродовольчій галузі є важливими індикаторами розвитку, оскільки продовольчі системи здійснюють величезний вплив на здоров'я людей і планети в цілому. Виявлення майбутніх ключових тенденцій у агропродовольчій сфері є частиною реалізації Цілей сталого розвитку та відповіддю на виклики глобалізації. Для вирішення цих завдань необхідне наукове усвідомлювання природи сучасних трансформаційних процесів, що відбуваються у продовольчих системах та обґрунтування новітніх тенденцій у цій сфері.

Мета роботи є визначення змісту сучасної продовольчої системи та ідентифікація напрямів розвитку інноваційних продовольчих систем.

Продовольча криза у сучасному світі провокує здоров'я близько 1 млрд. осіб. За даними ООН у доповіді «Стан справ в області продовольчої безпеки і харчування в світі - 2018» [1] – кількість голодуючих у світі зростає, досягнувши 821 мільйони, тобто голод торкнувся кожної дев'ятої людини на планеті. Найважчий стан із забезпеченням продовольчих систем спостерігається у 40 найбільш бідніших країнах світу, які входять до так званої "зони голоду", це країни екваторіальної Африки і Південно-Східної Азії. Проте у певній мірі з проблемою неповноцінного харчування стикаються всі країни, що перешкоджає зростанню національної економіки та забезпечення сталого розвитку. Тому необхідно прискорити й активізувати дії по зміцненню стійкості і адаптаційного потенціалу продовольчих систем і засобів життєіснування людей у відповідь на сучасні виклики клімату та кризові соціально-економічні явища.

Стійка продовольча система – це така система, яка забезпечує продовольчу безпеку та харчування для всіх таким чином, щоб не піддавалися ризику економічні, соціальні та екологічні основи забезпечення продовольчої безпеки та харчування майбутніх поколінь [2]. Завдяки новому погляду на продовольчі системи, а саме на процес виробництва, збір, зберігання, транспортування, трансформацію і забезпечення доступу до продовольства, можна поліпшити раціон, здоров'я населення і використання природних ресурсів.

Вирішення проблем сучасних продовольчих систем здійснюється на трьох рівнях: «місцевому»; «регіональному» та «глобальному». Для першого рівня потрібно забезпечити продовольством фізичний та інтелектуальний розвиток людини, викорінення бідності та підвищення добробуту за рахунок посилення ролі національних систем досліджень, реформування соціальної інфраструктури, впровадження інновацій у харчовій промисловості, розвиток сільської місцевості. Другий рівень охоплює формування інструментів забезпечення стійкого розвитку регіонів, посилення системи досліджень харчової промисловості у регіонах бідних країн, подолання бідності у найбідніших регіонах тощо. На третьому – глобальному рівні визначальними вимогами FAO є міжнародна продовольча допомога; глобальна система постачання продовольства через систему чесної, недискримінаційної торгівлі; подальший розвиток і посилення міжнародної конкурентоспроможності.

Як зазначають у FAO – у 2050 році забезпечення продовольством майже 10-мільярдного населення планети вимагатиме радикальних змін щодо методів виробництва, переробки, торгівлі і споживання продовольства [2]. Це потребує поліпшення глобальних, регіональних і місцевих продовольчих систем для того, щоб вони могли забезпечити гідну зайнятість і засоби життєдіяльності для виробників і всіх учасників виробничо-збутового ланцюга без шкоди для довколишнього середовища.

У відповідь на теперішні трансформаційні виклики ставиться питання про необхідність пошуку принципово нових напрямів формування продовольчих

систем. На основі ретельного вивчення та підбору сучасних новітніх трендів у продовольчій галузі наведемо напрямки розвитку інноваційних продовольчих систем.

По-перше, новою тенденцією продовольчих систем є формування продовольчих кіл. *Продовольче коло* – це новий спосіб осмислення і організації сільськогосподарських і продовольчих систем [3]. Воно пов'язує багато людей, які беруть участь у виробництві продуктів харчування на основі взаємозалежності та всеохопленості. Практично «Продовольче коло» займається просуванням для споживання безпечної, регіонально вирощеної їжі, яка сприятиме сталому сільському господарству і допоможе підтримати фермерів, які, в свою чергу, будуть підвищувати розвиток сільських районів. Згідно такої концепції можна радикально змінити спосіб участі у процесі вирощування та споживання їжі. Країни світу навколо цього бачення локальних ланцюгів виробництва та споживання продуктів харчування пропонують низку соціальних інновацій.

По-друге, *локальні системи харчування*. Глобальна індустріалізована продовольча система багато приділяє уваги безпеці харчових продуктів, зростанню виробництва органічних продуктів харчування, соціальній та екологічній стійкості систем. Проте останнім часом з'являються більш радикальні альтернативні концепції харчування. Ці ініціативи роблять акцент на вбудованих локалізованих системах, таких як наприклад, локальне переміщення або «місцеве». Прихильники цих рухів виступають проти будь-якої індустріалізації харчового ланцюга, його виробництва та розповсюдження. Вони зосереджують увагу на зменшенні витрат часу і відстані на переміщення продовольства, викидах вуглецю та деіндустріалізації харчового ланцюга, а тому підтримують місцеві мережі харчування. У США та Європі розвиваються програми сільського господарства, що підтримуються громадою (CSA), де споживачі продуктів харчування безпосередньо зв'язуються з фермерами і купують продукти на ринках фермерів.

По-третє, *внутрішнє садівництво*. Садівництво в приміщенні передбачає поєднання високотехнологічних розробок і нових соціальних практик. Прикладом може бути гідропонна система живлення «Герберт», яка вирощує рослини у водному розчині (вода плюс поживні речовини) замість ґрунту [4], що дозволяє використовувати меншу одиницю площі вирощування рослин та заощаджувати на поливі, оскільки використовується води на 90% менше, ніж на основі ґрунту. Цей внутрішній блок дозволяє вирощувати фрукти та овочі цілий рік у будь-якому приміщенні.

По-четверте, *громадське садівництво* – це рух, який має на меті поєднати виробників продуктів харчування та споживачів продовольства в одному географічному регіоні. Метою розробки є формування самостійних та стійких мереж харчування; покращення місцевої економіки, навколишнього середовища; позитивний вплив на здоров'я, громаду або суспільство певного місця. Громадські сади встановлюються на невикористаному ґрунті (занедбані будинки, покинуті райони, будівельні майданчики, що не використовуються). Прикладом є низка соціальних інновацій CASI [5], що застосовуються у Європі та спрямовані на міські громади, екологізацію, що здійснюють певний внесок у боротьбу зі зміною клімату.

По-п'яте, *пермакультура*, походить від англ. permaculture — permanent agriculture — перманентне (постійне) сільське господарство. Засновником цього напрямку є Б. Моллісон, який визначав пермакультуру як «свідоме проектування і підтримка екологічно продуктивних екосистем, які мають різноманітність, стабільність і стійкість природних екосистем» [6]. Пермакультура формує самофункціональну замкнуту систему виробництва сільськогосподарської продукції, яка використовує традиційні сільськогосподарські методи і сучасну науку та техніку, поєднує гармонійну інтеграцію ландшафту та людей, забезпечує їжею, енергією, житлом та іншими матеріальними та нематеріальними потребами стабільно. Англійська письменниця Емма Чепман висловила про сучасний стан пермакультури: «Фактично зараз це перетворилося на цілу дизайн-філософію, а для деяких людей в філософію

життя взагалі. Її центральною темою є створення систем, які забезпечують людські потреби, використовуючи безліч натуральних компонентів і черпаючи натхнення у природних Екосферах». Сьогодні це означає інтегрований, етичний підхід до розробки здорових, продуктивних, стійких систем, доброзичливих до планети, де людство співпрацює з природою, а не проти неї.

Отже, сучасна продовольча система покликана забезпечувати продовольчу безпеку та харчування в рамках різних секторальних та міжсекторальних стратегій і програм таким чином, щоб не піддавалися ризику економічні, соціальні та екологічні основи життєдіяльності теперішніх і майбутніх поколінь. Розглянуто новітні радикальні інновації щодо продовольчих систем, які ідентифіковано шляхом ретельного вивчення та підбору сучасних новітніх трендів у продовольчій галузі. До таких нових інноваційних напрямів віднесено продовольчі кола, пермакультуру, локальні системи харчування, внутрішнє та громадське садівництво, які поєднали алгоритми інноваційних досягнень, простоту рішень, раціональність та оцінку людини.

Список використаних джерел

1. The State of Food Security and Nutrition in the World 2018. Available at: <https://data.unicef.org/resources/sofi-2018/> (Accessed 20 March 2020).
2. Продовольственная и сельскохозяйственная организация объединенных наций. Available at: <http://www.fao.org/food-systems/ru/> (Accessed 21 March 2020).
3. Food Circles Networking Project. Available at: <http://foodcircles.missouri.edu/vision.htm> (Accessed 29 March 2020).
4. Meet Herbert, the vertical hydroponic wall garden : TreeHugger. Available at: <http://paradisecityonblackandwhite.blogspot.com/2019/04/meet-herbert-vertical-hydroponic-wall.html> (Accessed 30 March 2020).
5. KOKOZA - urban gardening. Available at: <http://www.futuresdiamond.com/casi2020/casipedia/cases/kokoza-more-green-in-cities/> (Accessed 29 March 2020).
6. Моллисон Б., Слэй Р.М. Введение в пермакультуру. 2009. 264 с.

ЗМІНА МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

*Батюк Л.А., к.е.н., доцент кафедри економіки та маркетингу,
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

Під час аналізу сучасних політичних, економічних та інтелектуальних подій у світі, а також в Україні, багато експертів наголошують на винятковості та безпрецедентності процесів, що відбуваються. У відповідь на теперішні трансформаційні виклики ставиться питання про необхідність пошуку принципово нових теоретичних засад формування ефективної економічної політики [1, с. 8].

Виклики для України багато у чому обумовлені трендами інноваційної складової вітчизняної економіки.

Згідно з діалектичним підходом у будь-яких процесів, у тому числі, і економічних, завжди є початок і кінець. Але відповідно до неокласичної теорії ринкова економіка нескінченна. Однак вона постійно змінюється і розвивається. Цей розвиток відбувається за рахунок інновацій. Тому і вихід з кризи бачиться в інноваціях. Механізм зниження ризиків виробників в умовах ринкової економіки передбачає, що інновації є іманентною частиною виробничого процесу і вартість їх розробки включена у відтворювальний процес. Розширення і конкуренція відтворювальних процесів глобальних гравців, а також поява нових технологічних зон, і їх конкуренція - це наслідок необхідності розширення ринків збуту.

Зупинимося на ролі кредитування у зміні моделі функціонування глобальної економіки в сучасних умовах. На відміну від розширення ринків збуту, яке знижує ризики всіх виробників в цілому в економічній системі, кредитування діє інакше. Воно знижує ризики конкретного виробника, але в реальності – за рахунок того, що банк перерозподіляє ризики по всій економічній системі, тобто – підтримує слабших за рахунок більш успішних

суб'єктів економічної діяльності. До того ж банк ще повинен гарантувати собі отримання прибутку.

Банк, кредитуючи найслабшу ланку виробничого ланцюжка, перерозподіляє прибуток уздовж неї (і між іншими ланцюжками) і тим самим виступає інструментом, що забезпечує механізм досконалої конкуренції. Інакше кажучи, він знижує ризики для цієї найслабшої ланки, збільшуючи їх (шляхом зниження прибутку) для більш сильних ланок.

Федеральна резервна система (ФРС) США знижує ризики банківської системи за рахунок емісії. А емісія неминуче перерозподіляє власність, тобто право на дохід, методами, які ніяк не пов'язані з господарським механізмом.

Іншими словами, якщо економічна система має низьку ефективність капіталу, то навіть багаторазова і суттєва за масштабами емісія не матиме довгострокового ефекту, оскільки потенціал оптимізації системи вичерпано. Фактично ця точка є початком кризи ефективності капіталу, у відповідності з логікою теорії Адама Сміта про зупинку поглиблення поділу праці у замкнутій економічній системі.

В зазначених умовах стимулювання банківської системи, зниження її ризиків дає короткостроковий поштовх економіці, який, потім нівелюється за рахунок зростання інфляції, оскільки надлишок грошей не знаходить нових ринків. При цьому питома вага фінансової підсистеми щодо інших елементів загальної економічної системи починає стрімко зростати у зв'язку з перерозподілом власності (а отже, і прибутку) на її користь. Адже загальний прибуток економічної системи (до моментів чергового розширення ринків, якщо вони можливі) з певного моменту починає скорочуватися, але частка цього прибутку, яку отримує фінансова система, при цьому зростає.

Процес розширення ринків збуту вносить деякі спотворення в цей процес. Використання потенціалу фінансової системи призводить до того, що темпи освоєння нових ринків різко зростають в порівнянні з ситуацією, коли неможливо використовувати фінансовий важіль, емісійний за своїм походженням. Сучасна фінансова система глобальної економіки дає нові

кредитні важелі не тільки для освоєння нових ринків, але і для перерозподілу власності в свою користь на старих. Складність і загрози полягають у тому, що така фінансова система вже не може відмовитися від використання цього важеля.

Отже, можна зробити висновок, що суверенні національні держави, в тому числі, Україна, опинилися перед викликами глобалізації економічного життя, які визначаються привілейованим становищем США, що володіють відповідними важелями впливу: домінуюче становище ФРС, транснаціональних корпорацій і банків США на світових ринках, ключові позиції в МВФ і Світовому банку і т. д. Україна, в економіці якої земельні сільськогосподарські ресурси залишилися останнім стратегічним полем інновацій, залишилася в аутсайдерах з причин інституційного характеру.

Адже стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [3] була схвалена ще у 2013 році, у 2015 році був розроблений проект Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. [4], та їх положення не знайшли відображення в законодавчому акті з основ аграрної політики [2, с. 77].

Список використаних джерел

1. Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна. Наук. ред. В.Юрчишин. Київ: Заповіт, 2018. 202 с.
2. Онегіна В. М., Кравченко О. М., Білецький О.С. Державна аграрна політика та підтримка тваринництва в Україні. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2018. Вип. 191. С. 77-91.
3. Про схвалення стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року / Розпорядження КМУ від 17.10.2013 р. № 806. Веб-сайт. URL: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.
4. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. Веб-сайт. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16025>.

РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ: ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

*Помаз Ю. В., к.і.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства і міжнародних економічних відносин,
Помаз О. М., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Полтавська державна аграрна академія*

В умовах сучасної світової системи магістральним чинником розвитку суспільства є глобалізація, що охоплює всі галузі суспільного життя. Глобалізаційно-інтеграційні процеси виступають основними детермінантами розвитку світової економіки XXI століття. Глобалізація означає перехід системи національного господарства в інтегроване світове господарство й призводить не просто до встановлення і розвитку відносин між економічними, соціальними та іншими суб'єктами різних країн, а й до різкого зростання їх значимості [4, с. 6].

Одним із найбільш важливих напрямів світової економіки є сільське господарство, оскільки є базисом формування системи світової продовольчої безпеки. Виходячи з цього, основним завданням урядів усіх країн в умовах глобалізації є вирішення проблеми даної безпеки на світовому рівні [5, с. 6].

Аграрний сектор України є системоутворюючим в національній економіці, формує продовольчу та, значною мірою, економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки, створює соціально-економічні основи розвитку сільських територій [5, с. 5].

В умовах глобалізації стратегія розвитку агропромислового комплексу повинна враховувати регіональні особливості України. Недосконалість існуючої регіональної аграрної спеціалізації України актуалізує потребу вдосконалення розміщення аграрного виробництва з урахуванням кон'юнктури внутрішнього і світового аграрного ринку. Зменшенню регіональної нерівності розвитку аграрного сектора України й подальшому

розвитку сільських територій сприятиме оптимальне сполучення інструментів регіональної політики держави [2].

Реалізація стратегії розвитку аграрної сфери потребує дотримання низки умов, зокрема, детального аналізу системи зв'язків виробництва і реалізації продукції, формування системи менеджменту, нормативного та інформаційного забезпечення [3, с. 4 – 5].

Процес глобалізації за своєю сутністю і умовами дії є надзвичайно багатогранним та внутрішньо суперечливим, що створює певні проблеми для наближення, проникнення і просування агропродовольчої продукції на світовий ринок [1, с. 151]. Сучасний стан вітчизняної аграрної сфери свідчить про те, що глобалізаційні процеси несуть із собою серйозні загрози та ризики, що виникають як під дією внутрішніх факторів, так і можуть бути зумовлені зовнішніми чинниками. Внутрішні фактори визначаються умовами господарювання на території країни, станом розвитку аграрної сфери, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, політикою уряду щодо управління сільськогосподарськими процесами. Зовнішні чинники пов'язані із поглибленням міжнародної інтеграції, зростанням транскордонних торговельних потоків, потоків капіталу й робочої сили [5, с. 7].

Адаптація до нових світових умов господарювання передбачає успішне протистояння вказаним ризикам та загрозам й неможлива без проведення ефективної державної політики. До пріоритетних завдань національного економічного розвитку в умовах посилення глобалізації світових господарських зв'язків належить питання забезпечення конкурентоспроможності продукції АПК у сфері зовнішньої торгівлі. Сприятливі природно-кліматичні умови, наявний економічний і агропромисловий потенціал України забезпечують насичення внутрішнього ринку вітчизняною продукцією, сприяють успішному проникненню на зовнішні ринки [5, с. 5].

Глобальні виклики та динамічний розвиток ринкової економіки ХХІ ст. призвели до посилення конкуренції між суб'єктами господарювання на

світовому агропродовольчому ринку та актуалізували проблему створення й підтримання стійких позицій товаровиробників на національних і міжнародних ринках. Сталість розвитку, економічна результативність та адаптованість до умов сучасного світового господарства суб'єктів економічних відносин зумовлюються наявністю вироблених у країні глобальних продуктів, їх конкурентоспроможністю й вдалою маркетинговою стратегією просування. В умовах транснаціоналізації світової економіки вкрай важливо зберегти національне матеріальне виробництво й посилювати історично сформовані, традиційні для національних економік стратегічні галузі, зміцнювати їх експортоорієнтований вектор розвитку [6, с. 171].

В умовах глобалізації всі сектори національних економік стають взаємозалежними і взаємозумовлюючими. Місце і роль держави у світовій економіці визначаються кількістю експортоспроможних галузей, обсягом і вартістю екологічнобезпечної стандартизованої продукції, а пріоритетним завданням держави стає формування і підтримка стратегічних експортоутворюючих галузей, здатних створювати глобальні продукти [6, с. 177].

В умовах глобалізаційних викликів головними напрямками формування експортного потенціалу аграрного сектору є розвиток експортоорієнтованих галузей сільського господарства, орієнтація векторів експорту на європейський, азійський та африканський напрями, удосконалення державної політики щодо підтримки сільськогосподарського товаровиробника. Із метою інтенсифікації та стимулювання розвитку і реалізації експортного потенціалу аграрної сфери національної економіки доцільною є реалізація наступних заходів: розробка та реалізація програм регіонального розвитку аграрних підприємств з метою виходу їх на зовнішні ринки; залучення іноземних інвестицій у розвиток і розширення виробничої інфраструктури; проведення протекціоністської політики щодо усіх суб'єктів господарювання в аграрній сфері, продукція яких експортується на світові ринки; запровадження системи сертифікації продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції для підвищення їх

конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародних ринках; створення умов для модернізації аграрної сфери; розвиток міжрегіональної кооперації та міжнародних зв'язків із метою розширення ринків збуту продукції; формування регіональних агропродовольчих кластерів; застосування технологій ведення органічного землеробства [3, с. 5 – 6].

В умовах глобалізації агропромисловий комплекс як експортно орієнтована сфера має бути складовою стратегії економічного розвитку України, забезпечення її продовольчої, екологічної, енергетичної безпеки та сталого розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. Зінчук Т. Глобалізація та глобальні структурні зміни в аграрній політиці ЄС та України Вісник ТНЕУ. № 5-2, 2011. С. 150-157.

2. Майстро С. В. Стратегія державного регулювання розвитку агропромислового комплексу України в умовах глобалізації. URL: file:///C:/Users/1/Desktop/Конференція_20/09.pdf

3. Надвиничний С. А. Економічний розвиток аграрної сфери України. Дис. на здобуття наук. ступ. докт. екон. наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв, 2019. 515 с.

4. Решетило В. П., Островський І. А. Глобальні виклики структурної модернізації економіки України. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. Випуск 23, 2018. С. 38 – 43.

5. Стельмащук А. М., Гангал Л. С. Особливості функціонування українського агробізнесу в умовах глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки. Інноваційна економіка. № 8. 2013 [46]. С. 5 – 11.

6. Яценко О. М. Отримання конкурентної переваги за рахунок створення глобальних продуктів (на прикладі меду натурального). Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 15, частина 2, 2017. С. 170 – 180.

ОСОБЛИВОСТІ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ НА АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

*Процаликіна А. М., к.е.н., доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького*

Попит і пропозиція на агропродовольчому ринку знаходяться під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Внутрішні чинники обумовлюються особливостями споживчої поведінки вітчизняних споживачів та умовами виробництва. Зовнішні чинники пов'язані з впливом макроекономічних чинників та кон'юктурою зовнішніх ринків. Напряму впливу чинників можна розглядати як позитивний і негативний.

Позитивні зовнішні чинники, вплив яких необхідно враховувати при плануванні розвитку вітчизняного агропродовольчого ринку, пов'язані з довгостроковою тенденцією зростання попиту на продовольство на світовому ринку і зростанням ролі країн, що розвиваються з позитивною динамікою населення і доходів. Так, у період з 2000 по 2016 рік обсяг світової торгівлі сільськогосподарською продукцією в грошовому вираженні зріс більш ніж втричі (з 570 млрд дол. США у 2000 році до 1,6 трлн дол. США у 2016 році) [1]. Позитивно впливає і тенденція лібералізації міжнародної торгівлі.

Негативні зовнішні чинники пов'язані з черговою світовою економічною кризою, що зумовить зниження цін на продовольство, зміни клімату, який через різкі коливання опадів і температур погіршує умови виробництва, скорочує площі земель, придатних для сільського господарства.

Агропродовольчий ринок України за останні роки відзначався позитивною динамікою і нарощування експортних потужностей.

Внутрішні чинники попиту і пропозиції, що позитивно вплинули на вітчизняний ринок узагальнимо у таблиці 1.

Чинники попиту і пропозиції вітчизняного агропродовольчого ринку

Чинники попиту	Чинники пропозиції
Позитивний вплив	
Зростання попиту на зовнішньому ринку. Поступове приведення якості продукції до стандартів ЄС та географічна диверсифікація експорту.	Зростання показників ресурсної забезпеченості сільськогосподарського виробництва: площі земель, чисельності зайнятих, обсягу інвестицій, вартості основних засобів
Стабільний попит на вітчизняну продукцію, що є дешевшою порівняно з іноземними аналогами.	Ємний внутрішній ринок та можливості його розвитку завдяки розвитку нішевих продуктів, що зможуть витіснити імпортні аналоги.
Розвиток вітчизняної переробної промисловості та сфери послуг.	Зростання рентабельності виробництва.
Негативний вплив	
Зниження реальних доходів населення в результаті чого населення все більше споживає дешевші і менш якісні продукти.	Ускладнений доступ до додаткових джерел фінансування та високі процентні ставки.
Сезонний характер попиту. У весняно-осінній період спостерігається зростання попиту, що пов'язано з заготівлею та консервацією. Однак посередницькі організації можуть суттєво підвищувати ціни в зимовий період, штучно створюючи дефіцит певних продуктів.	Очікування виробників: так, зниження цін на певний продукт через урожай в одному році зумовлює зниження його вирощування на наступний рік. В одночас позитивна динаміка цін зумовлює зростання виробництва, що поступово призводить до перевиробництва такого продукту і до проблем зі збутом.
Скорочення чисельності населення і його старіння (призводить до зменшення попиту як абсолютно, так і відносно структури попиту людей старшого віку з низькими доходами).	Нерозвиненість інфраструктури. Відтік прибутків від виробника до агрохолдингів, які мають потужності для зберігання продукції.

Сформовано автором

Зниження негативного впливу чинників пропозиції пов'язане з вдосконаленням політики держави щодо розвитку непрямої підтримки сільськогосподарських виробників, впровадженням планування у виробників (як технологічного, так і бізнес-планування), розвитком кооперації, впровадженням нових технологій. Стимулювання внутрішнього попиту тісно пов'язане зі зростанням доходів населення, що зможе купувати більш дорогі та якісні продукти харчування.

Список використаних джерел

1. Состояние рынков сельскохозяйственной продукции. ФАО. 2018. URL: <http://www.fao.org/3/I9542RU/i9542ru.pdf> (дата звернення: 01.03.2020).

ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

*Сахно І.В., к.е.н, доцент, професор кафедри менеджменту та
військового господарства,
Національна академія Національної гвардії України*

Тривалий час економіка України розвивається в умовах стрімкого розвитку глобалізаційних процесів. Глобалізація означає перехід системи національного господарства в інтегроване світове господарство, що призводить не просто до встановлення і розвитку відносин між економічними, соціальними та іншими суб'єктами різних країн, а й до різкого збільшення значущості цих відносин. Транснаціональна фінансово-економічна мегаструктура глобального ринку вносить суттєві корективи у функціонування інституціональної інфраструктури у кожному національно-державному утворенні у напрямі їх уніфікації і взаємного узгодження. Ці вимоги поширюються на законодавчу базу, принципи організації технологічних процесів і сертифікацію продукції промислово-виробничого й аграрного секторів економіки, а також на фінансово-кредитну, фондову та торгівельну системи. Взаємозалежність, взаємопов'язаність, взаємозумовленість міжнародних економічних зв'язків набувають стійкого характеру. У результаті принципово змінюється співвідношення ендогенних і екзогенних факторів розвитку окремо взятих країн, зокрема України [1, с. 38, 40].

Шкуропадська Д. вважає, що на процес розвитку економіки впливають три основні глобальні виклики: кліматичні зміни, дисбаланси у світовій фінансовій системі та глобальна продовольча проблема [2, с. 87]. На думку Мігуса І.П., основними загрозами національній економіці України та економічній безпеці на сучасному етапі є: високий рівень тіньової економіки, зростання інфляції і бюджетного дефіциту, зменшення валового нагромадження основного капіталу, зростання безробіття, несприятливий інвестиційний клімат,

надто високий рівень державного боргу, неконтрольовані міграційні процеси, політична нестабільність тощо [3]. Акімова Л.М. серед найімовірніших загроз економічній безпеці України пропонує виділити наступні: скорочення внутрішнього валового продукту → зниження інвестиційної та інноваційної активності → зниження науково-технічного та технологічного потенціалу; зростання кредитних ризиків; критичний стан основних виробничих фондів у провідних галузях промисловості; низькі темпи розширення внутрішнього ринку; нераціональна структура експорту з переважно сировинним характером; критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів; неефективність антимонопольної політики та механізмів державного регулювання природних монополій; критичний стан з продовольчим забезпеченням населення; неефективність політики енергозбереження → дорогі енергоресурси та низька їх якість [4].

На нашу думку, до основних загроз і викликів для національної економіки в сучасних умовах слід віднести: воєнно-політичну нестабільність, посягання на державний суверенітет України та її територіальну цілісність, а саме анексія Криму, окупація частини Луганської та Донецької областей; поширення корупції в органах державної влади, зрощення бізнесу і політики; недостатня ефективність існуючих структур і механізмів забезпечення міжнародної безпеки та глобальної стабільності; велика боргова залежність держави, критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів; небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки; скорочення внутрішнього валового продукту, зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу, скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямках інноваційного розвитку; ослаблення системи державного регулювання і контролю у сфері економіки; нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, в тому числі фінансової (фіскальної) політики держави; відсутність ефективної програми запобігання

фінансовим кризам; наростаюче науково-технологічне відставання України від розвинутих країн; неефективність державної інноваційної політики, механізмів стимулювання інноваційної діяльності; значне антропогенне і техногенне перевантаження території України, зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Однак найбільш актуальною і небезпечною загрозою для національної економіки на сьогоднішній день є пандемія коронавірусу, яка виявилася суттєвим дестабілізуючим фактором для бюджетних систем більшості країн світу. Для економіки України вона несе небезпеку посилення інфляційних процесів; поширення неплатоспроможності реального сектора економіки; девальвації національної валюти; критичного гальмування економічного розвитку України та погіршення основних макроекономічних показників, насамперед падіння валового внутрішнього продукту держави і, як наслідок, зменшення податкових надходжень до бюджету та недофінансування окремих секторів економіки; погіршення добробуту населення; зростання рівня безробіття.

Закриття кордонів, призупинення авіаційного, залізничного та транспортного сполучення, закриття підприємств державного і приватного сектору на період карантину завдасть економіці України та інших держав світу непоправної шкоди та величезних збитків. За оцінками експертів Bloomberg, в результаті пандемії COVID-19 світова економіка може втратити близько 2,7 трлн доларів [5]. З метою нівелювання можливого негативного впливу на економіку, уряди провідних економічно розвинених держав впроваджують програми з підтримки малого та середнього бізнесу. Так, Данія планує надати відстрочку із сплати податку на додану вартість, Великобританія – знизити податкові ставки і надати кредити малому бізнесу, Франція – встановити відстрочку при сплаті податків і зборів до соціальних фондів. В Україні теж розробляються заходи щодо послаблення податкового тиску та допомоги соціально незахищеним верствам населення. Разом з тим Україні у 2020 р. з

великою ймовірністю слід готуватися до рецесії економіки. Така ситуація вимагає консолідації всіх державних інститутів і формування антикризового плану дій на найближчі три роки.

Функціонування економіки України у відкритому глобальному середовищі породжує систему загроз (як технологічних, так і фінансових). Не маючи жодних важелів впливу на сферу міжнародних фінансів та діяльність ТНК, країна може лише пристосовуватися до коливань світової фінансової кон'юнктури, зумовлених діями світових фінансових центрів. Тобто існує абсолютно реальна загроза деформації відтворювального процесу в межах національної економіки України, обмеження можливості підтримувати рівноважний стан економіки засобами грошово-кредитної та валютно-курсової політики, а також втрати економічного суверенітету через боргову залежність і фінансове підпорядкування іншим країнам світу.

Список використаних джерел

1. Решетило В.П., Островський І.А. Глобальні виклики структурної модернізації економіки України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 38–43. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/10.pdf>.
2. Шкуропадська Д. Стійкість національної економіки у контексті глобальних викликів. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 4. С. 84–97. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2017/04\(93\)/07.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2017/04(93)/07.pdf).
3. Мігус І.П. Методичний підхід до оцінки впливу загроз на економічну безпеку емісійної діяльності акціонерного товариства. *Фінансовий простір*. 2013. № 3. С. 104–107. URL: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua>.
4. Акімова Л. М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1247>.
5. Економіка коронавірусу: як країни світу рятуються від кризи в умовах пандемії? *Інформаційне агентство УНІАН* : веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/10919507-ekonomika-koronavirusu-yak-krajini-svitu-ryatuyutsya-vid-krizi-v-umovah-pandemiji.html>.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

*Свистун Л.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»*

У сучасних вітчизняних реаліях, які супроводжуються окупацією Криму, військовими діями на сході України, вимушеним переселенням мешканців із зони АТО, політико-економічною нестабільністю, постає реальна загроза національній та продовольчій безпеці України. Зазначимо, що продовольча безпека – це можливість держави забезпечити громадянам доступ до якісних та корисних продуктів харчування. В системі національної безпеки країни саме продовольча безпека в першу чергу повинна гарантуватись, оскільки вона є головною ланкою для суспільства.

Водночас саме продовольча безпека є й найбільш вразливою. На неї впливають досить багато чинників, зокрема: доступність ресурсів, обсяги виробництва, доходи населення, погодні умови, географічне розташування, тощо. Крім того, на продовольчу безпеку мають визначальний вплив фактори, які пов'язані із загальним станом економіки: платоспроможність попиту, доступність кредитів, вартість енергоносіїв, рівень корупції, політична нестабільність тощо. Тому продовольча безпека країни прямо залежить від загального стану економіки.

Продовольчій безпеці країни надається велика увага й з боку міжнародних організацій. У світовій практиці виділяється Глобальний індекс продовольчої безпеки країни. Його розраховує та щорічно публікує аналітична агенція The Economist Intelligence Unit (EIU) за спонсорства компанії DuPont. За даним індексом здійснюється оцінка продовольчої безпеки 113 країни за такими групами показників [1]:

- економічна доступність (Affordability);

- фізична доступність (Availability);
- якість та безпека (Quality and Safety);
- природні ресурси та стійкість (Natural Resources and Resilience).

Загалом Глобальний індекс продовольчої безпеки враховує 28 індикаторів, які лежать в основі продовольчої безпеки країни. У таблиці 1 наведемо рейтинг України за Глобальним індексом продовольчої безпеки GFSI у 2012-2018 рр.

Таблиця 1

**Рейтинг України за Глобальним індексом продовольчої безпеки
у 2012-2018 рр.**

Значення показника		Роки						
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Індекс продовольчої безпеки	Місце	53	53	54	64	63	63	63
	Значення	57,8	57,6	56,6	54,4	55,2	54,1	55,7
Економічна доступність	Місце	53	53	56	57	58	59	66
	Значення	57	57,4	57,6	57,1	57,2	55,7	54,1
Фізична доступність	Місце	57	59	66	79	79	78	73
	Значення	55,6	55,2	52,4	48,7	49,6	50,2	53,8
Якість та безпека	Місце	45	46	46	48	47	51	46
	Значення	65,4	64,7	65,6	63	65,1	61	65,2
Природні ресурси та стійкість	Місце	x	x	x	x	x	74	76
	Значення	x	x	x	x	x	58,2	57,5

*Складено автором за [2]

Україна за 2012-2018 рр. втрачає позиції в рейтингу Глобального індексу продовольчої безпеки і в звітному році знаходиться на 63 місці серед 113 країн. Гіршу позицію Україна займала лише в 2015 р. – 64 місце. На основі аналізу можемо констатувати, що найвище значення Україна мала у категорії «Якість та безпека» – 65,2 бала (46 місце), найнижче у категорії «Природні ресурси та стійкість» – 57,5 бала (76 місце). Дуже негативним явищем є постійне зниження рівня продовольчої безпеки в країні.

Експерти аналітичної агенції The Economist Intelligence Unit (EIU) до головних проблем забезпечення продовольчої безпеки України відносять: високий рівень корупції, значний ризик політичної та економічної нестабільності,

недостатній обсяг фінансування наукових досліджень, а також недостатній валовий внутрішній продукт на душу населення. У той же час, головними конкурентними перевагами України є: високий рівень безпеки продуктів харчування, помірні тарифи на імпорту сільськогосподарської продукції, стабільність обсягів виробництва, низький рівень втрат продовольства.

У 2018 р. за Глобальним індексом продовольчої безпеки Україна розмістилась в на 63 місці поміж В'єтнаму та Марокко (рис.1). Усі країни Європи, колишнього СНД займають місця за Глобальним індексом значно вищі від України. Україна в даному рейтингу випереджає в основному лише країни «третього світу» такі як: Кенія, Камбоджа, Угандна, Лаос, Того тощо.

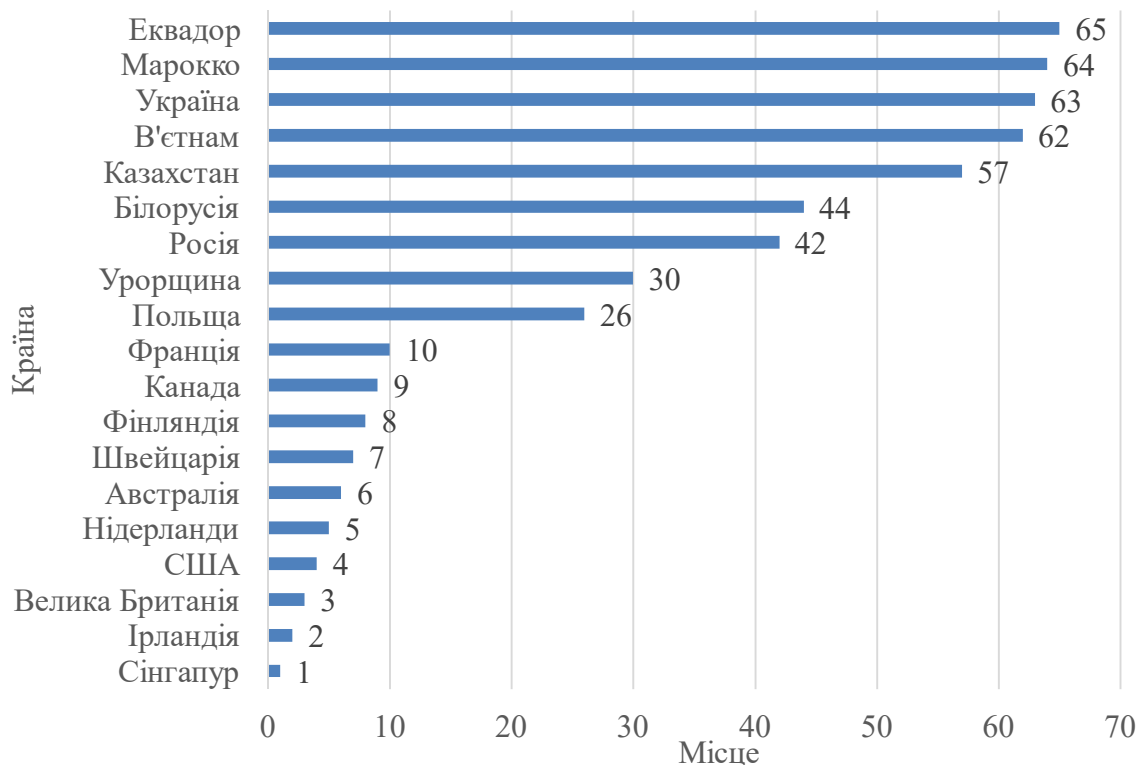

Рис. 1. Місце України за Глобальним індексом продовольчої безпеки у 2018 р. [2]

Вцілому наша держава має недостатній рівень продовольчої безпеки, що становить національну загрозу. Покращити ситуацію можна лише завдяки виваженій та послідовній державній політиці, підтримці аграрних та харчопереробних підприємств. Безперечно АПК здатен не лише задовольнити

потреби внутрішнього ринку, але й частину продукції експортувати на світові ринки. Водночас Україна не використовує весь наявний багатий ресурсний потенціал.

Слід зазначити, що у забезпеченні продовольчої безпеки України відіграють значну роль підприємства аграрного сектору та харчопереробної промисловості, які перебувають у тісному взаємозв'язку. Аграрні підприємства виробляють первинну продукцію, яка виступає головною сировиною для харчопереробних підприємств. Частина ж харчопереробних підприємств функціонують здійснюючи повний цикл виробництва: від безпосереднього виробництва сировини до виробництва кінцевого продукту. Протягом останнього часу дедалі частіше відбувається кооперація аграрних підприємств з харчопереробними. Разом вони мають вирішувати питання забезпечення населення якісними та доступними продуктами харчування. Тому створення об'єднань підприємств та виведення з кризового стану підприємств АПК вирішувало б питання продовольчої безпеки в Україні.

Здійснюючи оцінку аграрного сектору України, необхідно зазначити, що підвищення рівня продовольчої безпеки країни вимагає забезпечення економічної безпеки підприємств АПК – постійного циклічного процесу, під час якого реалізується система різноспрямованих заходів. З одного боку, це заходи, спрямовані на підвищення фінансової стійкості, ліквідності, конкурентоспроможності аграрних та агропереробних підприємств та створення сприятливих можливостей для забезпечення економічних переваг аграрного виробництва. З іншого боку, це заходи, що повинні позитивно впливати на рівень та умови життя населення, яке безпосередньо зайнято в аграрному виробництві, на жителів прилеглих територій та на стан навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Агробізнес України. Звіт за 2018 рік. Веб-сайт. URL: <https://agribusinessinukraine.com/>.
2. Global Food Security Index 2018. The Economist Intelligence Unit. URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Country/Details#Ukraine>.

АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

*Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу,*

*Житник О.М., студентка, Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується активними глобалізаційними процесами. Це свідчить, з одного боку, про формування економіки нового типу, а з іншого, глобальних перетворень – перехід до наступного ступеня розвитку світового співтовариства.

Термін «глобалізація» виник і набув поширення в середині 80-х років минулого століття. Його вживання в основному пов'язують з іменем американського соціолога Р. Робертсона, який у 1985р. дав тлумачення цьому поняттю, а згодом, у 1992 р. видав книгу під такою самою назвою. За визначенням експертів Міжнародного валютного фонду глобалізація – це зростаюча взаємозалежність країн всього світу у результаті зростаючого обсягу та різноманітності транскордонних товарів, послуг та міжнародних потоків капіталу, а також завдяки більш швидкому та широкому розвитку технологій.[2, С.2-3].

Варто зазначити, що результат прояву глобалізації є неоднозначним для окремих країн та регіонів світу. Упродовж останніх років глобалізаційні процеси значно впливають на нерівномірності економічного розвитку, нееквівалентність зовнішньоекономічного обміну між країнами, міжнародну дивергенцію доходів і глобальну бідність. Поглиблення нерівномірності та непропорційності глобального розвитку, приймаючи форму асиметричних ефектів, найчастіше проявляється у прискореному причинно-наслідковому поширенні негативних ефектів глобалізації.[1, С.52-53].

Однак не зважаючи на існування негативних наслідків процесу глобалізації, необхідно визначити його позитивні риси, а саме:

- Сприяє поглибленню спеціалізації і міжнародного поділу праці.
- Економія на масштабах виробництва, що в результаті може призвести до стійкого економічного зростання.
- Стимулює подальший розвиток нових технологій і розповсюдження їх серед країн.
- Сприяє загостренню міжнародної конкуренції.
- Процес глобалізації може призвести до підвищення продуктивності праці.
- Глобалізація – це можливість країн мобілізувати більш значний обсяг фінансових ресурсів.
- Створює вагому основу для вирішення загальних проблем людства.[3, С.82]

Звертаючи увагу на аграрний сектор України, варто зазначити, що він з його системною структурою є системоутворюючим в національній економіці. Саме цей сектор формує засади збереження суверенності держави – продовольчу, економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток різних галузей національної економіки та формує соціально-економічні напрями політики. В умовах глобалізації агробізнес є сучасною ознакою прогресивних змін у сільському господарстві та порівняно з іншими сферами новим напрямом досліджень аграрної науки. Міжнародна політика надає аграрному сектору відповідний вектор розвитку та відкриває нові можливості для відродження сільського господарства, створює додаткові порівняльні переваги на агропродовольчому ринку.[2, С.1]

Проблема інтернаціоналізації агропромислового виробництва загострилася в Україні з набуттям незалежності. На той час істотно зросла циклічність виробництва, посилювалися диспропорції в розвитку окремих галузей економіки та міжгалузевих відносин. В основі цього лежало постійне

порушення відтворювальних процесів, ідеологія підпорядкування села промисловості, плановий характер усіх сфер економічних відносин.

Зазначимо основні мотиви глобалізації аграрного бізнесу України:

- 1) Розширення ринків збуту продукції міжнародних корпорацій.
- 2) Порівняно низька вартість робочої сили в країнах-реципієнтах.

3) Порівняно низька вартість земельних та інших природних ресурсів у країнах-реципієнтах. Аграрна політика переважної більшості розвинутих країн світу спрямована на недопущення нецільового використання земель та швидкої зміни їхніх власників або орендарів.

4) Мінімізація трансакційних витрат ТНК. Збільшення масштабів діяльності агропромислових формувань неодмінно тягне за собою пропорційне зростання кількості різноманітних угод та витрат, пов'язаних з їхнім обслуговуванням.

- 5) Зниження транспортних витрат і митних платежів.

6) Отримання доступу до програм державної підтримки розвитку сільського господарства.

7) Оптимізація податкового навантаження. Диференціація податків і їх видів за країнами світу дає змогу ТНК обрати для розміщення виробництва ту територію, в якій податковий тиск буде найменший, а податкове законодавство – більш ліберальним.

8) Диверсифікація ризиків. Інтернаціоналізація виробництва виступає своєрідним інструментом зниження природних, виробничих, ринкових, валютних і інших видів ризиків економічної діяльності.[4, С.61-64]

Український аграрний сектор із потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що, з одного боку, може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективною інтеграції у світовий економічний простір, а з іншого – зростання доходів сільського населення, задіяного в аграрній економіці, що складає понад третину всього

населення країни, може дати мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки.

Сільське господарство України характеризується значними площами сільськогосподарських угідь, високою їх якістю, великими обсягами виробництва окремих зернових культур, соняшника, картоплі. В умовах надлишку продовольства, що виробляється на інтенсивній основі в Європейському Союзі (ЄС) і частково надходить на внутрішній ринок, особливого значення набувають такі риси вітчизняної продукції, як якість, смак та екологічна чистота завдяки слабкому застосуванню мінеральних добрив і пестицидів. Стратегічною метою вітчизняного сільського господарства є підготовка до інтеграції із сільським господарством ЄС.

Варто відзначити роль держави, котра повинна передбачати заходи щодо стимулювання інтеграції та об'єднання учасників агробізнесу, страхування їх економічного ризику. Загалом розвиток національної економіки ґрунтується на стабільній і продуктивній діяльності аграрних підприємств.[2, С.4-5]

Однак зазначимо, що за нинішніх умов і тенденцій секторального розвитку економіка України та аграрний сектор зокрема, перетворюються на сировинний придаток інших країн світу, що є серйозною загрозою національній безпеці держави. У цьому аспекті глобалізація стає експансією, а прямі іноземні інвестиції є «неякісними», спрямованими на поглиблення боргової кризи і залежності.[4, С.64]

Україна має гарні кліматичні умови та природні, трудові ресурси для розвитку експортного потенціалу аграрного сектора економіки, проте існує багато проблем. Значний вплив політичних факторів та корупція перешкоджають розвитку та реалізації експортного потенціалу.[2, С.7]

Таким чином перед Україною постає завдання вироблення механізмів державної аграрної політики щодо підвищення ефективності використання наявного потенціалу аграрного сектору економіки. З цією метою особлива увага має бути сконцентрована на створенні передумов для його інституційного

забезпечення, яке насамперед передбачає формування механізмів взаємодії держави та бізнесу, становлення селозберігаючої моделі аграрного виробництва, підвищення ефективності функціонування аграрного підприємництва.[1, С.58]

Список використаних джерел

1. Ковальчук С.Я. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток сільських територій у контексті селозберігаючої моделі аграрного підприємництва / С.Я. Ковальчук // Економіка та суспільство. – 2017. – №8. – С. 52-58.

2. Кулакова С.Ю. Ризики та перспективи розвитку аграрного бізнесу України в умовах глобалізації [Електронний ресурс] // С.Ю.Кулакова, В.М Швед, Т.В Бондар // Ефективна економіка. – 2018. – № 6. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6431>

3. Заболотна С.П., Кірейцева О.В. Вплив глобалізації на економіку / С.П. Заболотна, О.В. Кірейцева // Перспективи розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації: Матеріали Восьмої міжнародної науково-практичної молодіжної інтернет-конференції. – К.: ННЦ «ІАЕ» – 2017. – С. 81-84.

4. Гуторов А.О., Єрмоленко О.А. Мотиви транснаціональної інтеграції аграрного сектора економіки України / А.О. Гуторов, О.А. Єрмоленко // Перспективи розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації: Матеріали Восьмої міжнародної науково-практичної молодіжної інтернет-конференції – К.: ННЦ «ІАЕ».– 2017. – С. 61-65.

РОЛЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Бабаєв І.О., аспірант,

Полтавська державна аграрна академія

За сучасних умов господарювання виробники продукції чи надавачі послуг перебувають під постійним конкурентним пресингом, тому повсякчас постає питання виживання та розвитку підприємства. Спроможність витримувати конкуренцію характеризує така економічна категорія, як конкурентоспроможність [1, с. 7].

Конкурентоспроможність – це багатогранне поняття і може розглядатись на різних рівнях: окремих товарів, окремого товаровиробника, галузі і країни в цілому [2, с.551].

Конкуренція спонукає економіки окремих держав розвиватись та задіювати більші матеріальні і нематеріальні ресурси для розвитку, і модернізації виробництва, інфраструктури, промисловості. Від рівня розвитку цих складових залежить ефективність і продуктивність виробництва, рівень життя населення, економічна стабільність, тощо.

Економіка будь-якої держави в світі знаходиться в залежності не тільки від внутрішніх чинників, як то політична й економічна ситуація всередині, а в значній мірі й від зовнішніх. До зовнішніх належить наприклад глобалізація.

Глобалізація – це об'єктивний соціальний процес, змістом якого є дедалі більший взаємозв'язок та взаємозалежність національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур, а також взаємодія людини й довкілля. В основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів, послуг, праці й капіталу [3, с.3].

Глобальна економіка – складова глобалізації, закономірна тенденція інтеграції світового господарства в єдиний економічний простір. Саме тому, зростаюча взаємозалежність країн і народів, галузей економіки розглядається як найважливіша риса глобалізації [4, с.11].

Місце держави в глобальній економіці наряду залежить від конкурентоспроможності її підприємств та продукції, яку вони виробляють. Так, тільки продукція дуже високого рівня може бути відповідно оцінена іншими країнами та користуватися попитом. А так як кожна країна прагне зайняти якомога кращу позицію в світі, то вона повинна забезпечити більшу конкурентоспроможність продукції власних підприємств, та самих підприємств. Це один із небагатьох шляхів досягти економічної незалежності і великого впливу в світі мирним шляхом, та збільшити рівень експорту, і, як наслідок – збільшити фінансові надходження в країну.

Отже найвищий рівень конкурентоспроможності є ключовим фактором успішної економічної політики держави в глобальній економіці, який дає можливість реалізувати інтереси свого народу, забезпечити сталий розвиток країни та убезпечити себе від багатьох загроз сучасності. Досягти цього можна шляхом більш жорсткого державного регулювання підприємств та економіки. А саме: розробкою стандартів якості та контролем над їх дотриманням, антимонопольною політикою, фінансуванням відсталих галузей промисловості, виділенням коштів на наукові розробки, тощо.

Список використаних джерел

1. Данько Ю.І. Формування систем забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Монографія. Суми : Університетська книга, 2016. 301 с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу. Підручник. К. : КНЕУ, 2013. 779 с.
3. Наслідки глобалізації для економіки України та країн світу. Електронний ресурс. URL:<http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17325/1/41.pdf> (дата звернення: 29.03.2020).
4. Вдовенко Н.М., Богач Л.В., Гераймович В.Л., Кваша К.С., Павленко М.М. Глобальна економіка. Навчальний посібник. К. : НУБіП України, 2017. 319 с.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ЕНЕРГОРЕСУРСИ

Міняйленко І.В.,

к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

Биба В.В.,

к.т.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

Серед актуальних проблем, що стоять перед сучасними підприємствами різних галузей України, можна виділити високу енергоемність технологічних процесів і нераціональність використання енергоресурсів.

За даними Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження Україна щорічно споживає близько 210 млн. т паливно-енергетичних ресурсів і відноситься до енергодефіцитних країн.

На сьогоднішній день держава покриває свої потреби в енергоспоживанні приблизно на 53 % за рахунок власних джерел. Україна імпортує 75 % необхідного обсягу природного газу та 85 % сирової нафти і нафтопродуктів.

Така структура енергоресурсів економічно неспроможна. Вона породжує залежність економіки України від країн-експортерів нафти і газу та являє собою загрозу для її енергетичної та національної безпеки.

Ефективність бізнесу будується на балансі доходів і витрат виробництва, в число яких неодмінно входять витрати на споживану енергію – теплову, електричну або іншу. І чим ці витрати менші, тим більш ефективним є бізнес.

Сьогодні всі міжнародні партнери допомагають Україні рухатися у напрямку енергоефективності. Але цей шлях не можливо пройти без імплементації ключових європейських директив з енергоефективності та дорожньої карти, в якій чітко прописаний весь міжнародний досвід з реформування не тільки житлового і муніципального сектору, а й напрямків –

бізнесу, аграрного сектору, транспорту, інфраструктури. Імплементуючи ці директиви, Україна має досягти енергозбереження на рівні 9% вже до 2020 року, порівняно з ситуацією у 2005-2009 роках. Підвищення енергоефективності знизить потребу в зростанні видобутку та виробництві енергії – без підвищення енергоефективності обсяги кінцевого споживання мали би зрости більш ніж удвічі. Світ щорічно отримує в середньому 45 мільйонів нових споживачів електроенергії за рахунок розширення доступу до електромереж, хоча цього все ще не досить, щоб реалізувати мету загального доступу до 2030 р. Поряд з ростом в традиційних областях, електроенергія приходить у сферу теплопостачання та транспорту. Посилення галузевих ініціатив і державна підтримка, включаючи недавні рішення урядів Франції, Великобританії та Голландії щодо поетапної відмови від продажу транспортних засобів з традиційними бензиновими та дизельними двигунами до 2040 р., приведе до зростання парку електромобілів з сьогоднішніх 2 млн. один. до 280 млн. у 2040 р.

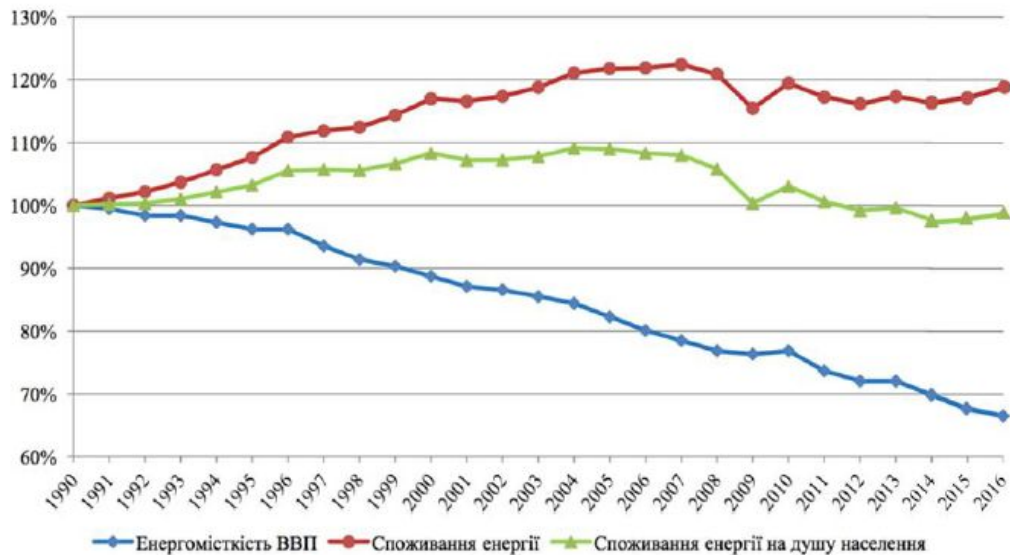
Регіональні тенденції істотного зростання світового попиту на первинну енергію визначатимуть Китай, Індія, Бразилія та Близький Схід.

У світовій енергетичній сфері одним із фундаментальних факторів формування попиту на енергоресурси є – зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) та зниження його енергоемності за рахунок підвищення енергоефективності та зміни структури палива, а також скорочення розриву в енергоемності економік між країнами.

Прогнозом МЕА (WEO-2017) до 2040 р. передбачено зростання світового ВВП з середньорічним темпом 3,4%, що дещо нижче рівня, минулорічного прогнозу [1].

За статистичними даними Enerdata (Enerdata World Bank, Світова енергетична база даних), у світі за 1990 – 2016 рр. за рахунок впровадження енергоефективних технологій простежувалась наступна динаміка: енергомісткість світового ВВП знижено на 31,5%, при незначному щорічному

зростанні загального обсягу споживання енергії (20%) та майже незмінному споживанні енергії на душу населення [2]. У той же час обсяг світового ВВП за 2000 – 2016 рр. зріс на 77с% (рис. 1).

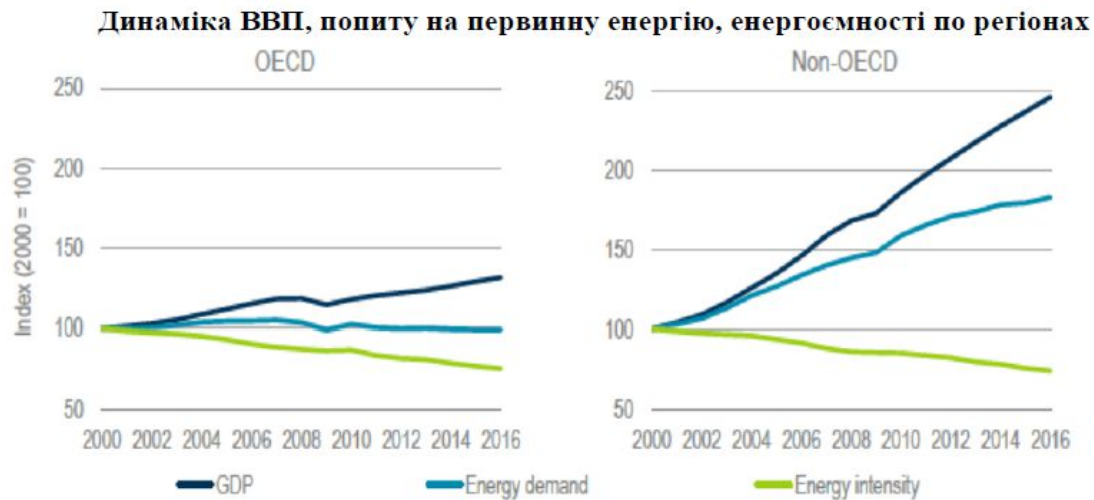

Джерело: Enerdata World Bank, 2017

Рис. 1. Динаміка змін енергомосткості ВВП, споживання енергії та споживання енергії на душу населення у світі за 1990 – 2016 рр.

Згідно звіту МЕА «Energy Efficiency 2017», за 2000 – 2016 рр. у країнах ОЕСР та країнах поза ОЕСР енергоємність стабільно знижувалась у середньому на 1,6% на рік. У країнах ОЕСР енергопопит зменшився на 1% при зростанні ВВП на 32%, в інших країнах енергопопит зріс на 80% при зростанні ВВП на 150% (рис. 2).

За статистичними даними Enerdata, зокрема, за 2000 – 2016 рр. енергоємність ВВП знижено у США – на 37,1%, у цілому по країнах ЄС – на 26,5%, у тому числі у Великобританії – на 39,3%, Німеччині – на 22,3% при зростанні ВВП на 33%; 25%; 32%; 21% відповідно. У Китаї за вказаний період обсяги ВВП зросли в 3,25 рази при зниженні енергоємності на 53 %. За висновками WEO-2017 [2] «поновлювані джерела та енергоефективність – ключові механізми для просування переходу до низьковуглецевого шляху розвитку і скорочення викидів забруднюючих речовин».

Джерело: IEA Energy Efficiency Investment Database; Navigant Research (2016), Energy Efficiency Buildings Global Outlook (database)

Рис. 2. Динаміка ВВП, попиту на первинну енергію, енергоємність у країнах ОЕСР за 2000 – 2016 рр.

Україні доцільно розробити національні цільові програми заощадження ПЕР, які охоплюватимуть широкий комплекс заходів із удосконалення структури споживання енергоносіїв, розвитку матеріально-технічної бази для економії ресурсів, більш повного видобутку корисних копалин, збору і використання вторинної сировини, контролю та обліку енергоспоживання.

Наукове дослідження виконано в рамках програми ERASMUS+ «Jean Monnet» The challenges of energy efficiency: cooperation of Ukraine with the EU (номер реєстрації 599740-EPP-1-2018-1-UA-EPPJMO-MODULE).

Список використаних джерел

1. Досвід країн Євросоюзу з підвищення енергоефективності, енергоаудиту та енергоменеджменту з енергоощадності в економіці країн. – 12/2017. Київ. 114 с. Веб-сайт. URL: [ua.energy > wp-content > uploads > 2018/01](http://ua.energy/wp-content/uploads/2018/01)
2. WEO-2018: прогноз развития мировой энергетики МЭА. Веб-сайт. URL: [cc.voeikovmgo.ru > novosti > sobytiya > 297-weo-2018-prognoz-raz...](http://cc.voeikovmgo.ru/novosti/sobytiya/297-weo-2018-prognoz-raz...)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Міроєвська М. В.¹, здобувач наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка, Полтавська державна аграрна академія

Сутність енергетичної безпеки є різнобічною та впливає на явища і процеси як в енергетиці, так і загалом в економіці. Економічну безпеку можна назвати основним показником благополуччя економіки. Зумовлює такий стан економіки, коли надається гарантований захист інтересів держави, суспільства, особистості, соціальна спрямованість політики навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів. Визначається економічна безпека всіма її складовими: соціальною, правовою, інформаційною, інтелектуальною, екологічною, енергетичною, науковою, демографічною, політичною, культурною, військовою та економічною.

Нині енергетична сфера знаходиться на такому рівні, що відіграє вирішальну роль у розвитку економіки. Саме тому для аналізу економічної безпеки визначальним є встановлення внеску енергетичного фактора. Зараз для стабільного функціонування кожної галузі економіки обов'язковим є забезпечення енергетичної безпеки.

Енергетична безпека – це впевненість, що енергії буде у розпорядженні у тій кількості та тій якості, які потрібні за даних економічних умов. Енергетична безпека – це стан захищеності життєво важливих «енергетичних інтересів» особи, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. Енергетична безпека – це стан захищеності країни (регіону), її громадян, суспільства, держави та економіки від загрози дефіциту щодо забезпечення потреб в енергії економічно доступними паливно-енергетичними ресурсами прийнятної якості

¹ Науковий керівник: Самойлик Ю.В., д.е.н., доцент, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія

за нормальних умов і надзвичайних обставин, а також від загрози порушення стабільності паливного енергопостачання. Енергетична безпека – це своєчасне, повне і безперебійне забезпечення паливом та енергією необхідної якості матеріального виробництва, невиробничої сфери, населення, комунально-побутових та інших споживачів, щоб уникнути шкідливого впливу на навколишнє середовище [1].

Дослідження енергетичної безпеки передбачають низку визначальних етапів, а саме:

- здійснення загального аналізу стану галузі;
- формування системи основних показників (індикаторів), які найбільш повно характеризують галузь і можуть відображати у ній зміни під впливом різних внутрішніх і зовнішніх факторів;
- виявлення, аналіз та систематизація за визначальними ознаками і ступенем загрози енергетичній безпеці;
- визначення межових величин індикаторів, перевищення яких призводить до виникнення негативних, руйнівних явищ у розглянутій області;
- обчислення фактичних значень індикаторів енергетичної безпеки і зіставлення їх з межовими величинами;
- визначення значень інтегральних показників енергетичної безпеки;
- формування рекомендацій і заходів щодо попередження загроз і поліпшення показників енергетичної безпеки.

Необхідний рівень безпеки досягається за умови, що весь комплекс показників (індикаторів) перебуває у допустимих межах значень.

Енергетична безпека країни – важлива умова сталого розвитку України. Енергозатратність економіки, неефективне використання енергоресурсів, монополізація ринку та тотальна залежність від імпорту енергоресурсів (нафта, газ, паливо для АЕС і навіть вугілля) роблять вітчизняний енергетичний сектор вразливим до стійкого функціонування та оперативного реагування на технологічні, економічні і соціальні виклики, як внутрішні так і зовнішні.

Вирішення зазначених проблем дозволить перейти на новий рівень технологічного розвитку енергетичного сектору, підвищити його конкурентоздатність та зробити сектор прозорим як для постачальників послуг, так і для споживачів, що в цілому забезпечить зростання рівня енергетичної безпеки України [2].

USAID відіграє провідну роль у впровадженні заходів допомоги, що мають знизити залежність України від імпорту енергоресурсів та скоротити викиди CO₂ за рахунок зменшення втрат енергії у системах централізованого теплопостачання. Програми Агентства у сфері енергетики сприяють покращенню енергоефективності економіки України та зниженню її залежності від імпорту енергоносіїв, яка нині перебуває на критичному рівні. У співпраці з лідерами України USAID працює над реформуванням муніципального сектору, який сьогодні є дуже енерговитратним; інструментом цього є зміцнення законодавчої, нормативної та інституційної бази з метою вдосконалення систем теплозабезпечення. Ще одним напрямом діяльності Агентства є допомога українській стороні у створенні системи соціального захисту, завдяки якій тепло має залишитися доступним для вразливих верств суспільства.

Проект «Енергетична безпека» (1 липня 2018 року – 30 червня 2023 р.) має допомогти Україні підвищити рівень її енергетичної безпеки. Сприяючи вдосконаленню нормативно-правового середовища діяльності енергетичного сектору та вищій надійності енергопостачання, USAID допоможе Україні досягти стійкого економічного розвитку на широкій суспільній основі як засобу забезпечення сталої демократії у державі. Головним завданням діяльності проекту є допомога у створенні й розвитку механізмів вільного ринку у енергетиці. Підтримка діяльності основних інститутів цього сектору закладає основу для реалізації одного з основних елементів Стратегії співпраці USAID з Україною у сфері розвитку. Проект «Енергетична безпека» надасть допомогу Уряду України у забезпеченні надійного, стійкого та безпечного постачання енергії для громадян за доступного рівня її вартості, інтеграції до європейських

енергетичних ринків шляхом надання допомоги основним інститутам і регулятору енергетичного сектору у дотриманні вимог законодавства ЄС (зокрема положень Третього енергопакету), у підвищенні рівня енергобезпеки завдяки створенню конкурентних ринків у електроенергетиці, постачанні природного газу та тепла, а також у нарощуванні обсягів наявних енергоресурсів за рахунок підтримки приватних інвестицій в освоєння та більше використання відновлюваних джерел енергії.

Проект «Прозорість енергетичного сектору» (1 лютого 2019 року – 31 грудня 2023 року) [3] допомагає зміцненню енергетичної безпеки України шляхом скорочення можливостей для корупції у цьому секторі. До його завдань належать підвищення прозорості даних про діяльність енергетики, сприяння більшій самостійності публічних наглядових структур у здійсненні моніторингу та запобіганні корупції у енергетичному секторі, а також забезпечення споживачам власного голосу у сфері управління та регулювання енергетики.

Програма «Регуляторна підтримка енергетичного сектору України» здійснюється на базі партнерства між Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) та Національною асоціацією членів комісій з регулювання комунальних підприємств США (NEURC) [3]. Це партнерство має сприяти НКРЕКП у вдосконаленні її спроможності до ефективного регулювання секторів електроенергетики та природного газу в Україні на основі застосування кращої міжнародної практики та відповідного досвіду США для потреб реструктуризації ринку, яка повинна зробити його більш конкурентним і прозорим. Ще одним завданням заходів допомоги з боку NARUC, які здійснюються за підтримки USAID, є сприяти НКРЕКП у досягненні цілей регуляторної діяльності, пов'язаних із впровадженням вимог Третього енергетичного пакету ЄС.

Програма технологій та управління у енергетиці – має на меті сприяти оператору системи передачі електроенергії України – національній

енергетичній компанії «Укренерго» – у здійсненні планування, статичного та динамічного аналізу діяльності системи завдяки отриманню відповідної технічної допомоги та участі у регіональних семінарах операторів систем передачі електроенергії. Вона також передбачає надання «Укренерго» технічної допомоги на підтримку інтеграції енергетичної системи України до європейської системи [3].

Таким чином, надійний стан енергетичної безпеки України необхідно підтримувати шляхом розвитку кількох напрямків: використанням відновлювальних джерел енергії; підвищенням енергоефективності; диверсифікацією джерел енергії; надійністю енергопостачання; підвищенням інвестиційної привабливості сектору; зменшенням викидів CO₂.

Зазначеної мети можна досягти за допомогою: розробки і вдосконалення законодавства; організації інформаційних заходів; побудови комунікацій між бізнесом та державою; маркетингових та соціологічних досліджень; кібербезпеці в енергетиці; грамотному юридичному супроводу енергетичних компаній.

Список використаних джерел

1. Книга 5. Електроенергетика та охорона навколишнього середовища. Функціонування енергетики в сучасному світі. Розділ 1. *Енергетика в Україні*: веб-сайт. URL: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-4/section-1>
2. Енергетична безпека України. *Центр енергетичної безпеки України*: веб-сайт. URL: <https://energy-security.org.ua/>
3. Енергетика та енергетична безпека. *USAID*: веб-сайт. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/energy-energy-security>

ЄВРОПЕЙСЬКІ МОДЕЛІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Міняйленко І.В.,

к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

Улько О.Ю.,

здобувач другого рівня вищої освіти «магістр»

спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

Енергозбереження – це діяльність, спрямована на раціональне використання й економне витрачання первинної та перетвореної енергії і природних енергетичних ресурсів у національному господарстві, яка реалізується з використанням технічних, економічних та правових методів.

У даний час енергозбереження – є одним із пріоритетних завдань в країні. Це пов'язано з дефіцитом основних енергоресурсів, зростаючою вартістю їх видобутку, а також глобальними екологічними проблемами.

Отже, можливості подальшого розвитку енергозбереження для нашої країни, розглянемо на прикладі європейських країн а саме США, Японії та Польщі, в яких уже за тривалий час сформувалися певні моделі енергозбереження.

У США для провадження енергозбереження існують певні державні документи, які регламентують діяльність з енергозбереження [1].

Акт енергетичної політики і збереження запровадив Програму енергозбереження для споживчих товарів, крім автомобілів, яка дає змогу Департаменту енергетики США розробляти, переглядати та впроваджувати мінімальні вимоги щодо стандартів енергоефективності приладів та обладнання.

Акт енергетичної політики 2005 року включав ініціативу щодо надання податкового кредиту в розмірі 30 % від вартості нового товару, але не більше \$500 сукупного ліміту; спочатку ця програма була розрахована на період до кінця 2007 року, але була продовжена до 2010 зі збільшенням сукупного ліміту до \$1 500.

Своїм наказом Барак Обама встановив, що до 2015 року 15 % наявних великих федеральних будівель мають відповідати новим енергоефективним стандартам, заохочується створення зелених дахів, а до 2030 року всі (100 %) нові федеральні будівлі мають будуватися як будинки з нульовим нетто використанням енергії.

Влади штатів та місцева влада (міста та округи) мають різні власні ініціативи, і Департамент енергетики створив базу даних DSIRE, яка надає інформацію щодо них. Щодо інноваційної програми енергозбереження, яка активно застосовується у США. Американські громадяни, що живуть в енергетично неефективних будинках, з недостатньо гарною ізоляцією, мають право розраховувати на державну підтримку в особі Міністерства енергетики США в оцінці енергоефективності житла та надання послуг з подальшого його утеплення. На даний момент ця програма охопила понад 5 млн сімей. Вона включає:

- енергоаудит;
- ізоляцію стін і труб;
- утеплення будинку ;
- удосконалення системи клімат-контролю (нагрівання, вентиляція, кондиціонування).

Програма підвищення енергоефективності житла дозволить власникам будинків знизити рахунки за комунальні послуги на 20%, що зменшить бюджетні витрати сім'ї та внесе істотний внесок у поліпшення екологічної обстановки. Програма передбачає 10 %-у податкову знижку від вартості

ізоляційних робіт, установки вікон, що відповідають новим вимогам. У підсумку середньостатистична сім'я має можливість заощадити до \$ 1500.

Щодо енергозбереження в Японії. Енергозберігаюча інноваційна політика отримала початок з 1973 року. Вживалися заходи щодо зниження енергоємності будинків, удосконалення конструкцій будівель для зниження витрат на опалення і кондиціонування [1].

Велика увага приділяється навчанню громадян у збереженні енергії в побуті: часткова відмова від телевізійних пультів, від нічного підігрівання води для економії часу на приготування сніданку вранці, тимчасове відключення кондиціонерів влітку. Проведене дослідження на 200 сім'ях дозволило встановити, що у результаті застосування енергоефективних заходів у побуті отримано економію енергії в 14,2% від звичайного споживання енергії.

Особлива увага приділяється розвитку геліоенергетики. Використання сонячних батарей дозволяє значно знизити витрати на електроенергію. Установка сонячних батарей на третину оплачується урядом. Площа даху житлового будинку в середньому становить 120 кв. м. Навіть, якщо половина даху буде покрита батареями, вони дадуть 6 тис. кВт енергії в рік. У перерахунку на нафтопродукти – це близько 558 л нафти.

Польща впроваджує програму енергозбереження ще з 1991 року.

Влада Польщі гармонізувала національне законодавство з нормативно-правовими документами ЄС. Успішно формується інституційно-організаційне забезпечення політики енергозбереження.

У Польщі налагоджено ефективну і цілеспрямовану роботу державних та місцевих органів влади, фінансових і комерційних структур, суб'єктів господарювання щодо проведення заходів енергозбереження у житловому секторі, ефективного використання місцевих ресурсів та електроенергії, впровадження геліоенергетики (галузь енергетики, що вивчає і застосовує методи експлуатації енергії сонячного проміння для промислових і побутових

потреб), виробництва біогазу, утилізації сміття, отримання теплової та електричної енергії від спалювання соломи та інших рослинних відходів [1].

Україна повинна врахувати міжнародний позитивний досвід змішаного фінансування енергетичних проектів (кошти Євросоюзу, міжнародних фондів-донорів, екологічних фондаций, бюджету), де вміло використовується система податкових пільг [2]. Державне регулювання процесів енергозбереження дозволить розширити коло кредиторів для проведення таких енергоефективних заходів, що потребують значних коштів і розраховані на тривалу перспективу.

Наукове дослідження виконано в рамках програми ERASMUS+ «Jean Monnet» The challenges of energy efficiency: cooperation of Ukraine with the EU (номер реєстрації 599740-EPP-1-2018-1-UA-EPPJMO-MODULE).

Список використаних джерел

1. Енергоефективність в сучасній економічній політиці України: навчальний посібник. В. Мамонова [і ін.], 2013. 174 с.
2. Данилишин Б.А. Энергетическая безопасность в контексте украинских реалий. Урядовий кур'єр. 2006. № 157. С. 12-13.

Секція № 2

Тенденції, механізми та виробничий потенціал розвитку агропродовольчого ринку

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ МІЖ ВИРОБНИЧОЮ, МАРКЕТИНГОВОЮ, ЕКОЛОГІЧНОЮ ПІДСИСТЕМАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Самойлик Ю.В., д.е.н., доцент,
професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Балана О.О., магістрант, Полтавська державна аграрна академія*

Аграрне підприємство як самостійна виробнича система має свої межі, специфічну структуру, органи, функції, організацію, відрізняється своїм функціонуванням і поведінкою поряд з іншими системами та підприємствами, своїми результатами, ці особливості сільського господарства відображаються на комерційній діяльності.

Функціонуючи як цілісна система, будь-яке підприємство, зокрема й сільськогосподарське, має певну внутрішню структуру. У свою чергу, ця структура передбачає наявність окремих структур, таких як виробнича, організаційна, управлінська, маркетингова, екологічна. Структуризація підприємства повинна відповідати цілям та підпорядковуватися сформульованій стратегії розвитку [1, с. 32].

Розвиток агропродовольчого ринку здійснюється під дією сукупності методів та важелів, основні з яких визначаються системою державного регулювання економіки, впливом міжнародних компонентів регулювання, а також природно-кліматичних умов. При цьому, головним поштовхом до розвитку виступає внутрішній потенціал ринкової системи, зокрема, наявність ресурсів, їх комбінація та взаємозв'язки, динамічність та готовність до трансформації, передумови виникнення синергії [2, с. 59].

Виробнича структура підприємства означає його поділ за виробничою ознакою, тобто врахування спеціалізації виробництва, його технологій та місця розташування. Прикладом виробничої структуризації є предметно-технологічна

або змішана структуризація, яка характеризується наявністю у підприємстві основних цехів, що організовані як за технологічною, так і за предметною ознаками. Такими цехами в сільськогосподарському підприємстві можуть бути рослинницький і тваринницький. Іншим прикладом виробничої структуризації є поточно-цехова система виробництва молока з чіткою спеціалізацією виробництва за технологічними ознаками й спеціалізовані механізовані загони з вирощування конкретних сільськогосподарських культур у рослинництві.

Аграрні підприємства працюють в умовах ризику і невизначеності. Однією з причин цього є те, що в сільському господарстві економічний процес відтворення тісно переплітається з природними процесами, що підкреслює тісноту зв'язку виробничої та екологічної підсистем – сільськогосподарська продукція виробляється за допомогою живих організмів, які функціонують як засоби виробництва. Оскільки ці живі організми розвиваються за біологічними законами, то цим і зумовлюється залежність процесу відтворення в сільському господарстві від природних факторів. В аграрному секторі значно ускладнюється процес управління маркетинговою діяльністю. Це зумовлено такими причинами: необхідністю розвивати в аграрних підприємствах кількох товарних галузей, які відрізняються технологією та організацією виробництва; розташуванням працівників по території і складністю у зв'язку з цим прийняття оперативних рішень відповідно до зміни поточної виробничої ситуації; потребою залучення додаткової сезонної робочої сили; доступністю території аграрних підприємств та їх господарських об'єктів і необхідністю докладання зусиль для збереження власного та орендованого майна, вирощеного врожаю; необхідністю подовження робочого дня працівників аграрних підприємств з метою своєчасного виконання технологічних операцій у короткі агротехнічні строки; значний вплив на навколишнє середовище; потреба в екологічних інноваціях; зростання попиту на органічну продукцію; поглиблення глобалізація аграрного ринку.

Список використаних джерел

1. Грицюк Е.О. Економіка підприємства: навч. посіб. для студ. ВНЗ К. : Дакор, 2017. 303 с.
2. Samoilyk Iu., V. Bilan Yu. V., Nitsenko V. S., Conceptual modeling of agri-food market development under economy's globalization. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 3 (11). Ч. 1. С. 54-61.

РЕЗЕРВИ НАРОЩУВАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

*Миколенко І.Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавська державна аграрна академія*

Сучасні економічні відносини передбачають конкурентну боротьбу між різними товаровиробниками, перемогти в якій зможуть лише ті з них, хто найбільш ефективно використовують всі види наявних в них ресурсів. Виробничо-господарська діяльність та фінансовий стан підприємства багато в чому залежать від забезпеченості основними засобами та їх використання. Повне та раціональне використання основних засобів та виробничих потужностей підприємства сприяє покращанню всіх його техніко-економічних показників: зростанню продуктивності праці, підвищенню фондівіддачі, збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості, економії капітальних вкладень [1, с. 35].

Ефективне використання основних засобів сприяє прискоренню оборотності оборотних засобів. Чим краще експлуатуються основні засоби, тим швидше оборотні засоби проходять фазу виробництва і тим менше потреба в їх прирості. Діяльність підприємства нерозривно пов'язана з наявністю та використанням основних засобів, які повинні характеризуватися відповідним складом та структурою для здійснення процесу виробництва. Для забезпечення

конкурентоспроможності підприємства та отримання необхідної величини прибутку необхідно здійснювати постійний аналіз ефективності використання основних засобів та досліджувати фактори, які впливають на них. Аналіз наявності і стану основних засобів підприємства дає можливість розраховувати показники та шляхи підвищення ефективності їхнього використання, прогнозувати необхідність залучення коштів для придбання нових основних засобів у зв'язку з фізичним зношенням наявних [2, с. 64].

Слід визнати, що основні засоби як економічна категорія, як складова фінансово-господарської діяльності підприємства завжди була й залишається однією із центральних тем, що знаходиться на перехресті науки та практики. При цьому її актуальність спричинена, в першу чергу, існуванням значної кількості невирішених проблемних питань, що час від часу з'являються із прийняттям чергових недосконалих нормативно-правових актів.

В сучасних умовах аналіз показників використання основних засобів пов'язаний із певними труднощами суб'єктивного характеру:

- під час визначення показників використання основних засобів показник «середньорічна вартість основних фондів» береться по первісній вартості, яка не відображає її фактичної ринкової вартості. Крім того, в умовах значної зношеності основних засобів, первісна оцінка не відображає якісного стану фондів, втрачає об'єктивність і доцільність використання в аналізі;

- якщо приміщення разом з встановленим на них обладнанням заповнені неповністю і у виробничому процесі беруть участь лише частково, під час аналізу таке неповне використання не враховується. При цьому на засоби, які фактично не беруть участі в процесі виробництва нараховується амортизація за встановленими нормативами, яка відноситься на собівартість продукції, безпідставно завищуючи її;

- ефективність використання фондів несільськогосподарського призначення не можна виміряти кількістю одержаної продукції, для цього використовують спосіб визначення обсягів виконання робіт і послуг та їх

собівартості. Собівартість одиниці допоміжних виробництв безпосередньо впливає на собівартість сільськогосподарської продукції: чим нижча собівартість зазначених виробництв, тим нижча собівартість виробництва основної продукції. Допоміжні виробництва можуть також виконувати роботи і послуги для інших підприємств та організацій, забезпечуючи відшкодування витрат на цих роботах і одержання певної суми доходів [3, с. 95].

На рівень фондівіддачі значно впливає зміна питомої ваги найактивніших засобів (устаткування, обладнання і робочих машин, продуктивної худоби) у складі основних засобів, зменшення внутрішньо змінних простоїв. Тому фондівіддачу основних виробничих фондів обчислюють множенням фондівіддачі активної частини основних фондів на відсоток їх у вартості всіх основних виробничих фондів підприємства. Це дає змогу глибше проаналізувати причини відхилень фактичного рівня фондівіддачі від базисного.

Крім того, в даний період економічно сильні підприємства з метою швидшого оновлення своєї матеріально-технічної бази і досягнення на цій основі кращих результатів виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції, очевидно, продаватимуть свою техніку ще до завершення строку її служби. Покупцями потриманої техніки й обладнання можуть бути різні підприємства, але в першу чергу ті, що не мають достатнього власного капіталу для нових інвестицій.

Ситуація з нестачею стартового капіталу може скластися з різних причин: погіршення їх фінансового стану (наприклад, допущений прорахунок у прийнятті важливих господарських рішень, зниження кон'юнктури ринку на продукцію, виробництво якої є профілюючим для даного підприємства, несприятливі погодні умови, стихійне лихо тощо. Якщо обставини складатимуться так, що без придбання необхідної техніки, обладнання такі підприємства не матимуть змоги далі ефективно здійснювати процес виробництва, то їх керівництво стане перед дилемою: або брати кредит і

купувати нову техніку, або ж за рахунок власних коштів (можливо з частковим залученням кредитних ресурсів) купувати потриману техніку. Щоб прийняти правильне рішення, потрібно передбачити всі бажані і небажані наслідки, що матимуть місце внаслідок того чи іншого вибору. Отже, необхідно порівняти всі переваги і втрати.

Ефективність використання основних засобів відіграє важливе значення для розвитку діяльності підприємства: збільшується економічний потенціал і можливості галузі; підвищується технічний рівень діяльності; збільшуються темпи зростання продуктивності праці, поліпшення якості послуг та інших показників. Для вирішення завдання підвищення ефективності використання основних засобів та отримання бажаних результатів у діяльності підприємства повинні бути розроблені конкретні шляхи, спрямовані на поліпшення використання основних засобів, практичне застосування яких дасть змогу використовувати наявні на підприємствах резерви підвищення їх ефективності, а також визначити основні чинники, що сприятимуть цьому [3, с. 85].

Будь-який комплекс заходів щодо поліпшення використання основних засобів, розроблювальний у всіх ланках управління, повинний передбачати забезпечення зростання обсягів виробництва продукції, насамперед, за рахунок більш повного й ефективного використання внутрішньогосподарських резервів і шляхом більш повного використання машин і устаткування, підвищення коефіцієнта змінності, ліквідації простоїв, скорочення термінів освоєння знову введених у дію потужностей, подальшої інтенсифікації виробничих процесів.

Для того, щоб використання основних засобів було економічно вигідним та ефективним, необхідно не тільки стежити за його технічним станом, а також: залучати фахівців при проведенні складних ремонтів; вивчати ринки виробництва; залучати спеціалістів маркетингового відділу; підвищувати рівень спеціалізації виробництва; застосовувати передові технології; усувати простої; модернізувати устаткування; поліпшувати склад, структуру й стан основних засобів підприємства; знижувати фондомісткість; підвищувати фондівіддачу та

продуктивність праці на підприємстві; підвищувати якість ремонтів. Тому дуже важливим є ефективне управління плануванням надходження, використання і своєчасної ліквідації основних засобів. Для цього потрібно проводити аналіз наявності та використання основних засобів. Усе це в сукупності забезпечить найефективніше використання коштів підприємства на основні засоби, що по собі є дуже важливим фактором.

Застосування на практиці запропонованих заходів у цілому по підприємству дасть змогу збільшити обсяги випуску товарної продукції, підвищити показник фондівдачі, а також збільшити прибуток від реалізації продукції й балансовий прибуток, а отже, і рентабельність основних засобів підприємства. Напрямки підвищення ефективності використання основних засобів повинні визначатися існуючим станом підприємства, зумовленим впливом зовнішніх і внутрішніх факторів середовища його функціонування. Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів – це одне з основних завдань діяльності підприємств, від результату якого залежить фінансовий стан та конкурентоспроможність підприємства. Однією з головних ознак ефективного використання основних засобів є зростання обсягу виробництва його продукції підприємства та чистого прибутку. Ефективне їх використання в результаті приводить до підвищення ефективності підприємства в цілому та сприяє покращенню його фінансового стану й конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Грабчук О. М. Структура організаційного забезпечення фінансового прогнозування розвитку економіки України. *Агросвіт*. 2012. № 20. С. 23-27.
2. Гром'як О. Б. Експрес-діагностика діяльності підприємств: сутність та призначення. *Наук. вісн. НЛТУ України*. 2012. Вип. 22, ч. 2. С. 159-165.
3. Шевченко Т.Є. Методичні підходи до управління фінансовою стратегією підприємства. *Сучасні проблеми економіки та підприємництва*. 2014. № 14. С. 225-230.

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Волкова Н.В., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин,
Полтавська державна аграрна академія*

Проблема підвищення рівня конкурентоздатності продукції в умовах подальшого розвитку економіки є досить актуальною для одних із найважливіших підприємств вітчизняного виробництва – переробних.

Розглядаючи системи функціонування підприємств, не можна не звернути увагу на те, що більшість керівників розглядають не потенціал конкурентоспроможності, а конкурентоспроможність потенціалу.

Аналіз літературних джерел дав можливість відмітити, що важливою характеристикою конкурентоспроможності потенціалу є здатність до адаптації в умовах до змін зовнішнього середовища [1]. Звідси, виникає питання – чи не йдеться мова про конкурентоспроможність? Оскільки, цілком логічним є те, що зміна потенціалу є неможливою без зміни об'єкту господарювання. Саме ці об'єкти господарювання ведуть конкурентну боротьбу і саме вони мають пристосовуватися до мінливого зовнішнього середовища.

Так, на думку Бачевського Б.Є. конкурентоспроможністю потенціалу підприємства виступає комплексна порівняльна характеристика, яка позначає рівень переваги загальної оцінки показників здатностей підприємства, що забезпечують його успіх на певному ринку за певний проміжок часу стосовно сукупності аналогічних показників підприємств-конкурентів [2].

На противагу цьому потенціал конкурентоспроможності підприємства доцільно трактувати як властивість носія забезпечити потреби на ринку за кожною номенклатурною позицією продукції за обсягом, характеристиками, якістю та ціною в межах виробничого та економічного потенціалу

підприємства на певному рівні: вище, нижче або на рівні конкурентів з урахуванням рівня використання існуючої властивості щодо конкурентоспроможності та потенціалу її розвитку” [2].

Потенціал не є абсолютною чи сталою величиною, він є відносним, оскільки визначається лише по відношенню до конкурентів.

Для оцінки потенціалу конкурентоспроможності підприємства найбільш ефективним є аналіз методів оцінки самої конкурентоспроможності. Її оцінюють через показники, які характеризують ефективність виробничої діяльності, фінансовий стан підприємства, ефективність підприємства збуту і просування товару на ринку порівняно з підприємствами-конкурентами, а також показники конкурентоспроможності товарів. Однак більшість з цих показників є комерційною таємницею, тому застосовують експертні методи, що не вимагають збору повної інформації про конкурентів, а базуються на думці досвідчених фахівців. Певний відсоток похибки треба віддати на те, що експертна оцінка може мати суб’єктивні нахилування і спотворювати результати оцінки.

Варто зазначити, що, аналізуючи галузеві особливості формування потенціалу, досліджують специфіку технологічних процесів та організації виробництва, особливості ресурсів, витрачених на виробництво, та отриманого кінцевого продукту, характеризують сегментні групи споживачів товарів підприємств, а також ринки збуту, на яких вони функціонують тощо.

На нашу думку, найбільш відповідними сутності категорії „потенціал” будуть такі способи оцінки :

1. Оскільки потенціал характеризується внутрішньою структурою, виникає потреба в методах, які зможуть оцінювати існуючий та ймовірний потенціал розвитку.

2. У зв’язку з тим, що потенціал конкурентоспроможності є результатом синтезу різного виду потенціалів, є необхідність у методах, які б оцінили чинники впливу прямої та опосередкованої дії на переробне підприємство з

виробництва харчових продуктів.

3. На основі дослідження динаміки зміни (як у ретроспективі, так і в перспективі) діяльності переробного підприємства є необхідність у застосуванні методів, які б відбивали властивості категорії „потенціал”.

4. Потреба оцінки конкурентоспроможності, зумовлюється необхідністю планування стратегії поведінки об’єкта господарювання на ринку.

5. Зміна вимог та вподобань споживачів, розвиток науки і техніки постійно набирають обертів, призводять до ускладнення формування стратегії на довгу перспективу, однак, для визначення конкурентних позицій і напряму розвитку об’єкта господарювання та кількості показників конкурентоспроможності, що склалася від початку ринкових відносин, є достатньою.

Отже, ми виявили ряд певних особливостей формування потенціалу переробних підприємств. Досить часто саме ці специфічні фактори формулюють успішність чи, навпаки, крах у довгостроковій перспективі. У структурі кожної соціально-економічної системи слід виокремлювати ключові елементи, що обумовлюють розвиток всієї структури внаслідок комплексних зв’язків, мультиплікативних ефектів та феномену синергії, що є актуальним для нинішніх умов.

Список використаних джерел

1. Клівець П.Г. Стратегія підприємства Навчальний. посібник. К.: Альма-матер. 2007. 320 с.

2. Бачевський Б.Є., Заблодська І.В., Решетняк О.О. Потенціал і розвиток підприємства. Навчальний. посібник. К.: ЦУЛ, 2009. 400 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

*Дивнич О. Д., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та
міжнародних економічних відносин,
Полтавська державна аграрна академія*

У сільському господарстві земельні ресурси виступають одним з найважливіших виробничих чинників, природний базис розміщення виробництва, а також потужна складова потенціалу розвитку країни.

У структурі сільськогосподарських угідь України найбільшу питому вагу займає рілля 78,4 %, пасовища – 13,1 %, сіножаті – 5,8 %, багаторічні насадження – 2,2 % та перелogi – 0,6 % [3, с. 65]. Найбільшими масивами сільськогосподарських угідь володіє Одеська область – 6,2 %, Дніпропетровська – 6,1 %, Харківська – 5,8 %, Запорізька – 5,4 % та Полтавська області – 5,2 % угідь України [3, с. 66].

Найбільшу питому вагу (20355 од., або 41,3 %) за кількістю підприємств у 2018 р. мала група господарств із незначною площею землекористування, а саме до 50,0 га сільськогосподарських угідь [3, с. 168]. Вказане може пояснюватися включенням у спільну статистичну вибірку сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств. Саме для останніх є характерним вказані розміри землекористування.

Суттєвим показником розподілу підприємств є перевищення 10-відсоткового порогу контролювання масивів сільськогосподарських угідь. Встановлено, що 32,7 % угідь зосереджено у 565 господарствах (1,2 % від загальної кількості підприємств) із земельним банком понад 5 тис. га угідь.

У даному аспекті слід виокремити також групи підприємств із площами землекористування від 1 тис. га до 2 тис. га, та від 2 тис. га до 3 тис. га. Незважаючи на те, що до вказаних двох груп входять лише відповідно 5 % та

2,2 % підприємств, сумарна частка сільськогосподарських угідь, на які поширюються їхні права землекористування, як і в попередній групі також перевищує чверть питомої ваги таких угідь (відповідно 17,5% та 12,9 %).

Структура посівних площ культур у сільськогосподарських підприємствах України є нераціональною (табл. 1).

Таблиця 1

**Структура посівних площ культур сільськогосподарських у
сільськогосподарських підприємствах України, 2000, 2010, 2014 – 2018 рр.**

Культури сільськогосподарські	Роки							Абсолютне відхилення 2018 р. (+, -) від	
	2000	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2000 р.	2014 р.
Культури зернові та зернобобові	53,5	59,4	56,5	57,3	55,6	54,9	55,7	2,2	-0,8
Культури технічні	17,2	32,9	38,4	38,1	40,2	41,4	41,1	23,9	2,7
Коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі	1,1	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	-0,8	-0,1
Культури кормові	28,2	7,2	4,7	4,1	3,8	3,4	3,0	-25,2	-1,7

Джерело: розраховано автором на основі [2]

Досить суттєвим є зменшення питомої ваги кормових культур, тоді як частка культур технічних у 2018 р. порівняно з 2000 р. збільшилася на 23,9 в.п. і дорівнює 41,1 %. Серед технічних культур переважає соняшник – 63,1 %, соя – 19,4 % та ріпак і кольза – 12,9 %. Частка зернових та зернобобових культур протягом досліджуваного періоду лишається на рівні 53 – 55 %.

Серед зернових культур у сільськогосподарських підприємствах України лідирує вирощування пшениці – 47,1 %, кукурудзи на зерно – 32,9 %, ячмінь – 12,2 %, тоді як частка зернобобових не перевищує 4,8 % посівів культур зернових та зернобобових. Групування підприємств України за розміром посівної площі культур зернових та зернобобових показує, що 72,3 % підприємств з посівною площею до 200 га вирощує лише 7,6 % зерна, тоді як 1,4 % підприємств з посівною площею більше 3000 га забезпечують 27,9 %

валового збору зерна [3, с. 96]. При вирощуванні соняшнику 10,5 % підприємств з посівною площею від 500 до 2000 га вирощують 44,4 % валового збору соняшнику. При вирощуванні цукрового буряку найвищу результативність забезпечують підприємства з площею більше 1000 га, валовий збір культури становить 49,8 % [3, с. 102].

Останніми роками внесення органічних добрив, які є основним джерелом поповнення запасів гумусу у ґрунті, майже зупинилося. Зокрема, у 2018 р. під сільськогосподарські культури вносилося лише по 0,6 тонн органіки на 1 га уточненої посівної площі, тоді як в розрахунку на одиницю площі, обробленої добривами – 13,6 т (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка внесення мінеральних та органічних добрив, застосування пестицидів під урожай сільськогосподарських культур України у 2018 р.

Показники	Культури сільськогосподарські	Культури зернові	Культури технічні
Площа, оброблена мінеральними добривами, тис. га	16079,3	9223,2	6486,7
у % до уточненої посівної площі	90,5	93,2	89,0
Площа, оброблена органічними добривами, тис. га	779,1	421,2	303,4
у % до уточненої посівної площі	4,4	4,3	4,2
Пестицидами, тис. га	15908,8	8989,5	6618,1
у % до уточненої посівної площі	89,5	90,9	90,8
Обсяг унесених мінеральних добрив у розрахунку на 1 га, кг:			
уточненої посівної площі	121	135	106
площі, обробленої добривами	133	144	119
Обсяг унесених органічних добрив у розрахунку на 1 га, кг:			
уточненої посівної площі	0,6	0,5	0,5
площі, обробленої добривами	13,6	12,0	12,6
Обсяг унесених пестицидів у розрахунку на 1 га, кг:			
уточненої посівної площі	1,397	1,062	1,881
площі, обробленої добривами	1,589	1,169	2,072

Джерело: розраховано автором за даними [1]

Дегуміфікація як один із найнебезпечніших процесів деградації ґрунтів значно знижує їх родючість. Лише 4,4 % уточненої посівної площі оброблено органічними добривами. Таким чином, баланс гумусу в ґрунтах України

протягом останніх десятиліть був гостродефіцитним. Площа, оброблена мінеральними добривами становить не менше 90 % і коливається по культурах: від 83,1 % площі сої до 95,6 % площі пшениці. Обсяг унесених мінеральних добрив у розрахунку на 1 га площі, обробленої добривами під сільськогосподарські культури становить 133 кг, у тому числі під зернові культури – 144 кг, технічні культури – 119 кг. Серед мінеральних добрив переважають азотні – 51,5 % та комплексні добрива – 45,9 %, тоді як частка калійних і фосфорних добрив незначна – 1,6 та 1,0 % відповідно.

При цьому слід відмітити високий рівень пестицидного навантаження. Зокрема, площа оброблена пестицидами у 2018 р. становить 89,5 %, а обсяг унесених пестицидів у розрахунку на 1 га площі обробленої добривами 1,589 кг.

Динаміка більшості урожайності зернових культур у сільськогосподарських підприємствах України, окрім кукурудзи на зерно мала негативну тенденцію. За 2014 – 2018 рр. урожайність технічних культур у підприємствах мала тенденцію до зростання. Зокрема, урожайність соняшнику збільшилася на 3,6 ц/га (17,6 %), сої – на 4,5 ц/га (20,5 %), ріпаку та кользи – на 0,9 ц/га (3,5 %), буряку цукрового – на 28,6 ц/га (5,8 %).

Отже, землекористування сільськогосподарських підприємств України характеризується нераціональною структурою посівних площ, концентрацією землекористування та виробництва, тоді як відбувається дегуміфікація ґрунтів. Зростання мінерального живлення та пестицидного навантаження сприяє підвищенню рівня урожайності сільськогосподарських культур.

Список використаних джерел

1. Використання добрив і пестицидів під урожай сільськогосподарських культур 2018 року. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 24.03.2020).
2. Рослинництво України. 2018: стат. зб. / Державна служба статистики України. Київ, 2019. 220 с.
3. Сільське господарство України. 2018: стат. зб. / Державна служба статистики України. Київ, 2019. 235 с.

СУЧАСНИЙ СТАН СПОЖИВАННЯ ОВОЧІВ І КАРТОПЛІ В УКРАЇНІ

*Сегеда С.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м.Вінниця*

Важливим продуктом харчування для розвитку і життєдіяльності людини є овочі і баштанні продовольчі культури. Вони не містять великої кількості калорій, але мають високий вміст харчових волокон, вітамінів (С, А, Е, К, В), мікроелементів (калій, кальцій, натрій, фосфор, залізо), антиоксидантів, вуглеводів (цукроза, фруктоза, глюкоза, крохмаль, інулін, клітковина) та біофлавоноїдів. Згідно з затвердженими Міністерством охорони здоров'я «Рекомендацій щодо здорового харчування дорослих» цільовий рівень споживання овочів має становити понад 300 грам на добу.

Дослідження показали, що індикатор достатності споживання овочів і баштанних продовольчих культур перевищив рекомендовану Міністерством охорони здоров'я норму в 2011-2018рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка використання овочів і баштанних продовольчих культур в Україні за роками

Показники	Рік							2018р у % до 2000р
	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	
У розрахунку на 1 особу, кг:								
- вироблено	126,6	162,1	193,8	229,0	234,8	229,3	235,8	186,26
- експортовано	0,61	3,20	7,32	4,96	5,26	10,48	10,30	1688,52
- спожито	101,7	120,2	143,5	160,8	163,7	159,7	163,9	161,16
Фактичний рівень споживання у % до:								
- раціональної норми*	63,17	74,66	89,13	99,88	101,68	99,19	101,80	38,63 в.п.
- виробництва	80,74	74,45	74,17	70,36	69,85	69,78	69,69	-11,05 в.п.
Структура використання, %:								
- експорт	0,50	2,00	3,64	2,10	2,23	4,49	4,32	3,82 в.п.
- втрати	2,94	5,23	9,07	11,91	11,88	10,62	10,47	7,53 в.п.
- витрачено на корм	12,09	16,17	14,52	15,49	15,39	15,20	15,17	3,08 в.п.
- витрачено на посів	1,43	1,20	1,28	1,09	1,09	1,10	1,11	-0,32 в.п.
- фонд споживання	83,05	75,41	71,49	68,22	69,42	68,59	68,93	-14,12 в.п.
Відсоток імпорту у споживанні, %	0,48	1,33	3,38	0,94	1,35	1,30	1,87	1,39 в.п.

* Раціональна норма споживання овочів і баштанних продовольчих культур – 161 кг на 1 особу на рік
Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [1].

Окремим продуктом овочевої групи є картопля, що містить велику кількість різних сполук, сприятливих для розвитку організму людини. До них варто віднести вітаміни (ретинол, рибофлавін, тіамін, піридоксин, аскорбінову кислоту, ергокальциферол, біофлавоноїди, фолієву і нікотинову кислоти, каротиноїди, токоферол, нікотинамід, біотин, вітамін U) та мікроелементи (мідь, кобальт, нікель, йод, марганець). Також картопля містить до 25% крохмалю та незначну кількість білків (туберин), що вважаються найбільш повноцінними з усіх рослинних.

Дослідження показують, що споживання картоплі протягом 2000-2018 рр. має тенденцію до коливання в діапазоні 128-143 кг на особу та перевищує рекомендовану норму споживання (124 кг/особу) на 3,2-15,3% відповідно. Якщо в 1999 році рівень виробництва картоплі перевищував споживання в 2 рази, то протягом 2011-2018 рр. – в 3,5-4 рази, та є доступним для споживання населенням країни. До того ж спостерігається самозабезпечення картоплею присадибними ділянками громадян та її низька ціна.

Збільшення обсягів виробництва картоплі сприяло нарощуванню її на переробку на нехарчові цілі. Так, по відношенню до 2000 року обсяги виробництва картоплі зросли з 403,4 кг до 532,4 кг на 1 особу в 2018 році, або на 32,0%. Споживання протягом досліджуваного періоду коливалось в межах 125-140 кг на одну особу. При цьому частка втрат та переробки на нехарчові цілі підвищилась з 1,30% в 2000 році до 17,12% в 2018 році, або на 15,82 відсоткових пункти (табл. 2).

Експорт картоплі за цей період зріс з 1 тис. т у 2000р до 22 тис. т у 2018р, або з 0,01% до 0,10% обсягу виробництва при незначному його імпорті, що становить 0,1-0,2% до обсягів виробництва. Таким чином, нарощування виробництва картоплі призвело до збільшення обсягів переробки, але не забезпечило збільшення обсягів експорту.

Наступним кроком нашого дослідження було з'ясувати наявність зв'язку між обсягами споживання овочів, баштанних продовольчих і картоплі та

факторами впливу, а також його тісноту і значимість. Попит з боку населенням країни на овоче-баштанні культури і картоплю, що буде результативною ознакою (Y), залежить від багатьох факторів. Одним із важливіших факторів задоволення попиту людини на продукти харчування є достатній рівень виробництва їх в середині країни (x_1).

Таблиця 2

Динаміка використання картоплі в Україні за роками

Показники	Рік							2018р у % до 2000р
	2000	2005	2010	2015	2016	2017	20018	
У розрахунку на 1 особу, кг:								
- вироблено	403,40	413,16	407,78	486,38	509,72	522,72	532,39	131,98
- експортовано	0,02	0,13	0,17	0,35	0,12	0,42	0,52	2600,00
- спожито	135,4	135,6	128,9	137,5	139,8	143,4	139,4	102,95
Фактичний рівень споживання у % до:								
- раціональної норми*	109,19	109,35	103,95	110,89	112,74	115,65	112,42	3,23 в.п.
- виробництва	33,57	32,81	31,62	28,27	27,43	27,43	26,19	-7,38 в.п.
Структура використання, %:								
- експорт	0,01	0,03	0,04	0,07	0,02	0,08	0,10	0,09 в.п.
- втрати та переробка на нехарчові цілі	1,30	10,54	14,21	17,43	14,83	15,38	17,12	15,82 в.п.
- витрачено на корм	28,83	30,59	29,28	30,00	31,62	31,21	31,14	2,31 в.п.
- витрачено на посадку	30,45	26,21	25,58	24,85	25,65	25,46	25,10	-5,35 в.п.
- фонд споживання	39,41	32,64	30,89	27,04	27,87	27,87	26,55	-12,86 в.п.
Відсоток імпорту у споживанні, %	0,07	0,03	0,16	0,08	0,13	0,11	0,13	0,06 в.п.

* Раціональна норма споживання картоплі – 124 кг на 1 особу на рік

Джерело: розраховано автором за даними [1].

Попит і пропозиція продукції залежать від рівня цін та доходів населення країни. В ринкових умовах функціонування економіки найбільшої ваги серед доходів громадян країни має рівень заробітної плати. Для точності дослідження середньомісячну заробітну плату, що визначена у гривнях, нами було переведено в долари США за середньорічним курсом НБУ, що є наступним фактором впливу на рівень споживання продуктів харчування (x_2).

В ринкових умовах темпи зростання заробітної плати можуть не співпадати з темпами зростання цін на основні продукти харчування. Тому ще

одним фактором впливу нами було обрано індекс споживчих цін на основні продукти споживання в країні (x_3).

Задоволення попиту людини на продукти харчування крім внутрішнього виробництва можливе також і за рахунок імпорту відповідної продукції. Відповідно обсяги імпорту продукції будуть здійснювати певний вплив на рівень їх споживання в середині країни (x_4).

Кореляційно-регресійний аналіз виявив наявність сильного прямого зв'язку ($r=0,7805$) між середньомісячною заробітною платою та споживанням овочів і баштанних продовольчих. Це свідчить, що підвищення обсягів споживання овочевих культур до науково-обґрунтованого рівня обумовлювалось збільшенням доходів громадян країни. Проте даний фактор нами було виключено з моделі багатфакторного регресійного аналізу через взаємну колінеарність ($r=0,80$) з обсягами виробництва продукції.

Дослідження виявили наявність слабкого оберненого зв'язку ($r=-0,2844$) між доходами споживачів (середньомісячна заробітна плата) і споживанням картоплі. Тобто, попит на продукцію не залежав від зміни рівня доходів споживачів. Це означає, що вказана продукція є доступною і дуже важливою для населення країни.

Результати аналізу виявили наявність слабкого ($r=0,2863$ картопля) і помірного ($r=-0,4017$ овочі і баштанні продовольчі) зв'язку між індексом споживчих цін на досліджувані продукти харчування та рівнем їх споживання. Це означає, що ціни на овочі і картоплю, скориговані на інфляційні очікування, не являються перепорою для їх споживання населенням країни. Відповідно, цей фактор також був нами виключений з моделі як статистично незначущий.

Прямий помітний зв'язок спостерігався між обсягами імпорту та рівнем споживання овочів і баштанних продовольчих ($r=+0,5636$). Тобто присутній зв'язок з імпортом тих культур, обсяги виробництва яких є недостатні чи не стабільні (овочі закритого ґрунту в зимово-весняний період). Проте даний фактор показав значну взаємну кореляцію ($r=0,8492$) з обсягами виробництва продукції. Таким чином, вказаний показник нами був виключений з моделі в

подальших розрахунках. Зв'язок між рівнем споживання картоплі та обсягами її імпорту був статистично незначущим ($r=0,2430$), тобто, несуттєвим.

В процесі дослідження сучасного стану розвитку аграрно-продуктового виробництва і споживання овочів, баштанних продовольчих культур і картоплі виявлено:

1. Невідповідність рівнів виробництва і споживання продукції. Пропозиція овочів і баштанних продовольчих культур протягом 1990-2018 рр. перевищувала попит на 20-45%, а картоплі – в 1,4-2,8 рази. Споживання продукції характеризується відхиленням в сторону збільшення фактичного їх рівня від рекомендованих медичних норм.

2. Між рівнем споживання овочів та баштанних продовольчих культур та їх виробництвом існує дуже тісний і прямий зв'язок ($r=+0,9922$).

3. Рівень середньомісячної заробітної плати є другим важливим чинником впливу на споживання продуктів харчування. Було виявлено прямий і сильний зв'язок між середньомісячною заробітною платою і споживанням овочів та баштанних продовольчих культур ($r=+0,7805$). Таким чином, зростання доходів громадян є вагомим фактором підвищення рівня споживання овочевої продукції, або наближення цього рівня до науково-обґрунтованих раціональних норм харчування.

4. Між обсягами імпорту та рівнем споживання овочів та баштанних продовольчих культур присутній помітний прямий зв'язок ($r=+0,5636$). Це свідчить про необхідність активізації розвитку вітчизняного виробництва, насамперед тепличного господарства.

Список використаних джерел.

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (За роками) URL: http://uga-port.org.ua/sites/default/files/zb_spog_2018.pdf.
2. Духницький Б.В., Новічков О.В., Полупан В.М. Ринок овочевих культур в Україні. Економіка АПК. 2017. № 10. С. 56-60.
3. Лищенко М.О., Устік Т.В. Значення вітчизняного ринку в

забезпеченні населення овочами. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 6(2). С. 51-55.

4. Рекомендацій щодо здорового харчування дорослих. Наказ Міністерства охорони здоров'я України. URL: [http:// moz.gov.ua](http://moz.gov.ua)

5. Сегеда С.А. Аграрно-продовольче забезпечення населення України. / С.А. Сегеда // Економіка АПК. – 2017. – № 10. – С. 40-48.

6. Сегеда С.А. Сучасний рівень продовольчого забезпечення в Україні. / С.А. Сегеда // Економіка та суспільство. – 2016. – № 5. – С. 104-109. URL: <http://economyandsociety.in.ua>.

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Васюта В. Б., к.т.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва
та маркетингу*

Труханова А. В., здобувач вищої освіти спеціальності 076

«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Ефективна діяльність підприємства залежить не тільки від високого рівня конкурентоспроможності, достатнього майнового потенціалу, але й від компетенції персоналу та ефективності його внутрішньої організації.

Ефективне використання кадрового потенціалу забезпечує відповідне зростання продуктивності праці, що дає можливість порівняти її рівень на різних підприємствах однієї галузі. Обґрунтування зростання продуктивності праці на багатьох діючих підприємствах здійснюється за факторами, які визначають рівень технологізації, механізації і організації виробництва.

Кадровий потенціал як фактор конкурентоспроможності містить такі характеристики (рис. 1):

Характеристики кадрового потенціалу підприємства
<ul style="list-style-type: none">➤ стійкість – це властивість виробничого колективу зберігати та розвивати свій трудовий потенціал в умовах рухливості і динамічності кадрів;➤ плинність кадрів, що полягає в русі робочої сили, обумовлене незадоволеністю працівника робочим місцем або незадоволеністю організації конкретним працівником;➤ кваліфікація, тобто можливість працівника виконувати трудові функції певного рівня складності (набувається у процесі навчання, перепідготовки, практичного досвіду)

Рис.1. Характеристики кадрового потенціалу підприємства [1]

Джерело: узагальнено авторами

Основними складовими, що формують кадровий потенціал підприємства, є (рис. 2) [1]:

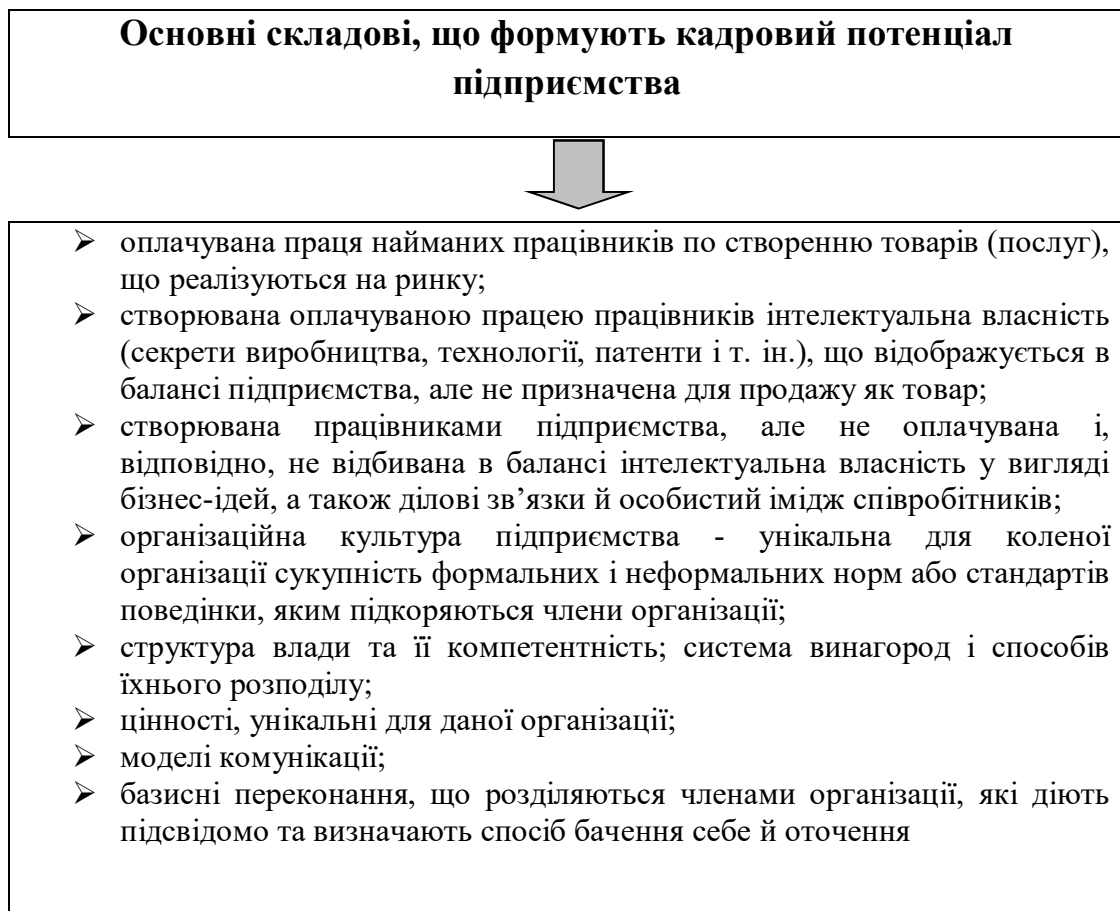

Рис. 2. Основні складові, що формують кадровий потенціал підприємства

Джерело: узагальнено авторами

Перераховані складові зумовлюють той факт, що саме кадри є найбільш активним та передбачуваним у розвитку порівняно з іншими ресурсами підприємства. Людям притаманні зміни своїх особистісних та професійних характеристик, ставлення до праці, до керівництва. Крім того працівник може не прийняти ті умови, на яких його збираються використовувати, ухилитися від виконання обов'язків, звільнитися за власним бажанням і т. інше. Це призводить до обмеженої керованості цим ресурсом.

Вивчення літературних джерел дозволяє виділити цілий ряд підходів, які використовуються в управлінні. Найбільш відомі серед них представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні підходи, які використовуються в управлінні кадровим потенціалом

Основні підходи, які використовуються в управлінні	Сутність
<i>в теорії [2]</i>	
- процесуальний (функціональний)	управління розглядається як сукупність взаємопов'язаних дій (функцій);
системний	базується на використанні теорії систем в менеджменті;
ситуаційний	витікає із поняття ситуації як конкретного набору обставин, що впливають на організацію протягом певного часу
<i>на практиці [3]:</i>	
цільовий	базується на орієнтації результатів діяльності на мету;
комплексний	коли поряд з окремим робітником все більше уваги приділяється робочій групі та відносинам між її учасниками;
кількісний	полягає у переході від якісних оцінок до кількісних;
адміністративний	виражається через нормативні акти
динамічний	коли об'єкт управління розглядається у розвитку
інтеграційний,	направлений на дослідження та посилення можливостей
поведінковий,	мета якого полягає у підвищенні ефективності роботи підприємства за рахунок підвищення ефективності його кадрового потенціалу

Джерело: узагальнено авторами

Концепція управління кадровим потенціалом підприємства постійно змінюється, так як знаходиться під постійним впливом факторів зовнішнього середовища.

Об'єктом концепції є кадровий потенціал підприємства, який розглядається, як відкрита система, що знаходиться під постійним впливом факторів: ринок праці, соціально-демографічні фактори, доходи та рівень життя населення, рівень освіти населення. Саме тому кадровий потенціал повинен володіти наступними властивостями (табл. 2).

Таблиця 2

Основні властивості та особливості кадрового потенціалу підприємства

<i>властивості</i>	
<i>цілісність</i>	система розглядається як сукупність змінних. Вона поводить себе як єдине ціле, тобто зміна одного компоненту кадрового потенціалу веде до зміни всіх інших
<i>диференціація</i>	передбачає, що різні компоненти кадрового потенціалу виконують лише властиві їм функції та ці компоненти не можуть бути взаємозамінними
<i>складність</i>	визначається неоднорідністю компонентів кадрового потенціалу, як системи, які її утворюють, а також різнохарактерністю та ієрархічністю зв'язків та структурним різноманіттям між компонентами кадрового потенціалу
<i>динамічність</i>	кадровий потенціал підприємства постійно розвивається та змінює свої параметри у часі
<i>особливості</i>	
<ul style="list-style-type: none">➤ унікальність та непередбачуваність;➤ наявність граничних можливостей;➤ властивість змінювати структуру та формувати варіанти поведінки;➤ здатність до адаптації,➤ мобільність тощо	

Джерело: узагальнено авторами

Розробка концепції управління кадровим потенціалом потребує дослідження вже існуючих та формування нових принципів управління ним.

Узагальнення принципів управління персоналом, що сформульовані різними науковцями [4], дало змогу визначити основні принципи побудови системи управління кадровим потенціалом підприємства в сучасних умовах (табл. 3).

Основні принципи побудови системи управління кадровим потенціалом підприємства в сучасних умовах

Принцип	Сутність
<i>взаємозв'язок функцій управління кадровим потенціалом та цілей підприємства</i>	функції управління кадровим потенціалом не є реакцією на виробничі плани, вони повністю інтегровані у корпоративне планування
<i>професіоналізація функцій управління кадровим потенціалом</i>	тобто вони повинні здійснюватися працівниками відповідної кваліфікації
<i>гнучкість</i>	тимчасове вибуття окремих працівників, які володіють відповідним потенціалом, не повинно переривати процес здійснення будь-яких функцій управління або виробництва
<i>економічність</i>	здійснення найбільш ефективної та економічної організації системи управління кадровим потенціалом, зниження витрат на систему управління та утримання раціонального кадрового потенціалу
<i>науковість</i>	відповідність системи управління та аналізу кадрового потенціалу основним напрямам теорії менеджменту
<i>платність</i>	принцип оплати за результат, за конкретний вклад у досягнення цілей підприємства, справедливий розподіл доходів
<i>комплексність</i>	формування та використання кадрового потенціалу на підприємстві повинно являти собою єдину систему з необхідним ступенем деталізації
<i>оперативність</i>	своєчасне прийняття рішень по удосконаленню кадрового потенціалу, який відповідав би цілям, що стоять перед підприємством
<i>перспективність</i>	в процесі формування та управління кадровим потенціалом необхідно враховувати перспективи розвитку та збереження підприємства
<i>автономність</i>	раціональний розподіл суб'єктів кадрового потенціалу за підрозділами підприємства

Джерело: узагальнено авторами

Реалізація цих принципів передбачає встановлення взаємозв'язків між показниками використання кадрового потенціалу підприємства та характеристиками стану зовнішніх та внутрішніх факторів впливу.

Список використаних джерел

1. Данюк В.М. Управління персоналом: підруч. / В.М. Данюк, А.М. Колот, Г.С. Суков та ін.; [за заг. та наук. ред. к.е.н., проф. В.М. Данюка]. К.: КНЕУ; Краматорськ: НКМЗ. 2013. 666 с.

2. Білорус Т.В. Стратегічне управління кадровим потенціалом: монографія. Ірпінь: Нац. акад. ДПС України. 2007. 174 с.

3. Гармідер Л.Д. Методичні підходи до оцінювання розвитку кадрового потенціалу торгівельного підприємства. Економіка і регіон № 2 (39). 2013. ПолтНТУ. С.44-51.

4. Кузнєцова Т.В., Красовська Ю.В., Подлевська О.М. Управління потенціалом підприємства: навчальний посібник. Рівне: НУВГП. 2016. 195 с.

ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

*Баган Н.В.² здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавська державна аграрна академія*

У сучасних економічних умовах особливої актуальності набувають питання ефективності функціонування аграрних підприємств, оптимізації їх діяльності та утримання конкурентних переваг на ринку. Через розробку нових технологічних рішень, переоснащення, інноваційну діяльність сфера виробництва постійно зазнає глибоких перетворень, і саме тому, основне завдання конкуренції перейшло зі сфери нарощування виробничих потужностей і пошуку нових ринків збуту до сфери інформаційних технологій, маркетингу і невиробничих заходів. Проте роль виробничого аспекту залишається завжди актуальною, адже виробництво є основою бізнесу аграрних підприємств, а отже, потребує знаходження і впровадження нових, цілеспрямованих і конкретних рішень для підвищення його потенціалу та

² Науковий керівник: Березіна Л.М., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія

отримання стійких конкурентних переваг на ринку в довгостроковій перспективі.

Головною метою використання виробничого потенціалу аграрного підприємства є виготовлення продукту визначених характеристик і кількості з метою досягнення встановлених цілей. Виробничий потенціал є невіддільною складовою економічного потенціалу аграрного підприємства та інколи ототожнюється з загальним економічним потенціалом, адже акумулює в собі значну частку потенціалу підприємства. Більше того, за відсутності виробничого потенціалу немає потреби і в маркетинговому (нові ринки збуту не потрібні, якщо немає потужностей для випуску більшої кількості товарів), трудовому (немає сенсу навчати персонал, якщо обладнання використовується по-старому) або інноваційному потенціалах. Однак, такий взаємозв'язок доречний і для інших видів потенціалу.

Розглянемо поняття виробничий потенціал різними науковцями (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «виробничий потенціал» у науковій літературі

Автор	Визначення
Анчишкін О. І.	Виробничий потенціал – сукупність ресурсів, які в процесі виробництва набувають форми і факторів виробництва [1]
Іщук С.	Виробничий потенціал – це складна, організована, динамічна система, яка формується з множин елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії і виконують різні функції в процесі виготовлення продукції необхідної кількості та якості в терміни, визначені ринком [2]
Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І	Виробничий потенціал – це наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції (послуг) [3]
Должанський І.З. та ін.	Виробничий потенціал – той обсяг робіт у наведених одиницях виміру витрат праці (нормо-годин), що може бути виконаний протягом деякого періоду часу основними виробничими працівниками на базі наявних виробничих фондів при дво-, тризмінному режимі роботи й оптимальній організації праці й виробництва [4]
Петрович Й.М.	Виробничий потенціал – це сукупність виробничих (матеріальних і трудових) ресурсів фірми, які можуть бути використані для реалізації цілей виробничого підприємства [5]
Добикіна О.К. та ін.	Виробничий потенціал – це здатність виробничої системи виробляти матеріальні блага, використовуючи ресурси виробництва [6]

Отже, єдине визначення поняття «виробничий потенціал» відсутнє. Має місце різне його трактування науковцями, спільним у яких є орієнтація на сукупність ресурсів. Оскільки ресурси постійно оновлюються та створюються нові (інноваційні та інформаційні) це не дозволяє затвердити стале визначення виробничого потенціалу.

Трансформація виробничого потенціалу в економічній відбувається шляхом залучення маркетингово-збутової діяльності підприємства та управління нею, внаслідок чого підприємство отримує та реалізує можливості здійснення комерційної діяльності з виробленою продукцією та завершує виробничо-комерційний цикл, отримуючи авансований у виробництво капітал. Так само із залученням маркетингового, організаційно-правового та організаційно-управлінського інструментарію на базі економічного формується конкурентний потенціал підприємства [7] (рис. 1).

Рис. 1. Ієрархія базових потенціалів підприємства

Отже, нині дослідження виробничого потенціалу аграрних підприємств здійснюється за існування широкого кола протиріч теоретичного характеру, що потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Анчишкин А.И. Прогнозирование роста социалистической экономики. М.: Экономика. 1973. 296 с.

2. Іщук С. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств. Регіональна економіка. 2005. № 3. С. 48–56.
3. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка. Навчальний посібник. К.: КНЕУ. 2004. 316 с.
4. Должанський І.З. Управління потенціалом підприємства. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури. 2006. 362 с.
5. Петрович Й.М. Економіка виробничого підприємництва. Й.М. Петрович, І.О. Будіщева, І.Г. Устінова. та ін. К.: Т-во «Знання». 2002. 405 с.
6. Добикіна О.К. Потенціал підприємства: формування та оцінка. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури. 2007. 202 с.
7. Руденко С.В. Виробничий потенціал аграрного підприємства: економічна сутність та роль у формуванні економічного потенціалу. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2016. №172. С. 164–175.

ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО СКЛАДОВІ

Шило Р.А.³, аспірант, Полтавська державна аграрна академія

У сучасних економічних умовах в усьому світі та в Україні, зокрема, проблеми ефективності функціонування виробничих підприємств, оптимізації їх діяльності й утримання конкурентних переваг на ринку набувають особливої актуальності. Сфера виробництва зазнала глибоких перетворень через розробку нових технологічних рішень, переоснащення, інноваційну діяльність. Завдання конкуренції перейшло зі сфери нарощування виробничих потужностей і пошуку

³ Науковий керівник: Березіна Л.М., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія

нових ринків збуту до сфери інформаційних технологій, маркетингу й невиробничих заходів. Проте, роль виробничого аспекту не можна недооцінювати. Виробництво – це основа бізнесу промислових підприємств, а отже, воно потребує знаходження нових, цілеспрямованих і конкретних рішень для підвищення його потенціалу з урахуванням вимог і побажань споживачів продукції для отримання стійких конкурентних переваг на ринку в довгостроковій перспективі.

Відповідно до технологічних перетворень, інноваційного розвитку у виробництві важливого значення набуває розуміння потенціалу підприємства як характеристики практичного та результативного виконання виробничих операцій і максимального використання технологічних можливостей. Без ефективного використання виробничого потенціалу неможливі стратегічний розвиток і планування інших напрямів діяльності підприємства, оскільки характер виробничих процесів визначає відносну роль живої праці, споруд, устаткування, фінансових ресурсів і сировини в процесі формування можливостей розвитку підприємств, а специфіка організації виробництва обумовлює структурно-функціональні характеристики потенціалу [2].

Виробничий потенціал – це сукупність вартісних і натурально-речовинних характеристик виробничої бази, що виражається в потенційних можливостях виробляти продукцію певного складу, технічного рівня та якості в необхідному обсязі. Виробничий потенціал характеризується наявністю таких складових як основні виробничі засоби, трудові ресурси й технології, що є у розпорядженні підприємства, і визначається рівнем використання даних складових [3].

Інформація про величину виробничого потенціалу підприємства й окремих його елементів дає можливість певною мірою управляти характеристиками потенціалу, внаслідок чого відкривається можливість цілеспрямовано впливати на віддачу виробничих ресурсів (рис.1.1.) [1]:

Потенціал земельних ресурсів – можливості підприємства використовувати сукупні природні багатства у господарській діяльності.

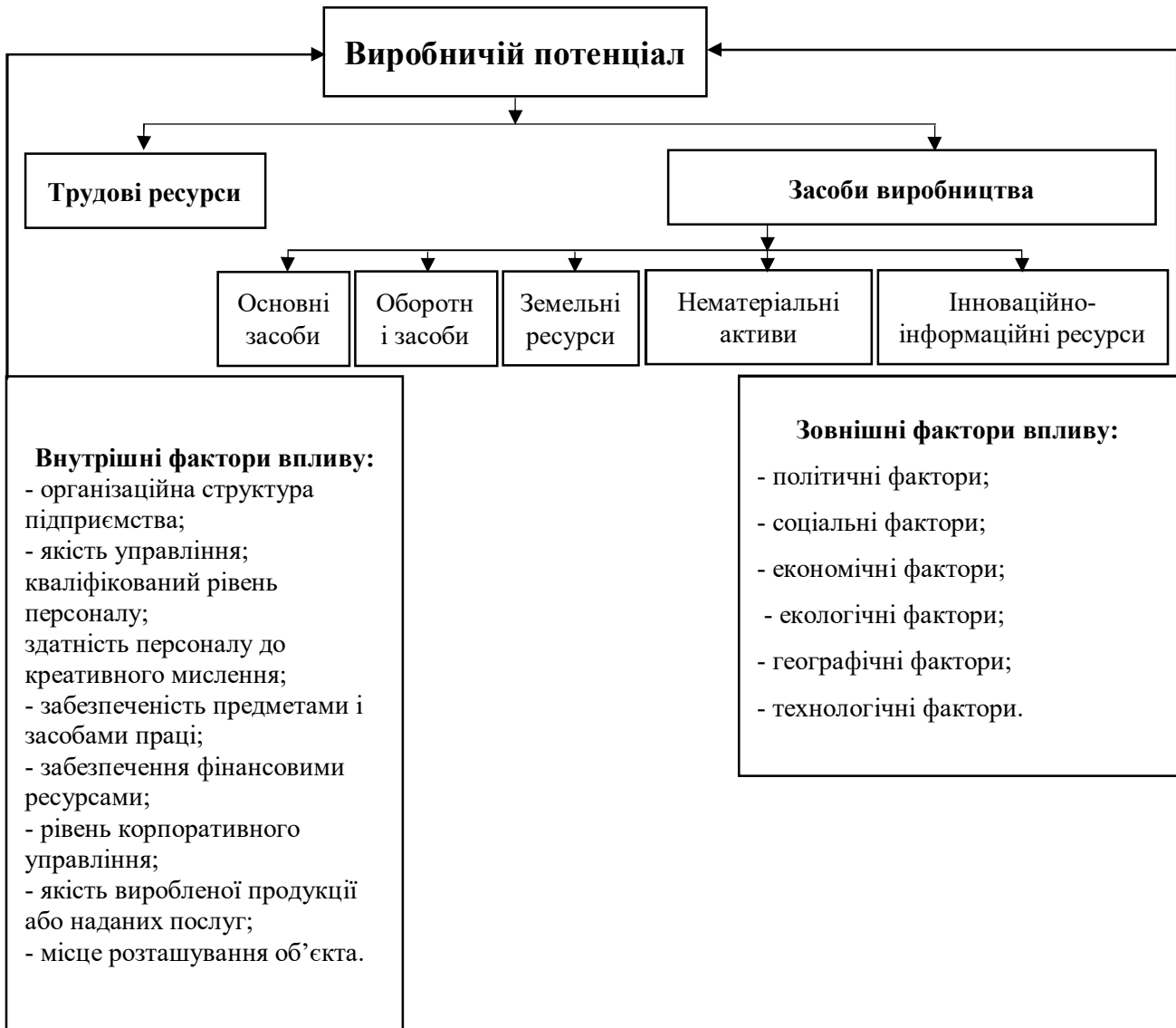

Рис. 1.1. Структура виробничого потенціалу та основні фактори впливу на нього

Потенціал основних засобів – наявні та приховані можливості основних засобів, які формують техніко-технологічний базис виробничих потужностей підприємства.

Потенціал оборотних засобів – це частина виробничого капіталу підприємства у вигляді певної сукупності предметів праці (сировини, конструкційних матеріалів, палива, енергії та різних допоміжних матеріалів), які перебувають у виробничих запасах, незавершеному виробництві, напівфабрикатах власного виготовлення і витратах майбутніх періодів.

Потенціал нематеріальних активів – сукупність можливостей підприємства використовувати права на нові чи наявні продукти інтелектуальної праці в господарському процесі з метою реалізації корпоративних інтересів на засаді задоволення суспільних потреб.

Потенціал трудових ресурсів – здатність робітників виробляти різні продукти, надавати послуги чи виконувати роботи.

Реалізація можливостей інтенсифікації існуючих виробництв дасть змогу значно скоротити витрату трудових, матеріально-технічних і фінансових ресурсів на задоволення нинішніх і майбутніх потреб суспільства [3].

Економічні – визначаються рівнем і особливостями ринкового механізму: рівнем суспільного економічного розвитку, бюджетом держави, доступністю ресурсів, рівнем доходів населення та безробіття, податковою політикою, інфляцією, відсотковими ставками, продуктивністю праці, величиною заробітної плати.

Зовнішні фактори, які впливають на виробничий потенціал підприємства:

Правові – встановлюють права, відповідальність і зобов'язання сторін в процесі ділових взаємовідносин (відносини підприємства із суспільством, обмеження на окремі види діяльності, права споживачів, порядок реєстрації підприємств). Вивчення правової частини макросередовища передбачає вивчення змісту правових актів.

Політичні – представляються органами державної влади й конкуруючими партіями і групами. Держава й ринок перебувають у складних взаємовідносинах, які визначаються пануючою системою поглядів на розвиток суспільства, особливостями етапів розвитку держави, лідерами, які здійснюють політику.

Соціальні – комплекс соціальних явищ і процесів, які визначаються чисельністю й структурним складом населення, рівнем його освіти й життя, звичаями й традиціями, трудовою етикою, готовністю терпіти нестатки, пов'язані з реформуванням економіки. Соціальні фактори впливають на ринок робочої сили,

на споживачів при обранні послуг-конкурентів, попит на послуги, витрати по їх наданню тощо.

Технологічні – визначаються факторами розвитку науково-технічного прогресу в сфері виробництва послуг. Технологічні фактори виступають основою створення й пропозиції нових видів послуг [4].

Отже, основне призначення виробничого потенціалу підприємства полягає у створенні продукції з певними характеристиками і якістю. Тому всі його елементи мають бути цілеспрямовано адаптованими до зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на виробничий потенціал підприємства. Своє призначення виробничий потенціал може виконувати лише набувши ним уречевлено-натуральної форми зарахунок ефективного використання всіх внутрішніх факторів. У такому разі всі елементи виробничого потенціалу підпорядковані єдиній спільній меті, яка стоїть перед підприємством – досягненню максимальної ефективності функціонування, залежно від обраного напрямку діяльності.

Список використаних джерел

1. Кузьменко Л.В. Формування виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2015. №2 (164). С. 205-211.
2. Круш П.В., Зеленська М.О. Виробничий потенціал підприємства з позиції клієнтоорієнтованого підходу. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2010. №7. С. 91-95.
3. Особливості формування виробничого потенціалу підприємства [Електронний доступ]. – <https://studfile.net/preview/5044254/page:10/>.
4. Планування діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу на основі аналізу факторів зовнішнього, безпосереднього й внутрішнього середовищ [Електронний доступ]. – http://tourlib.net/books_ukr/nechauk832.htm.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІРЖОВОГО РИНКУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

*Кустов В.П., здобувач третього рівня освіти кафедри маркетингу,
підприємництва і організації виробництва*

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

На сучасному вітчизняному біржовому ринку аграрної продукції заключаються виключно спотові та форвардні угоди. Валютна операція «спот» захищає аграрних товаровиробників від валютних ризиків і за своєю суттю є хеджування. Таку операцію можна здійснити за допомогою електронних засобів конвертування валют в день укладення угоди. В Україні діяльність біржовому ринку є новим класичним фінансовим інструментом економічної безпеки, стабілізації економічних процесів та інтеграції у світовий економічний простір. Головним завданням таких бірж є створення сприятливого середовища для ведення комерційної діяльності. Науковцями виокремлено такі основні структурні елементи біржового ринку [1; 2, с. 108]:

- інформаційно-правову базу (закони, постанови, біржові котирування, статистична інформація, інші законодавчі нормативи);
- біржовий ринок із його учасниками (інвестори, хеджери, арбітражери, спекулянти) і видами контрактів або угод;
- біржову інфраструктуру (товарні біржі (організація і проведення біржових торгів деривативами), клірингові палати (фінансовий інститут, який забезпечує розрахунково-клірингові послуги для основних учасників даного ринку), біржові ліцензовані склади (зберігання і трансферт товарних потоків), фінансові посередники, брокерські контори.

Одними із найважливіших ринків України являються аграрно-сировинний і енергетичний. Саме на цих ринках існує безліч проблемних питань з позиції державної політики, серед яких можна виділити наступні:

- нечітке структурування цих ринків на поточний і строковий;
- слабка нормативно-законодавча підтримка чинних агропромислових бірж та їх узгодженої діяльності з галузевими міністерствами і як результат створення власних відомчих бірж;
- відсутність на аграрно-сировинному ринку таких інфраструктурних об'єктів як елеваторів, сховищ, логістичних розподільчих центрів.

На думку, П.П. Самофалов, наявність у структурі біржового товарообороту небіржових товарів (транспортних засобів і нерухомості) негативно впливає на функціонування вітчизняного біржового ринку, зокрема призводить до неможливості стандартизації біржових товарів і запровадження строкових біржових угод [3, с. 124]. На думку багатьох дослідників біржовий ринок має миттєву реакцію на політичні, економічні та соціальні події в країні [4; 5; 6]. Варто відмітити, що ще одним негативним фактом є те, що кожен учасник аграрного ринку самостійно намагається сформулювати ринкову ціну. Звичайно, що у такому випадку учасники проводять торги. Проте під час торгів за один й той самий актив, можна отримати різну ціну.

Більше того, в Україні на разі не існує єдиного органу, який би здійснював регулювання організованого біржового ринку. Світовий досвід свідчить про те, що найкраще себе зарекомендували такі моделі регулювання діяльності біржового ринку (враховується ступень втручання держави) як [7, с. 4]: 1) американська (внутрішні біржові регулювання, державним органом є Комісія з товарноф'ючерної торгівлі, що виконує тільки дорадчі функції і функції спостереження); 2) англійська (поєднання ролей органів державної влади і широких повноважень бірж і брокерів у некомерційній неурядовій організації – Управлінні з цінних паперів та ф'ючерсів); французька (діяльність біржових структур контролюється державними органами, тобто централізований метод регулювання біржової діяльності є домінуючим). Отже, система регулювання діяльності біржового ринку України побудована за прикладом англійської моделі.

Таким чином, запропоновано застосування електронної торгівлі як ефективного механізму удосконалення вже існуючих зв'язків між сільськогосподарськими товаровиробниками і споживачами, який сприятиме зниженню трансакційних витрат. До напрямів вдосконалення варто віднести: технічну модернізацію, структурну перебудову, зокрема створення універсальної електронної торгової системи, застосування надсучасних біржових технологій (технології інтернет-трейдингу).

Список використаних джерел

1. Збарський В.К. Біржі і біржова діяльність: їх роль та призначення в становленні ринкової економіки. Київ, 1998. URL: <http://works.tarefer.ru/11/100005/index.html> (дата звернення 10.09.2019 р.).
2. Слободяник А.М. Актуальність біржового ринку: український аспект. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 19. С. 107–112.
3. Самофалов П.П. Загальні аспекти розвитку біржової діяльності в Україні. *Держава та регіони. Серія «Економіка і підприємництво»*. 2014. № 6. С. 122–126.
4. Стасіневич С.А. Ціноутворення на біржовому ринку: навчальний посібник. Київ : ЦП «КОМПРИНТ», 2015. 111 с.
5. Солодкий М.О. Проблеми та напрями розвитку біржового товарного ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2017. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5814> (дата звернення 10.09.2019 р.).
6. Яворська В.О., Солодкий М.О. Світовий біржовий ринок: сучасний стан та тенденції розвитку. *Агросвіт*. 2013. № 13. С. .
7. Танклевська Н.С., Руснак А.В., Карнаушенко А.С. Перспективи державного регулювання розвитку біржового ринку в Україні. *Агросвіт*. 2018. № 7. С. 3–7.

Секція № 3

Управління розвитком агропродовольчого ринку

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ РІПАКУ: ЕКОНОМІЧНИЙ, ЕКОЛОГІЧНИЙ ТА ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ

*Самойлик Ю.В., д.е.н., доцент,
професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Рябко В.В., магістрант, Полтавська державна аграрна академія*

Глобалізаційні тенденції здійснюють суттєвий вплив на національний аграрний сектор економіки. Все більше сільськогосподарських підприємств, обирають для вирощування високоліквідні культури, які користуються попитом у світі, це насамперед, кукурудза на зерно, соняшник, озима пшениця.

Значна питома вага площі вирощування зернових культур насамперед зумовлена попитом на дану продукцію. Так, рівень споживання пшениці у світі є досить високим – 66,92 кг/особу, при цьому до 2025 р. цей показник буде стабільним. Високим є рівень споживання рису – 55,03 кг/особу, причому прогнозується зростання даного показника на 1,3 % до 55,76 кг/особу. Споживання кукурудзи на даний час майже втричі нижче, ніж пшениці і рису – 18,34 кг/особу, однак прогнозується підвищення даного показника до 19,54 кг/особу, або на 6,5 %. Обсяг рослинної олії на одну особу становить 19,78 кг/особу, у 2025 р. споживання зросте до 21,88 кг/особу, або на 10,6 %. В Україні також значну питому вагу в структурі посівних площ займають зернові культури. Зокрема озима та яра пшениця складає 23,9 %, кукурудза на зерно – 16,6 %. Значною є частка соняшнику – 22 % [2].

Разом з тим, більшості сільськогосподарських підприємств доцільно розширити сівозміну і вирощувати таку культуру як ріпак. Вирощування ріпаку дає як високі економічні результати для господарств у всіх регіонах країни, так і пов'язане з низкою ускладнень та ризиків для них. Дотримання основних елементів технології вирощування та широкомасштабне

впровадження в практику гібридів додає більше стабільності в отриманні врожаїв понад 35 ц/га, а в деяких господарствах і понад 50 ц/га при достатньо високій рентабельності.

Ріпак є цінною енергетичною культурою. Із 1 т ріпаку можна видобути близько 300 кг ріпакової олії, а з неї – приблизно 270 кг біодизельного палива [1, с. 5]. Екологічне значення культури підкреслюють природні властивості ріпаку. Після збирання ріпаку в ґрунті залишається у розрахунку на 1 га 65 кг азоту, 34 кг фосфорної кислоти і 60 кг калію [3, с. 56].

До основних переваг озимого ріпаку відносять його позитивні фітосанітарні властивості в сівозміні, здатність споживати поживні речовини з глибоких шарів ґрунту та можливість надзвичайно ефективно використовувати надлишок зимової вологи для формування врожаю. Що особливо важливо в південних регіонах. Озимий ріпак – досить вибаглива до вологи культура. Транспіраційний коефіцієнт – 500-750. Рослини ріпаку найбільш чутливі до вологи восени та весною. Насіння озимого ріпаку починає проростати при температурі ґрунту 0,1°C, однак для одержання здорових сходів необхідна температура від 14° до 17°C. Ріпак витримує температури на рівні кореневої шийки до -12-14°C. Ріпак добре росте і розвивається в літні місяці при температурі 18-20°C.

Ярий ріпак – однорічна рослина з родини капустяних. В Україні ярий ріпак поширений під назвою “кольза”. Урожайність у нього дещо нижча, ніж у озимого ріпаку. Ярий ріпак менш вибагливий до умов вирощування. Ярий ріпак – вологолюбна рослина довгого дня. Ярий ріпак досить добре реагує на внесення органічних і мінеральних добрив при використанні як на насіння, так і на зелений корм. Під нього потрібно внести 25-30 т/га органічних добрив. Ярий ріпак добре використовує післядію органічних добрив внесених під попередник. У табл. 1. наведені статті витрат, які понесе типове сільськогосподарське підприємство середнього розміру при вирощуванні ріпаку.

**Загальний кошторис вирощування ріпаку у типовому
сільськогосподарському підприємстві, 2020 р.**

Показники	Всього витрат, тис. грн	У відсотках до підсумку
Зарплата з нарахуванням	421,4	6,7
Паливно-мастильні матеріали	894,3	14,3
Добрива	981,4	15,7
Насіння	897,6	14,3
Гербіциди і десиканти	852,9	13,6
Інсектициди та протруйники	739,7	11,8
Затрати на автотранспорт	153,2	2,4
Електроенергія	32,5	0,5
Амортизація основних засобів	549,5	8,8
Поточний ремонт	165,3	2,6
Накладні витрати	428,5	6,8
Інші витрати	153,5	2,4
Разом витрат	6269,8	100,0

Джерело: авторські розрахунки

Загальна сума сукупних витрат підприємства на вирощування ріпаку озимого становитиме 6269,8 тис. грн. Найбільшу питому вагу у структурі витрат займають матеріальні витрати, а саме витрати на придбання насіння – 897,6 тис. грн, або 14,3 %, гербіциди і десиканти – 852,9 тис. грн (13,6 %), інсектициди та протруйники – 739,7 тис. грн (11,8 %). Витрати на оплату праці становлять 421,4 тис. грн, або 6,7 %. Усі витрати на вирощування ріпаку та його реалізацію пораховано на весь сезон, починаючи від сівби, закінчуючи продажем. Вирощування ріпаку у 2020 р. планується на площі 356 га. Прогнозована урожайність – 32,5 ц/га. При цьому, вирощування ріпаку є не вигідним, якщо урожайність становитиме 26,9 ц/га. Розрахунок економічної ефективності вирощування ріпаку представлений у табл. 2.

З аналізу даних табл. 2 можна зробити висновок, що вирощування ріпаку є вигідним. За прогнозованого рівня цін 900 грн/ц виручка становитиме 10413 тис. грн.

**Економічна ефективність вирощування ріпаку
у типовому сільськогосподарському підприємстві, 2020 р.**

Показники	Результат розрахунку
Площа посіву, га	356
Урожайність, ц/га	32,5
Валовий збір, ц	11570
Прогнозована ціна реалізації, грн/ц	900
Виручка від реалізації, тис. грн	10413
Повна собівартість, тис. грн	6363,5
Повна собівартість 1 ц, грн	550,00
Рівень урожайності, нижче якого вирощування культури збиткове, ц/га	19,9
Прибуток на 1 ц, грн	350,00
Сукупний прибуток, тис. грн	4049,5
Рівень рентабельності, %	63,6

Джерело: авторські розрахунки

Тоді загальний прибуток становитиме 4049,5 тис. грн. У розрахунку на 1 ц цей показник становитиме 350,0 грн/ц, що забезпечить рівень рентабельності 63,6 %.

Ріпак є високоліквідною культурою, яка користується попитом на аграрному ринку. Також варто зауважити, що при вирощуванні ріпаку утворюється побічна продукція – солома, якої в середньому можна отримати 20 ц з гектара. У сучасних умовах побічна продукція сільського господарства використовується у різних сферах, зокрема в альтернативній енергетиці.

Список використаних джерел

1. Олійник С. Ріпак замість бензину. *Експрес*. 2005. 17–24 бер.
2. Самойлик Ю.В., Демиденко Л.М., Щербань А.М., Непийвода С.О. Світовий потенціал розвитку аграрного сектору економіки. Ефективна економіка. 2019. № 10. Веб-сайт. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7301>
3. Яворова Г. В. Виробництво насіння ріпаку і продуктів його переробки. *Економіка АПК*. 2009. № 12. С. 53–57.

ОБСЛУГОВУЮЧІ КООПЕРАТИВИ ЯК СКЛАДНИК СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Пантелеймоненко А.О., д.е.н., професор кафедри економіки та
міжнародних економічних відносин,
Полтавська державна аграрна академія*

*Собчак Г.М., аспірант,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Цілком очевидно, що вирішення соціальних проблем є пріоритетними для всіх країн, що прагнуть до ефективного розвитку. При цьому прогресивні уряди, які послідовно реалізують соціально-економічну політику сприяють розвитку в середовищі економічно активних громадян своїх держав широких можливостей щодо підвищення рівня добробуту, реальної участі в управлінні господарством, соціального партнерства, реалізації творчого потенціалу та саморозвитку особистості. Особливої ваги набувають заходи щодо формування та розбудови сектору соціальної економіки, При цьому, сьогодення концепція соціальної економіки ґрунтується насамперед на економічно-раціональній обробці соціальних проблем для їх ефективного вирішення, що поєднується з найрізноманітнішими формами економічної співпраці.

Особливе значення для розуміння сутності соціальної економіки мають праці зарубіжних авторів таких, як М. Альшер, Й. Грос, Н. Вайткус, В. Кацтернасті, П. Ф. Пауль, К. Й. Полдрак, Е. Пріллер, К. Шмайсер, [3, 5] та інші.

При цьому слід зауважити, що публікацій в українській економічній літературі щодо обслуговуючих кооперативів, де було б їх представлено як складник (частину) соціальної економіки практично не існує.

Аналіз публікацій, присвячених соціальній економіці показує, що цей термін, який на перший погляд є цілком зрозумілим, не має єдиного трактування в українській економічній науці. Умовно можна виділити, щонайменше, дві точки зору вчених. Тому характеризуючи обслуговуючі кооперативи, як складник соціальної економіки, передусім, слід з'ясувати її зміст.

Традиційно термін «економіка» трактується як синонім «господарства», що в розширеному контексті розглядається як сфера господарської діяльності людини, у якій створюються, розподіляються і споживаються життєві блага [2]. А «соціальний» (лат. *socialis*) означає товариський, громадський. Поєднання названих двох термінів – «соціальна» та «економіка» складає термінологічне словосполучення «соціальна економіка», яке можна трактувати як товариське, громадське господарство.

Викладена вище інформація щодо сутності соціальної економіки, є типовою для зарубіжної економічної літератури, і в узагальненому вигляді представлена сучасним німецьким ученим В. Шонігом: «соціальна економіка» – це галузь (сектор економіки), яка виробляє корисні товари та послуги, які, крім задоволення потреб визначених цільових груп, мають загалом позитивний вплив на суспільство [6, с.18].

А якщо врахувати, що основним суб'єктами господарювання національної економіки та її первинною ланкою є підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений однією або групою осіб, що має права юридичної особи і здійснює діяльність, спрямовану на виробництво продукції, виконання робіт або надання послуг, то термін «соціальна економіка» можна трактувати як сектор соціально-орієнтованих підприємств. У зарубіжній економічній літературі традиційно до критеріїв на приналежність підприємств (організацій) до соціальної економіки відносять: пріоритетність людини, стале зростання на неприбутковій основі, соціально-економічний баланс у діяльності, демократичне управління та колективну власність [4, с. 8].

Названим вище критеріям відповідають такі організаційно-правові форми як: кооперативи, товариства взаємодопомоги, асоціації, фонди, соціальні підприємства. Стосовно обслуговуючих кооперативів слід зауважити, що в різних країнах світу функціонують обслуговуючі кооперативів двох великих груп – кооперативи підприємців та кооперативи споживачів.

Наприклад, Закон України «Про кооперацію» передбачає такі типи обслуговуючих кооперативів: сільськогосподарські, житлово-будівельні, садово-городні, гаражні, торговельно-закупівельні, транспортні, освітні, туристичні, медичні тощо [1, с.1].

Всі названі типи кооперативів мають одночасно і економічний, і соціальний ефекти. Зокрема, економічний ефект сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів проявляється в аспектах, відображених у табл. 1.

Таблиця 1

Соціальний та економічний ефекти сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів

Ефект кооперативу	
Економічний	Соціальний
Сприяння зайнятості сільського населення	
Підвищенні добробуту членів кооперативу	
Розвиток сільської інфраструктури	
Забезпечення послугами, що є недоступними чи малодоступними дрібним сільським товаровиробникам	Сприяння громаді – передусім, шефська допомога місцевим дитячим закладам, благодійна діяльність тощо.
Сприяння економії на витратах членів кооперативу при закупівлі чи/та реалізації сільгосппродукції	
Підвищення рівня професійних знань членів кооперативу	

Джерело: авторські розробки

Зроблені в таблиці 1 узагальнення не тільки відображають специфіку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, вони також створюють можливість застосувати такий підхід щодо характеристики інших видів сучасних обслуговуючих кооперативів. Отримані результати можуть сприяти

кращому уявленню про значення та важливість функціонування кооперативів у національній економіці кожної окремо взятої держави.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про кооперацію». *Вісті Центральної спілки товариств України. Діловий випуск*. 2003. № 34. 22 серпня. С. 1–9.
2. Економіка *Вікіпедія* – вільна енциклопедія. Електронний ресурс. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Економіка_\(значення\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Економіка_(значення))
3. Czternasty W. The position of cooperatives in the new social economy. *Management*. 2014. Vol.18. P. 488-503
4. Liger Q. Social economy. Directorate general for internal policies. Policy department a: economic and scientific policy. Brussels: European Parliament's Committee on Internal Market and Consumer Protection. 120 p.
5. Priller E., Alscher M., Droß P. J., Paul F., Poldrack C. J., Schmeißer C., Waitkus N. Dritte-Sektor-Organisationen heute: Eigene Ansprüche und ökonomische Herausforderungen. Ergebnisse einer Organisationsbefragung. *Discussion Paper SP IV 2012 – 402*. Berlin: WZB, 2012. 58 s.
6. Schönig W. Koopkurrenz in der Sozialwirtschaft, Weinheim: Beltz Verlag, 2015. p. 18 (24 s.) Електронний ресурс. URL: <https://www.beltz.de/fileadmin/beltz/leseproben/978-3-7799-4181-1.pdf>

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Демиденко Л.М., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

Одним з ключових елементів ринкових трансформацій в сучасних економічних умовах є малий бізнес. У розвинених країнах малий бізнес є невід’ємною частиною національної економіки та джерелом прогресивних економічних трансформацій.

Мале підприємництво є основою існування та розвитку ринкової економіки, адже становить основу дрібнотоварного виробництва (історично це склало передумови створення ринкового середовища), є вихідним, кількісно найбільш чисельним, тому, безумовно, провідним сектором економіки.

Характерними рисами малого підприємництва в Україні є:

- високий рівень адаптації до відповідних умов господарювання;
- значна незалежність дій суб'єктів малого підприємництва;
- гнучкість і оперативність в прийнятті і виконанні прийнятих рішень;
- велика можливість для підприємця проявити свої можливості та реалізувати свої ідеї;
- відносно низька потреба у стартовому капіталі та здатність швидко вносити зміни в продукцію і виробничий процес відповідно до потреб кон'юнктури ринку.

Мале підприємництво направлене на максимізацію прибутку від господарської діяльності, але, поряд із цим вирішується і низка проблем, що мають соціальний аспект – підвищення зайнятості та зростання доходів населення, підвищення рівня життя.

На сьогоднішній день існує низка причин, що гальмують розвиток малого підприємництва в Україні [1]:

- неймовірно важкий тягар оподаткування, що примушує багатьох суб'єктів малого підприємництва збачити в тіньову економіку. Про це, зокрема, свідчить той факт, що неухильно зменшується питома вага діючих малих підприємств до кількості зареєстрованих.
- відсутність належного нормативно-правового забезпечення розвитку малого бізнесу, як і підприємництва в цілому. Недостатньо врегульовані відносини суб'єктів підприємницької діяльності з органами влади і управління, відсутній законодавчий механізм державної фінансової підтримки малого підприємництва
- обмеженість або повна відсутність матеріально-фінансових ресурсів.

Багато малих підприємств не розпочали свою діяльність через відсутність достатньої суми стартового капіталу, власних виробничих площ та устаткування;

– недосконалість системи обліку та статистичної звітності малого підприємництва, обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення, недосконалість системи навчання та перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності тощо.

На гальмування розвитку малого підприємництва в Україні впливає ряд екзогенних (об'єктивних) та ендогенних (суб'єктивних) чинників. Перші підлягають регулюванню на державному рівні, суб'єктивні ж – на рівні самого підприємства шляхом застосування ефективних управлінських рішень [2].

Серед основних екзогенних факторів виділяють наступні:

– недосконалість чинного законодавства з питань розвитку малого підприємництва;

– практична відсутність з боку держави фінансово-кредитної підтримки;

– нестабільність політичної ситуації; – недосконалість податкової системи, що збільшує кількість підприємств, які працюють в тіньовому секторі;

– відсутність реального ефективного механізму державної підтримки розвитку малого бізнесу;

– загальна кризова ситуація вітчизняної економіки;

– недосконалість освітньої системи щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів підприємницької діяльності;

– збільшення бар'єрів ліцензування та отримання дозволів;

– низький рівень платоспроможності населення;

– відсутність якісної системи інформаційної та правової підтримки суб'єктів господарювання;

– недовіра іноземних партнерів до вітчизняних суб'єктів підприємництва.

До ендогенних факторів негативного впливу на розвиток малого підприємництва в Україні відносять:

– неефективність управлінських рішень через брак знань та досвіду в системі ринкових відносин, тому часто вони не аргументовані, а прийняті на основі інтуїції;

– проблеми з відбором кадрів;

– досить низький рівень технологічного забезпечення.

Враховуючи вищезазначені чинники та загальний стан даного сектору економіки, розвиток малого підприємництва в Україні неможливий без активної державної підтримки, основними задачами, на наш погляд, є наступні:

1. Забезпечення зростання валового внутрішнього продукту за рахунок діяльності суб'єктів малого підприємництва. При цьому доцільно зосередити увагу на розроблені програми підтримки суб'єктів даного сектору по регіонах, враховуючи їх галузеву спеціалізацію, рівень безробіття та загальну економічну ситуацію.

2. Залучення суб'єктів малого підприємництва до вирішення соціально-економічних проблем на національному та регіональному рівнях.

3. Вдосконалення структури малого бізнесу.

4. Створення нових ринкових ніш, пов'язаних із задоволенням індивідуального та групового попиту, з нестандартними послугами тощо.

5. Підвищення технологічного рівня виробництва продукції малих підприємств та створення комплексної інфраструктури малого підприємництва;

6. Залучення малих підприємств до участі у зовнішньоекономічній діяльності в якості торгово-посередницьких організацій.

7. Стимулювання створення експортних об'єднань, асоціацій експортерів в сфері малого бізнесу.

8. Створення спільних підприємств в сфері малого бізнесу

9. Створення нових робочих місць, зниження рівня безробіття.

10. Сприяння максимальній самореалізації громадян у підприємницькій діяльності.

Виконання цих завдань повинно бути забезпечено за рахунок наступних напрямків:

- формування нормативно-правової бази;
- вдосконалення податкової та фінансово-кредитної політики;
- надання інформації;
- просування технологій та інновацій;
- стимулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- підготовка і перепідготовка кадрів.

На даному етапі сектор малого підприємництва в Україні не розвивається достатніми темпами. Це пояснюється низкою ендегенних та екзогенних факторів стримуючого характеру. Для покращення ситуації та стимулювання розвитку суб'єктів малого бізнесу необхідна дієва державна підтримка. Отже, уряду країни й надалі потрібно покращувати ситуацію у цій сфері, зокрема шляхом створення відповідної правової бази розвитку малого підприємництва, фінансово-кредитну та матеріально-технічну підтримку, науково-методичне, інформаційно-консультативне та кадрове забезпечення малого підприємництва. Вирішення цих проблем в перспективі надасть можливість підвищити розвиток сектору та національної економіки в цілому до світових стандартів.

Список використаних джерел

1. Проблеми становлення та особливості розвитку малого бізнесу. *Аграрний сектор України*: веб-сайт. URL: <http://agroua.net/economics/documents/category-92/doc-85>.

2. Ткаченко Т.П., Коляденко І.І. Особливості розвитку малого підприємництва в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2016. Вип. 18. С. 152 – 158.

ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧИХ ЛАНЦЮГІВ НА МІКРО- ТА МАКРОРІВНЯХ

Вернигора М.В.⁴, здобувач наукового ступеня доктор філософії зі спеціальності 051 «Економіка», Полтавська державна аграрна академія

Формування продовольчих ланцюгів у сучасних умовах здійснюється за новим механізмом, який відбувається під дією низки чинників, що виходять за межі формальних кордонів. Від розвитку аграрного сектора залежить продовольча безпека як окремої країни, так і світу в цілому. Механізм формування продовольчих ланцюгів суттєво відрізняються залежно від рівнів їх формування. Так, якщо мова йде про рівень підприємства, то передусім доцільно враховувати ментальні особливості, інтенсивність конкуренції на локальному рівні, національні обмеження. Макрорівень, з одного боку, є простором для розвитку із значною чисельністю споживачів, з іншого боку, є викликом і загрозою через можливість поглинання, невідповідність стандартам, невстиганням за інноваціями тощо. За таких умов виникає необхідність обґрунтування ймовірних сценаріїв розвитку аграрного сектора економіки в нових економічних умовах та формування рекомендації щодо формування оптимальних продовольчих ланцюгів на різних рівнях.

Одним із важливих напрямів підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств харчової промисловості є удосконалення цінових пропорцій і механізму ціноутворення. Однак для сучасних багатоелементних продовольчих ланцюгів – це досить складне завдання, оскільки на них впливають: 1) цінові пропорції, які наближаючись до світових, суттєво змінилися й встановити оптимальні їх співвідношення для України в умовах ринкової економіки надто складно; 2) стихійність процесу ціноутворення на сучасному ринку; різний рівень розвитку галузей; неоднакові види конкурентної боротьби й фінансові можливості підприємств; 3) неможливість

⁴ Науковий керівник: Самойлик Ю.В., д.е.н., доцент, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія

**«Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки»
«Agri-food market development under economy globalization conditions»**

прогнозування ринкових цін через відсутність в країні інструментів та інститутів ф'ючерсної торгівлі, які б забезпечували функціонування стандартизованих товарних ринків, де кожен з учасників ланцюга «виробництво – переробка (заготівля) – торгівля» безпосередньо зацікавлений у співпраці й має комплексне бачення того, що успішність діяльності кожної ланки залежить від спільної узгодженості дій суміжних ланок [2]. Місце продовольчих ланцюгів в економіці можна проаналізувати за показниками валової доданої вартості в розрізі видів економічної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка валової доданої вартості за видами економічної діяльності
України, у фактичних цінах, 2010-2018 рр., млн. грн**

Галузі національної економіки	2010 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р., структура, %	Відхилення 2018 р. до 2010 р.	
							абсолютне, +,-	відносне, %
Валова додана вартість (основні ціни)	992175	1689387	2023228	2519561	3016960	100,0	2024785	204,1
Сільське, лісове та рибне господарство	82948	239806	279701	303949	360757	12,0	277809	334,9
Промисловість	250774	393142	505432	632887	746066	24,7	495292	197,5
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	42295	74263	90862	105329	...	x	x	x
Будівництво	36648	38928	47457	64431	82924	2,7	46276	126,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	162171	273989	318075	409994	471456	15,6	309285	190,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	87269	134978	156745	191209	225989	7,5	138720	159,0
Тимчасове розміщення й організація харчування	10105	11946	15551	18727	23123	0,8	x	x
Інші види економічної діяльності	362260	596598	700267	898364	1106645	36,7	13018	128,8

Джерело: [1] та авторські розрахунки

Валова додана вартість в Україні становила у 2018 р. 3016960 млн. грн у 2018 р. і порівняно із 2010 р. збільшилась у 2 рази. Найбільше збільшилась додана вартість сільського господарства та рибного господарства – у 3,3 рази і становила у 2018 р. 277809 млн. грн. Серед галузей промисловості виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів складало у 2017 р. 16,7 %. Суттєве зростання доданої вартості у сільському господарстві позитивно характеризує динаміку в галузі, разом з тим, спостерігається надмірна залежність країни від сировинної сільськогосподарської галузі. У структурі валової доданої вартості за 2018 р. найбільшу питому вагу займають інші види економічної діяльності – 37 % (1106645 млн. грн), на другому місці знаходиться промисловість – 25 % (746066 млн. грн), на третьому місці – оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 15 % (471456 млн. грн); сільське господарство знаходиться на четвертому місці – 12 % (360757 млн. грн). Питома вага інших галузей незначна.

Продовольчий сектор впливає на покращення економічних результатів господарської діяльності як окремих суб'єктів ринку, так і ринкової системи в цілому. Також розвиток цього сегмента може бути спрямований на поліпшення соціальних результатів, зокрема, формування продовольчої безпеки, зростання культури споживання, створення нових робочих місць, розвиток соціально-економічної інфраструктури [3].

У цілому існуюча в Україні структура валової доданої вартості є типовою для більшості країн і свідчить про значний потенціал щодо формування оптимальних продовольчих ланцюгів на мікро- та макрорівнях. Разом з тим, для посилення конкурентних позицій національної економіки на міжнародному рівні доцільним є розвиток інноваційних промислових галузей.

Список використаних джерел:

1. Статистичний збірник «Сільське господарство» за 2018 р. Відповідальний за випуск Прокопенко О.В. К. Державна служба статистики України. 2019. 235 с.

2. Сичевський М.П., Коваленко О.В., Лукашенко Н.О., Юрченко Н.С. Розвиток агропромислової інтеграції в харчовій промисловості. *Продовольчі ресурси*. 2019. Вип. № 12. С. 168-183.

3. Samoilyk Iu., V. Bilan Yu. V., Nitsenko V. S., Conceptual modeling of agri-food market development under economy's globalization. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 3 (11). Ч. 1. С. 54-61.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ МОДЕЛЕЙ ДОВГОСТРОКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОВИРОБНИКІВ

Румик І.І., к.е.н., доцент

Університет економіки та права «Крок»

Розробка довгострокових прогнозів розвитку агропромислового виробництва має стати постійним і надзвичайно важливим напрямом діяльності новоствореного Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Подолання наслідків багаторічного зниження обсягів продовольчого виробництва, досягнення розширеного відтворення та функціонування агровиробників в умовах ринкової економіки вимагає постановки та реалізації масштабних і багатопланових завдань соціально-економічного розвитку. Процес узгодження параметрів аграрної політики, планування і прогнозування економічного зростання стає все складнішим. Тому дієвим інструментом досягнення довгострокових пріоритетів і цілей розвитку держави має стати моделювання основних напрямів діяльності. До того ж підвищується значення аналізу та прогнозування дії ресурсних, технологічних і фінансових обмежень і бар'єрів в умовах невизначеності довгострокових перспектив. Все це обумовлює актуальність дослідження необхідності вдосконалення і розвитку методики та модельного інструментарію при розробці довгострокових прогнозів, можливих альтернатив і сценаріїв в АПК.

Метою роботи є дослідження моделей довгострокового розвитку аграрно-промислового комплексу з врахуванням різних макроекономічних сценаріїв.

Протягом тривалого часу в різних країнах світу накопичувався досвід розробки моделей аналізу економічної ситуації і сценарного прогнозування економічної динаміки. Такі інструментальні системи, як правило, включають попередню обробку даних і коротко-, середньо- і довгострокові моделі прогнозування. Вони використовуються для генерування прогнозів і для оцінки варіантів розвитку економічної політики. Найпоширенішими є середньо- та довгострокові моделі прогнозування, які включають такі економетричні та балансові моделі:

1) Система фінансових балансів економічних секторів, на основі якої створена система інтегрованих матриць фінансових потоків (SAM – Social Accounting Matrix). Використовується у дослідженнях на основі аналізу даних попередніх років.

2) Методика розробки міжгалузевих балансів у порівняльних і поточних цінах з використанням деталізованої номенклатури.

3) Інструментальне середовище середньострокового прогнозування, яке містить методики і моделі:

- моделі аналізу часових рядів і побудови інерційних прогнозів – для попереднього опрацювання даних і визначення траєкторії інерційного розвитку;

- середньострокову економетричну квартальну модель – для сценарного макроструктурного прогнозування;

- середньострокову річну модель – для прогнозування макроекономічних параметрів соціально-економічного розвитку в структурі показників системи національної економіки.

Параметрами таких моделей виступають статистичні дані сценарних умов соціально-економічного розвитку, а також показники фіскальної та монетарної політик, ключові індикатори світової кон'юнктури.

Можна виділити два основних методичних підходи до побудови довгострокових макроекономічних моделей розвитку аграрного виробництва.

Перший підхід – використання економічної теорії загальної рівноваги для побудови моделей і прогнозів. Це метод прикладної (обчислюваної) загальної рівноваги (Computable General Equilibrium). Наприклад, балансовий метод «витрати-випуск», який широко використовується для аналізу діяльності сільськогосподарських товаровиробників.

Другий підхід – використання економетричних моделей, що базуються на певних теоретичних передумовах. При варіанті «зверху-донизу» за допомогою структурної коінтеграційної векторної авторегресії узгоджують між собою основні макроекономічні змінні, а при поширенішому варіанті «знизу-доверху» узгоджують економетричні моделі різних ринків і секторів, створюючи при цьому так звану «велику макроекономічну економетричну» модель.

Слід зазначити, що ці методичні підходи досить широкі за розмахом, адже об'єднують багато видів і підвидів інших моделей. Особливість економетричних моделей полягає ще й у тому, що оцінку їх параметрів проводять за допомогою статистичних методів, що дозволяє застосовувати стандартні процедури тестування гіпотез для перевірки правильності специфікації моделі. Також для якісного моделювання треба мати інформацію про дані всіх значень вхідних змінних за тривалий період часу.

Для аналізу розвитку агропромислового комплексу найчастіше використовують економетричні моделі, які базуються на традиційних системах однолінійних рівнянь та порівняно новіші векторні авторегресійні моделі. Вид рівнянь і вибір екзогенних змінних залежить від теоретичних підходів і уподобань автора моделі. Для того, щоб розв'язок задачі про визначення параметрів моделі існував і був єдиним, має виконуватись ряд обмежень, які поєднують число рівнянь та їх вид з числом ендогенних змінних у моделі [1].

Відмітимо, що не існує одного і єдиного визнаного методу оцінки систем однолінійних рівнянь. Порівняння різних способів оцінки методом Монте-

Карло показує, що в кінцевих вибірках все залежить від виду моделі, значень екзогенних змінних та інших факторів [1]. Тому зустрічається багато робіт, в яких пропонуються нові методи або вдосконалюються вже існуючі [2]. Так, більшість сучасних довгострокових макроекономічних економетричних моделей мають три ключові блоки рівнянь: умови рівноваги, опис очікувань, опис переходу моделі в нову рівновагу при зміні параметрів [3-6].

Векторні авторегресійні моделі як інструмент макроекономічного аналізу почали активно використовуватися з 1980 року. Основною їх перевагою є відсутність обмежень на характер взаємозв'язку між змінними. До того ж відсутній поділ на ендогенні та екзогенні змінні. Сучасною вдосконаленою інтерпретацією таких моделей є використання структурної коінтеграційної векторної авторегресії.

Серед моделей, безпосередньо пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції, ключове місце займає модель прогнозування виробництва та його ефективності. У сучасних умовах забезпечення високої результативності економічних досліджень потребує не лише оригінальних високоефективних рішень, а й розробки різноманітних моделей економічних відносин практично в усіх сферах процесу виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, включаючи пов'язані з ними сфери [7].

Інші моделі включають прогноз впливу малого підприємництва на рівень зайнятості сільського населення, прогноз кількості зайнятих у неформальному секторі економіки в сільській місцевості, прогноз кількості малих сільськогосподарських підприємств та ін. [8].

Таким чином, багатогранність економетричних підходів до побудови моделей і методів оцінки їх параметрів визначає різноманітність існуючих економетричних моделей. На практиці при прогнозуванні діяльності сільськогосподарських товаровиробників найчастіше використовують лінійні моделі. Їх вибір зумовлюється тим, що лінійна форма моделей найефективніша та найпростіша з точки зору методики оцінювання. До того ж, більшість

нелінійних взаємозв'язків у макроекономічній теорії при певних обставинах можуть бути приведені до лінійного виду.

Розроблення відповідних моделей має забезпечити досягнення соціально-економічних та інших цілей між суб'єктами і об'єктами відносин таких моделей. Кінцевий результат значною мірою залежить від того, наскільки повно базові моделі будуть спроможні охоплювати процес виробництва, включаючи його соціальні аспекти. Розробка довгострокових моделей має сприяти досягненню цілей сталого розвитку, передусім сільських територій, де органічно поєднуються процеси виробництва та використання людських, природних і фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Michael D., Bodkin, Ronald G., Hsiao, Cheng. Econometric models, techniques, and applications. London Prentice-Hall International, Inc., 1996.
2. Jeffrey M. Wooldridge. Estimating systems of equations with different instruments for different equations. *Journal of Econometrics*. 1996. No. 74, pp. 387-405.
3. Brayton F., Levin A., Tryon R., Williams John C. The Evolution of Macro Models at the Federal Reserve Board. URL: <http://www.federalreserve.gov/Pubs/feds/1997/199729/199729pap.pdf>
4. Hall S.G. Macroeconomic and a Bit More Reality. *Economic Journal*. 1995. No. 105, pp. 974-988.
5. Sims C. Macroeconomic and Reality. *Econometrica*. 1980. No. 48, pp. 1-48.
6. Lucas R.E. Econometric Policy Evaluation: a Critique. *Carnegie-Rochester Series on Public Policy*. 1976. No. 1, pp. 19-46.
7. Лупенко Ю.О. Моделювання соціально-економічних відносин у процесі наукових досліджень. *Економіка АПК*. 2018. №2. С. 5-13.
8. Розвиток малих форм аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність: монографія / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й. та ін.]; за ред. О.Г. Шпикуляка. Київ: ННЦ «ІАЕ». 2017. 204 с.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

*Галайда Т.О., старший викладач кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу,
Горошко Д.В., студентка,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Комерційна діяльність будь підприємства вимагає одержання прибутку, і збутова політика є ключовою ланкою процесу досягнення даної мети. Збут продукції виступає заключним етапом виробничого циклу і доведенню кінцевої продукції до споживача. Вітчизняні виробники сільськогосподарської продукції, зокрема не агрохолдинги, а пересічні агрофірми стикаються з проблемами ефективного пошуку та утримання свого споживача на внутрішньому ринку в умовах жорсткої конкуренції як з великими монополістами, так і з імпортерами. Система збуту в агробізнесі потребує значних коштів, отже ефективне управління збутовою діяльністю аграрних підприємств малого та середнього бізнесу потребує розроблення відповідної політики.

Традиційними каналами реалізації сільськогосподарської продукції в Україні є: комерційні посередники, власна торговельна мережа, інші аграрні товаровиробники, працівники підприємства й споживачі, що купують продукцію у виробника [1]

При самостійному виборі агрофірмами каналів збуту зростають витрати, у тому числі на доведення продукції до кінцевого споживача, але є можливості тісної взаємодії з ним. З іншого боку. Залучення посередників має небезпеку втрати контролю за певними функціями збуту та зниження доходів через низькі закупівельні ціни на сільгосппродукцію.

Дослідження показують, що у сформованих в Україні ще недосконалих ринкових відносинах значною проблемою для сільськогосподарських товаровиробників є відсутність досвіду реалізації виробленої продукції в умовах ринку [2].

Серед факторів, що впливають на обсяги реалізації сільськогосподарської продукції на внутрішньому споживчому ринку в Україні провідне місце займають: купівельна спроможність населення, обсяги пропозиції певних видів продукції, потенціал агрофірми, ступінь розвитку інфраструктури товарного ринку та організації просування продукції до споживача. Не слід занижувати також роль репутації певного виробника на ринку та форми організації збуту.

В сучасних економічних умовах середні та малі виробники сільськогосподарської продукції відчують досить великі складнощі у фінансуванні, кредитуванні бізнесу, організації просування продукції на ринок, у аналізі та врахуванні кон'юнктури ринку, плануванні діяльності, менеджменті, забезпеченні компетентними фахівцями. Вирішення цих проблем водночас неможливо, але певні кроки вітчизняні сільськогосподарські підприємства в середньому бізнесі вже здійснюють.

Створення фірмових торговельних мереж, що дозволяє агрофірмі здійснювати ефективну збутову політику, має свій позитивний досвід на прикладі Полтавської області. ТОВ «Агрофірма «Маяк», яка розташована в смт. Котельва, займається тваринництвом, рослинництвом, переробкою власної сировини. Продукцію реалізує через мережу магазинів «Рідне село».

ТОВ «Агрофірма «Маяк» сьогодні є найбільшим платником податків у районі та найбільшим роботодавцем з низкою професій (більше 150). Кількість працівників – 800. Обробляють 11 тис. га земель, мають ферми, де утримується 7000 голів великої рогатої худоби, 5000 свиней, 20 тис. штук птиці і 1000 овець. Філософія фірми – «замкнений цикл і виробництво безпечних та натуральних продуктів». Реалізацією продуктів харчування у роздрібній мережі займається дочірнє підприємство даної агрофірми «Торговий дім «Маяк» [3]. Агрофірма «Маяк» - це багаторівневе вертикально інтегроване виробництво.

Слід зазначити, що така форма реалізації сільгосппродукції населенню не лише Полтавської, але й інших областей України через мережу фірмових магазинів «Рідне село» зарекомендувала себе позитивно серед споживачів. Також агрофірма популяризує свою продукцію та через участь у всеукраїнських виставках та ярмарках, національних днях ферми, святах селища та є соціально відповідальним підприємством не лише перед своїми працівниками, але й перед місцевою громадою. Попри певні недоліки прямий збут продукції агрофірм в Україні через створення власних торговельних підприємств має низку переваг та є одним із шляхів подолання монополізації окремими посередницькими структурами сфери закупівель в агробізнесі.

Комплекс заходів зі збуту продукції аграрного підприємства здійснюється на основі обраної ним збутової політики і включає такі складники:

- обґрунтування і вибір структури каналів розподілу;
 - інфраструктурне забезпечення (транспортування, зберігання, доробка);
- фінансово-кредитні умови для покупців [4, с. 104].

Сьогодні на українському внутрішньому ринку спостерігається ситуація, за якої незадовільна конкурентоспроможність вітчизняної сільгосппродукції призводить до зростання імпортозалежності.

Щоб успішно конкурувати не лише із закордонними, але з вітчизняними великими виробниками сільгосппродукції агрофірми повинні не лише шукати канали збуту, але й налагоджувати зв'язки з місцевими громадами, будувати соціально відповідальний бізнес та завойовувати прихильність споживачів своєї продукції на місцевих ринках.

Для розроблення збутової політики необхідно здійснювати маркетингову діяльність щодо диверсифікації не лише виробництва, але й каналів збуту продукції, тобто досліджувати ринковий попит на продукцію, рівень споживання, конкурентне середовище, встановлювати географічні місця розташування споживачів різних сегментів продукції тощо.

Не слід також забувати про взаємозв'язок збутової політики з ціновою, адже встановлення ціни, яка була б прийнятною як для покупців так і для продавців є запорукою стабільного попиту на продукцію. Ці основні складові маркетингу сільгосппродукції передбачають і використання певних маркетингових інструментів, таких як зберігання продукції, пакування, брендінг, просування, сегментацію ринку споживачів, тощо. Отже, для досягнення успіху агрофірмі не обійтися без маркетингового плану.

Збутова політика агрофірм повинна враховувати позитивний досвід успішних компаній в аграрній сфері. Сьогодні в Україні зростає виробництво продукції рослинництва та спостерігається відносна стабільність в галузі тваринництва. Незважаючи на певні проблеми в аграрному секторі, він розвивається та є стратегічно важливим для України.

В умовах жорсткої конкуренції із світовими виробниками сільгосппродукції, що активно завойовують український споживчий ринок, вітчизняним агрофірмам необхідно розроблення власної гнучкої та сучасної збутової політики, яка беззаперечно є невід'ємним елементом розвитку будь-якого сільськогосподарського підприємства,

Список використаних джерел

- 1 Кадирус І.Г., Донських А.С., Якубченко Ю.Л. Економічні особливості збутової діяльності аграрних підприємств. *Modern Economics*. 2019. №15. С. 102-107.
2. Другова О.С., Олексюк Ю.О. Оцінка ринкових можливостей сільськогосподарських підприємств у збутовій діяльності. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2016. №43 (1215). С. 23-28.
3. ТОВ «Агрофірма «Маяк». URL: <http://milkua.info/uk/post/tov-agrofirma-maak>
4. Россоха В., Шарапа О. Формування збутової політики маркетингу аграрних підприємств: монографія. – 2016. URL: ekmair.ukma.edu.ua

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

*Писаренко С. В., к.с.-г.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права,
Чип Л. О. к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічних
досліджень, Полтавська державна аграрна академія*

В умовах, коли конкуренція між підприємствами неухильно переміщається у сферу управління знаннями та людським капіталом, інновації в управлінні персоналом стають вирішальним фактором успіху. Стратегічною спрямованістю системи управління людськими ресурсами є формування потужного трудового потенціалу співробітників, які володіють необхідним набором компетенцій, високою самоорганізацією, внутрішньою мотивацією на виконання виробничих завдань і за якісними характеристиками відповідають потребам і цілям підприємства [2, с. 130].

Традиційні методи впливу на персонал поділяються на адміністративні, економічні та соціально-психологічні. Адміністративні, або організаційно-розпорядчі методи мають прямий характер впливу (обов'язкового виконання), реалізуються у вигляді наказів, розпоряджень, вказівок і орієнтовані на такі мотиви людської поведінки, як почуття обов'язку, відповідальності, трудової дисципліни. Їх перевага полягає в оперативному досягненні цілей без значних матеріальних витрат.

Економічні методи ґрунтуються на матеріальній зацікавленості працівників шляхом регулювання заробітної плати, заохочень за якість та ефективність праці; певних елементів соціального забезпечення (наприклад, надання медичного страхування), а також системи покарань у вигляді штрафів. Застосування економічних методів базується на їх окупності. Інвестування коштів у матеріальне стимулювання передбачає віддачу у вигляді прибутку за рахунок підвищення якості роботи.

Соціально-психологічні методи впливу, спрямовані на задоволення нематеріальних потреб колективу: створення сприятливих умов для спільної трудової діяльності, підвищення статусу і ролі особистості, мінімізацію психологічних конфліктів, формування корпоративної культури [3, с. 115].

Зазначені методи управління персоналом використовуються на більшості вітчизняних підприємств і формують основу відносин між роботодавцями й найманими працівниками. Але в сучасному інноваційному світі ці методи вже не є такими дієвими, як раніше [2, с. 131].

Інноваційні методи управління персоналом суттєво відрізняються від традиційної практики тим, що формують якісно нову систему управлінської діяльності, яка передбачає переорієнтацію з пошуку та набору персоналу на безперервний його розвиток, значні інвестиції у навчання, підтримку талантів, створення нових кар'єрних моделей тощо [4, с. 98].

Мотивами підприємства щодо впровадження інноваційних проектів з управління персоналом можуть бути:

– загальні тенденції розвитку бізнесу та прагнення не відстати від динамічно мінливих ринкових технологій, носіями яких є кваліфікований персонал.;

– скорочення показників зростання і розвитку виробництва, зниження продуктивності праці (вказує не лише на проблеми з персоналом, але й акцентує увагу керівництва на необхідності комплексної модернізації і оптимізації інших процесів у діяльності організації);

– збільшення плинності персоналу (свідчить про зниження привабливості компанії на ринку праці серед потенційних співробітників);

– скорочення витрат на персонал у зв'язку з переходом в режим економії фінансових ресурсів.

Узагальнення досвіду провідних компаній світу і України виявило, що пріоритетними напрямками запровадження управлінських інновацій є:

- 1) забезпечення компанії професійними кадрами;

2) оцінка результативності з подальшим навчанням персоналу;

3) мотивування і стимулювання персоналу (застосування системи винагород та управління кар'єрою).

Підбір персоналу проводиться за критеріям професійності з використанням певних методик, до складу яких входить анкетування, тестування, тренінги, співбесіда. Лідуючими на цьому етапі є технології рекрутинга та хедхантинга. Рекрутинг забезпечує пошук кваліфікованих фахівців середньої ланки з урахуванням вимог до особистісних і професійних якостей кандидатів, особливостей організації та майбутньої посади.

Хедхантинг (від англ. head – голова і hunter – мисливець) являє собою цілеспрямований підбір ексклюзивних спеціалістів, як за фахом, так і за рівнем професіоналізму, від діяльності яких залежить успішне функціонування компанії, на ключові посади менеджерів середньої і вищої ланки [5, с. 62].

Технологією швидкого відбору допоміжного та обслуговуючого персоналу є скринінг, який здійснюється з урахуванням формальних ознак – віку, освіти, досвіду роботи тощо.

Загострення конкуренції за висококваліфікованих та ініціативних працівників, особливо в умовах загальної тенденції оптимізації витрат на персонал, дало поштовх до впровадження нецінових методів залучення і утримання співробітників.

Найбільш відомим є HR-брендінг – комплекс заходів щодо створення позитивного іміджу компанії в очах її працівників. HR-бренд («бренд роботодавця»), який свідчить про визнання репутації підприємства на ринку праці, у бізнес-співтоваристві, серед експертів, клієнтів і претендентів, став популярним і в Україні [6, с. 58].

Наприклад, переможцями «Премії HR-бренд 2018» були визнані ТОВ «ДТЕК», Компанія Метінвест Холдинг, Компанія «Агротек». Цілеспрямована і системна робота у сфері HR-брендінгу дозволяє суттєво підвищити вартість компанії та посилити її позиції серед конкурентів.

Дедалі більшої популярності серед вітчизняних підприємств набирає практика залучення фрілансерів, особливо у сферах реклами, журналістики, комп'ютерних та інтернет-технологій. Світовими лідерами поширеності фрілансу є США, Австралія і Великобританія. Як правило, фрілансери – це незалежні спеціалісти високого рівня, які надають послуги замовникам без укладання довгострокового трудового договору. Практика показує, що фрілансерство дозволяє компаніям отримати висококваліфікованого фахівця за відносно невеликі кошти, а фрілансерам надає більше можливостей для самореалізації [7, с.173].

До управлінських інновацій відносять систему відбору і оцінки персоналу, яка встановлює відповідність професійно-кваліфікаційних характеристик працівників вимогам посади й робочого місця з погляду досягнутих результатів, а також визначає за рахунок чого вони можуть бути поліпшені.

Серед інноваційних методів розвитку лідерського потенціалу уваги заслуговує новий процес в управлінні під назвою ментворкінг, який який поєднує поняття «менторство» і «нетворкінг».

Менторство – це один з методів навчання персоналу, коли більш досвідчений співробітник ділиться своїми знаннями, вміннями і навичками з недосвідченим новачком протягом певного часу.

Нетворкінг – це соціальна і професійна діяльність, спрямована на встановлення контактів з різними людьми, де спілкування служить відправною точкою. Нетворкінг допомагає будувати відносини, що можуть бути корисними для розвитку кар'єри: сприяти створенню нової бази партнерів і потенційних клієнтів, розвитку навичок публічних виступів, розширенню кругозору в процесі обміну думками тощо.

Сутність ментворкінгу полягає у вивченні моделей успішної поведінки того, хто має високий рівень розвитку певних компетенцій. Основний його принцип – вчитися можна у будь-якої людини, особливо, якщо справа стосується *soft skills* (надпрофесійних, неспеціалізованих навичок, які можна розвинути). Ментворкінг не слід плутати з коучингом.

Коучинг – це метод консалтингу та тренінгу, коли досягнення поставлених цілей і завдань відбувається за допомогою досвідченого наставника [8].

Отже, інноваційні методи управління персоналом дозволяють виявити і розвинути приховані можливості організації і потенціал працівників. Саме тому, їх впровадження має стати невід’ємною складовою економічної стратегії розвитку будь-якого українського підприємства.

Список використаних джерел

1. A Global Standard for Lifelong Learning. The World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org> (дата звернення 5.12.2019).
2. Касич А., Бурба О. Інноваційні підходи в практиці управління персоналом конкурентоспроможного підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 16. Ч. 1. С. 130-134.
3. Голубка О. Я., Дідович Ю. О., Копусяк Я. Ф. Аналіз методів управління персоналом. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Вип. 5(1). С. 113-117.
4. Вергун В. А., Ступницький О. І. Сучасні інноваційні зміни системи управління персоналом фірми. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. 2015. Вип. 2 (4). Ч. 1. С. 96-100.
5. Холодницька А. В. Сучасні технології підбору персоналу та можливості їхнього практичного використання. Науковий вісник Полісся. 2015. Вип. 1. С. 61-64.
6. Татаревська М. С., Сорока О. В., Лосікова О. О. HRбрендінг у системі управління персоналом сучасної організації. Економіка і регіон. 2014. № 2. С. 57–62.
7. Тертичний О. О. Фріланс як сучасний вид трудових відносин. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 55. С. 172-177.
8. Червінська Л. П. Управління інноваційною діяльністю персоналу: монографія. К, КНЕУ, 2014.– 194 с.

HR-БРЕНДИНГ В АГРОБІЗНЕСІ

*Дядик Т.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу,
Полтавська державна аграрна академія*

Аграрні підприємства, агрохолдинги, агрокомпанії та їх об'єднання – становлять значну частку підприємств сучасного бізнес-середовища України. Чи потрібен цим підприємствам HR-менеджмент, HR-маркетинг, HR-бренд? HR-маркетинг – це дань моді чи необхідність? Якщо говорити про агрохолдинги, їх групи – то це компанії у використанні яких перебувають тисячі гектарів землі, потужне виробниче обладнання, техніка, різноманітні засоби праці і, відповідно, тисячі найманих працівників, які працюють в офісах, безпосередньо на полях і фермах, тракторних бригадах та автомобільних парках, на елеваторних роботах тощо.

Складний і важливий для країни агробізнес потребує працівників різного рівня – від польових сезонних робітників до наукових співробітників та молодих «білих комерційців». Знайти хороших фахівців на місцях наразі досить непросто, та й залучати молодь вдається не дуже успішно, адже тривала криза в АПК, низький рівень заробітних плат та важкі умови праці відіграють свою негативну роль в депопуляризації цієї галузі. Досить часто, після випуску, здобувачі вищої освіти аграрних вузів охоче вибирають іншу професійну галузь, вибираючи, як їм здається більш перспективні і модні напрями.

Тому, саме перед агророботодавцями на сьогодні стоїть складне завдання: сформувати образ компанії (HR-бренд) як привабливого роботодавця і зламати стереотипи про сільське господарство в свідомості здобувачів. Впевненому у собі керівництву підприємства, що може гарантувати виконання всіх заявлених характеристик успішного HR-бренда залишається правильно донести інформацію майбутнім кандидатам, а це вже завдання спеціалістів HR-менеджменту та HR-маркетингу компанії. Правильно – значить, привабливо

для цільової аудиторії. Але, як правило, молоді фахівці або байдужі до сільського господарства, або вважають його менш цікавим, ніж інші галузі на ринку праці. Найбільше відлякують здобувачів чутки про низькі зарплати і непрості умови праці в сільській місцевості.

HR-брендинг в сільському господарстві майже не має досвіду: одиниці компаній України в сільському господарстві займаються своїм просуванням на ринку праці. Головними конкурентними перевагами компаній агропромислової сфери повинна стати стабільність і соціальна відповідальність бізнесу, а маючи сформований корпоративний HR-бренд, його слід «берегти». Особливо «фантазувати» тут не потрібно, адже кожен аграрій знає ціну своєї праці як особливо необхідної для забезпечення продовольчої безпеки держави, збереження родючості ґрунтів і довкілля, виробництва екологічно безпечної продукції та, відповідно, збереження здоров'я нації.

У 2019 р. в Україні на здобуття «Премії HR-бренд Україна» були представлені ряд практичних кейсів у сфері HR, проте, нажаль основна кількість компаній, які з року в рік претендує на номінацію в цій премії – не пов'язані з агробізнесом (табл. 1).

Таблиця 1

HR-бренди підприємств-роботодавців в Україні за результатами конкурсу «Премії HR-бренд Україна», 2019 р.

Місце, компанія	Назва проєкту
Номінація «Світ»	
I місце SoftServe	Успішний старт кар'єри в ІТ
II місце DataArt	Skillotron — мультитул, побудований на ідеї гейміфікації найважливіших HR-завдань
III місце Інтерпайп	Майстерність без меж
Номінація «Україна»	
I місце ПриватБанк	ЮніорБанк – школа фінансового успіху!
II місце НЕК «Укренерго»	Культурний код Укренерго: ЕНЕРГІЯ ДОВІРИ
III місце ЕРАМ	Організація волонтерського руху серед талантів ЕРАМ Ukraine
Номінація «Регіон»	
I місце Маріупольська міська рада	Утримання молоді в Донецькому регіоні.
II місце Агропромхолдинг «Астарта-Київ»	Моє майбутнє в агро: нові можливості з ІТ

Джерело: узагальнено за даними: [1]

У номінації «Світ» перше місце зайняла компанія SoftServe, головним завданням проєкту якої є збільшення кількості та якості кваліфікованих молодших фахівців на ринку ІТ та їхнє залучення в компанію шляхом зацікавлення та навчання різних цільових аудиторій. У номінації «Україна» перше місце виборов Приватбанк з проєктом «ЮніорБанк – школа фінансового успіху!». У номінації «Регіон» перше місце зайняла компанія Маріупольська міська рада, друге місце – Агропром холдинг «Астарта-Київ» з проєктом «Моє майбутнє в агро: нові можливості з ІТ» – це про навчання, практику, відповідальність та самостійні рішення. Шляхом інтерактивного навчання проєкт покликаний зацікавити учасників, навчити їх та показати, що аграрна сфера – це інновації, кар’єрне зростання, креатив і незміряне поле для творчості [1].

Ще один відомий роботодавець в Україні – Кернел – позиціонує себе як більше ніж роботодавець, світовий виробник і лідер різноманітних рейтингів. Люди – ключова цінність Кернел. Насамперед це компанія, яка надихає, дає свободу для інтелектуального розвитку, дарує енергію для заміщення стереотипних дій творчістю, створює умови та безмежні можливості для вдосконалення. Завдяки цьому Кернел залишається флагманом інновацій, драйвером глобальних змін у житті компанії та всієї України [2].

За результатами діяльності таких відомих аграрних підприємств – HR-брендів як «Астарта-Київ», «Кернел» можна виділили загальні привабливі риси, які відрізняють їх від конкурентів: інновації та постійне поліпшення бізнесу тісно пов’язані з виробництвом, сучасна техніка і нові технології відіграють вагомую роль; соціальна значимість бізнесу: компанії вирощують зернові та олійні культури, важливі для продовольчої безпеки країни. Окремі ціннісні пропозиції для кожної цільової аудиторії тут розкривають по-своєму: молоді фахівці цінують можливість розвитку за фахом в сучасній успішній компанії; працівникам робітничих професій важливу роль відіграють соціальні гарантії, сучасна техніка і хороший колектив; досвідчені фахівці

мають можливість розвитку і кар'єрного росту в стабільній компанії; середній менеджмент приваблюють цікаві і важливі для країни проєкти.

Список використаних джерел

1. Премія HR-бренд. URL: <http://hrbrand.com.ua/9-2019.php> (дата звернення 27.03.2020).
2. Kernel. URL: <https://www.kernel.ua/ua/team/> (дата звернення 27.03.2020).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЯГНЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

*Дивнич А. В., магістрант спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та
біржова діяльність,
Полтавська державна аграрна академія*

Стратегія ефективного сільськогосподарського землекористування співпадає зі стратегією оптимізації цільової функції – отримання стабільного прибутку на одиницю земельної площі в довгостроковому періоді. Вказане уможлиблюється за рахунок зростання капіталізації (у тому числі за рахунок поліпшення земельного фонду) підприємства. При цьому суттєвою умовою надходження майбутнього грошового потоку виступає характеристика продукції, що виробляється. Продукція сільського господарства, попри багатofакторність виробничих умов, що впливають на родючість на “вході” (якість ґрунту, активність біоти, потенціал культурних рослин, природно-кліматичні умови, локальний та глобальний антропогенний вплив), є доволі стандартизованою на “виході”.

Так, незалежно від обсягу надходження сонячної радіації, внесення добрив тощо (що прямо детермінують вміст білку), вироблене зерно пшениці буде віднесено до відповідного класу, та залежно від ступеню вологості й засміченості – обліковано у заліковій масі. Тобто, частина параметрів виробничої системи сільського господарства є некерованою, а кінцевий результат господарювання не

в повній мірі співвідноситься із масштабами виробництва (наприклад, розмірами площі землекористування), і суттєво залежить від нечітко прогнозованих якісних та кількісних чинників урожайності.

У системі стратегії підприємства (місія – галузеві стратегії – стратегії ресурсовикористання) загальний план землекористування інтегрований у виробничу стратегію. Цільова функція ефективного землекористування – досягнення збалансованого поєднання одночасно різнонаправлених показників: отримання максимального доходу зі здійсненими мінімальними витратами. Антагонізм вказаних цілей виявляється у неможливості їх одночасного урахування не тільки при екстенсивному типі розвитку (наприклад, додаткове залучення земельної площі в обробіток супроводжується додатковими витратами), а й інтенсивному (нульові витрати означають повну неможливість залучення навіть наявних ресурсів у виробничий процес).

Визначення стратегічних довгострокових цілей базується на результатах аналізу сильних та слабких сторін суб'єкта господарювання, з подальшою розробкою розвитку перших і нейтралізацією останніх (рис. 1). План досягнення стратегічних орієнтирів у розрізі напрямів ресурсовикористання (зокрема, землекористування) передбачає опрацювання конкретних стратегій та відповідних їм шляхів реалізації. Для вітчизняних аграрних підприємств земельні ресурси є абсолютно незамінним активом, тому, незалежно від належності землекористування у підприємстві до сильних чи слабких сторін, вказаний стратегічний напрям характеризується високим ступенем важливості.

Надалі, враховуючи значний рівень стандартизації продукції рослинництва, визначена М. Портером [1, с. 651] цінова стратегія, ймовірніше за все, відіграватиме вирішальну роль у забезпеченні конкурентних переваг. Похідні від неї шляхи реалізації за Куденко Н. В. [2, с. 86] мають бути спрямовані на формування конкурентних переваг, що в подальшому може виступати основою сталого розвитку підприємства у довгостроковій перспективі.

«Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки»
«Agri-food market development under economy globalization conditions»

Рис. 1. Взаємозв'язок стратегічних орієнтирів, стратегічних можливостей та шляхів реалізації стратегічних цілей сільськогосподарського землекористування

Такими шляхами є, насамперед, розширення виробничих можливостей (землезабезпеченості, зміцнення матеріально-технічної бази, технологічного рівня), а також доступ до фінансових ресурсів та розвиток інновацій.

Наразі обґрунтування довгострокового збільшення вартості підприємства має враховувати вплив у змінах зовнішнього економічного середовища, викликаний, насамперед, дестабілізаційними військово-політичними та епідеміологічними чинниками, а також наслідками вжитих заходів з їх подолання.

Отже, довгострокові стратегічні орієнтири вітчизняних аграрних підприємств реалізовуватимуться заходами цінової стратегії, насамперед, за рахунок ефекту масштабу та зниження собівартості виробництва.

Список використаних джерел

1. Porter M. E. Competitive Advantage of Nations. Free Press, 1998. 896 p.
2. Куденко Н. В. Стратегічний маркетинг. Київ, КНЕУ, 1998. 152 с.

СТРАТЕГІЧНІ ТА ТАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

*Братанов Б.В.⁵, здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії,
Полтавська державна аграрна академія*

Однією з головних передумов ефективного функціонування підприємства є гарантування його економічної безпеки. Оскільки підприємства виступають ключовими елементами економічної системи, то роль економічної безпеки у ієрархії національної безпеки є визначальною. Вирішення нагальних питань у економічній безпекології допоможе удосконалити теоретичний базис управління економічною безпекою підприємства та дасть змогу більш ефективно вирішувати питання у практичній діяльності щодо його захисту від руйнівних факторів зовнішнього та внутрішнього оточення [1].

⁵ Науковий керівник: Березіна Л.М., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія

Будь-яке підприємство, в основі якого лежить певна концепція за допомогою гнучкої системи управління, може ефективно протидіяти зовнішнім загрозам. У той же час не можна нехтувати завданням пошуку механізмів управління його економічною безпекою, адже за таких обставин фактичні та потенційні загрози стають прямим об'єктом управління. Оцінка процесів управління з цієї точки зору відкриває нові можливості для використання потенціалу розвитку підприємства шляхом оптимізації структури, вдосконалення бізнес-процесів, підвищення гнучкості, можливої диверсифікації діяльності тощо [2].

Для ефективного управління системою економічної безпеки підприємства необхідно розробляти політику, що відповідає стратегії розвитку підприємства та виступає комплексом обґрунтованих орієнтирів, досягнення яких допомагає забезпечити необхідний рівень безпеки. Задля окреслення цих орієнтирів необхідно визначити ряд цілей. Їх досягнення можливе завдяки використанню певної сукупності засобів (технічних, організаційних, інформаційних, фінансових, правових і кадрових) шляхом впровадження чітко спрямованих заходів [3, с. 111].

Забезпечення необхідного для сталого розвитку підприємства рівня безпеки можливе на основі використання й поєднання стратегічного і тактичного методів та прийомів управління. Так, застосування стратегічного управління забезпечує стійкий розвиток підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Зазначимо, що у спеціальній літературі питання забезпечення економічної безпеки розглядають переважно на стратегічному рівні. Крім того, як свідчить практика, ефективна економіко-господарська діяльність підприємства залежить приблизно на 70% від стратегічного напрямку, практично на 20% - від ефективності оперативного управління та решта - від якості виконання поточних завдань [2].

Економічна безпека підприємства, як було зазначено, зазнає впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ. Домінантами реагування є

стратегічне мислення суб'єкта управління та стратегічний режим функціонування підприємства, а тому методологія управління економічною безпекою підприємства має ґрунтуватися на положеннях стратегічного управління, концепція якого виникла як відповідь на виклики та загрози зовнішнього оточення: посилення його нестабільності, відкритості, ускладнення просторової структури конкурентних відносин.

Вважаємо, що стратегію економічної безпеки підприємства доцільно трактувати як довгострокове якісне визначення напрямку сталого розвитку підприємства, а тактику - як розроблення та реалізацію оперативної програми дій з розпізнавання, запобігання та мінімізації наявних ризиків та загроз, джерелами яких можуть виступати зовнішнє і внутрішнє середовища, де функціонує підприємство.

Стратегічне управління економічною безпекою будемо розглядати як сукупність специфічних процесів прийняття управлінських рішень щодо забезпечення довготермінового безпечного функціонування суб'єкта господарювання, вибору стратегії й шляхів її досягнення та оптимальне використання ресурсів, що можуть забезпечити реалізацію обраної стратегії. Вихідним пунктом розроблення та реалізації стратегічного управління економічною безпекою підприємства є чіткий взаємозв'язок та підпорядкованість місії, цілям та головним параметрам загальної економічної стратегії підприємства, адже управління економічною безпекою підприємства має підтримувати реалізацію економічної стратегії підприємства, спрямованої на забезпечення цільових конкурентних позицій.

Для здійснення стратегічного управління системою економічної безпеки підприємства потрібно встановити механізм, який має охоплювати: вибір стратегії, аналіз середовища, створення системи оцінювання структурних складових системи економічної безпеки підприємства, розробку заходів, методів реалізації та контролю, формування необхідних ресурсів. Для реалізації обраної

стратегії необхідно розробити тактику її втілення, що включає конкретні способи та механізми виконання визначених завдань [4, с. 202].

Завданням тактики є вибір найефективнішого у певній ситуації рішення, методів та прийомів управління, а тому можна стверджувати, що управління системою економічної безпеки підприємства повинно здійснюватись як на стратегічному, так і на тактичному рівнях.

Тактичний рівень базується на розробленні декількох альтернативних сценаріїв розвитку ситуації та обчисленні інтегрованої оцінки економічної безпеки для кожного з цих сценаріїв. Після вибору найкращої альтернативи тактики забезпечення економічної безпеки підприємства складається оперативний план, який, на противагу стратегічному, містить не тільки якісні вказівки щодо поточної діяльності підприємства, але й кількісні завдання.

Після оперативної оцінки рівня економічної безпеки підприємства та встановлення низки заходів щодо неї здійснюється практичне втілення розроблених планів.

У процесі реалізації сформованих планів з'являється інформація, яка дозволяє оцінити рівень економічної безпеки, досягнутий підприємством, і визначає ступінь захисту пріоритетних інтересів при реалізації економічної стратегії підприємства. Ця оцінка є одним з головних завдань моніторингу рівня економічної безпеки підприємства та дозволяє проаналізувати невідповідності нормативному та досягнутому рівню, виявити нові види загроз і коригувати плани розвитку підприємства.

Тактичний рівень направлений одночасно як на швидку реакцію на зміни у внутрішньому або зовнішньому середовищі підприємства, так і на розроблення попереджувальних заходів. Основні передумови успіху діяльності підприємства виявляються як всередині, так і поза ним, тобто успіх пов'язується зі ступенем пристосування підприємства до умов зовнішнього оточення. Серед пріоритетних критеріїв ефективності всієї системи управління виділяють:

- рівень стійкості підприємства;
- наявність можливостей, які виникають у зовнішньому середовищі;
- максимальна кількість вигод із існуючих можливостей [4, с. 204].

На практиці побудова та впровадження ефективної системи управління безпекою підприємства є важливим викликом, адже вона повинна підтримувати всебічну інтеграцію кожної підсистеми управління в цілісне узгодження пріоритетів безпеки. Виконання цього завдання повинно слугувати стратегією виживання та подальшого розвитку підприємства в умовах нестабільності. Постійна мінливість зовнішнього оточення вимагає, щоб підприємства враховувало комплекс факторів управління економічною безпекою, які визначають її прямо чи опосередковано, та враховувати потенціал розвитку і фазу життєвого циклу підприємства.

Список використаних джерел

1. Дуб Б.С. Управління системою економічної безпеки підприємства - ключ до ефективної діяльності URL: https://www.researchgate.net/publication/322958991_Upravlinna_sistemou_ekonomi_snoi_bezpeki_pidpriemstva_--_kluc_do_efektivnoi_dialnosti (дата звернення: 25.03.2020)
2. Коцко Т.А., Ляшенко П.А. Особливості управління економічною безпекою підприємства в умовах макроекономічної нестабільності. *VIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні підходи до управління підприємством»*. URL: <http://conf.management.fmm.kpi.ua/vi-konf/paper/view/1479> (дата звернення: 24.03.2020)
3. Караїм М. М., Сухимлин Л. Є. Управління економічною безпекою підприємства: методичні засади. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 11. С. 110-113.
4. Штангрет А.М., Караїм М.М. Управління економічною безпекою підприємства за часовими горизонтами. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2016. № 1. С. 201–206.

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

*Гончаренко Н.В. к.е.н., доцент,
 доцент кафедри екологічного менеджменту та підприємництва,
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Посилення вимог споживачів до якості продуктів харчування, їх поживної цінності й корисності, дотримання екологічних вимог виробництва на усіх етапах життєвого циклу сприяють зростанню попиту на органічну сільськогосподарську продукцію. Відповідно до споживчих запитів аграрні товаровиробники активно впроваджують принципи органічного землеробства, збільшуючи площі сільськогосподарських угідь під органічними культурами.

Протягом 2008-2018 рр. роздрібні продажі органічної продукції у більшості країн Європейського Союзу зросли більше ніж удвічі (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка роздрібних продажів органічної продукції в країнах Європейського Союзу та Україні, млн. Євро, 2008-2018 рр.

Країна	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2018 до 2008	
							млн. Євро	%
Німеччина	5800	6020	6970	7760	9478	10910	5110	188,1
Франція	2562	3384	4020	4830	6736	9139	6577	356,7
Італія	1190	1550	1885	2145	2644	3483	2293	292,7
Швейцарія	910	1187	1519	1817	2297	2655	1745	291,8
Великобританія	2631	1954	2072	2162	2351	2537	-94	96,4
Швеція	623	804	905	1363	2207	2300	1677	369,2
Іспанія	690	906	998	1203	1641	1903	1213	275,8
Австрія	810	986	1064	1260	1541	1810	1000	223,5
Данія	724	791	887	912	1392	1807	1083	249,6
Нідерланди	537	656	791	965	1170	1287	750	239,7
Бельгія	254	333	391	438	600	698	444	274,8
Норвегія	110	142	201	325	394	422	312	383,6
Фінляндія	82	80	202	225	273	336	254	409,8
Польща	50	100	120	120	167	250	200	500,0
Румунія	10	8	12	25	41	41	31	410,0
Болгарія	4,5	7	7	2	28	29	24,5	644,4
Україна	1	2	8	15	21	33	32	5500,0

Джерело: розраховано на основі [1].

У 2018 р. серед країн Європейського Союзу найбільше органічних продуктів реалізовано у Німеччині – 10910 млн. Євро, Франції – 9139 млн. Євро та Італії – 3483 млн. Євро. Більше ніж на 2 млрд. Євро у 2018 р. реалізовано органічної продукції у Великобританії, Швеції і Швейцарії. У Швеції ємність ринку органічної продукції у 2018 р. склала 2300 млн. Євро, що на 1677 млн. Євро або 369,2 % більше ніж у 2008 р. У 2008-2018 рр. ємність ринків органічної продукції найбільше зросла у Болгарії – на 24,5 млн. Євро або 644,4 %, Польщі – на 200 млн. Євро або 500 %, Румунії – на 31 млн. Євро або 410 %.

Через негативний вплив низки макроекономічних і соціальних факторів Україна суттєво відстає від європейських країн за обсягом продажів органічної продукції на внутрішньому ринку. У 2018 р. в Україні реалізовано органічної продукції на 32 млн. Євро. Разом з тим, вітчизняні товаровиробники активно експортують органічну сільськогосподарську сировину. Так, у 2018 р. в Україні експортували органічної продукції на 104 млн. Євро тоді як у 2014 р. – 70 млн. Євро (табл. 2).

У 2018 р. у Європейському Союзі найбільшими експортерами органічної продукції були Італія – 2266 млн. Євро, Іспанія – 891 млн. Євро і Франція 707 млн. Євро. У 2014 р. Нідерланди експортували органічну продукції в обсязі 928 млн. Євро. У 2018 р. імпорт органічної продукції перевищував експорт у Франції – 1183 млн. Євро, Туреччині – 358 млн. Євро, Фінляндії – 285 млн. Євро і Данії 205 млн. Євро. Зважаючи на темпи росту, ринки органічної продукції цих країн є перспективними для українських виробників органічної сільськогосподарської сировини і продукції.

За оцінками учених потенційними споживачами органічної продукції є близько 5 % населення великих та близько 1-2 % населення середніх міст України. На органічну продукцію орієнтуються насамперед: люди з вищою освітою; середній та вищий соціальні класи; люди з високою купівельною спроможністю; люди, що піклуються про здоров'я своєї родини й орієнтуються на високоякісну продукцію; сім'ї з дітьми до 7 років [2, с. 5].

Експорт та імпорт органічної продукції в країнах Європейського Союзу та Україні, млн. Євро, 2014-2018 рр.

Країна	Рік	Експорт	Імпорт	Торговельне сальдо
Данія	2014	231	260	-29
	2016	329	432	-103
	2018	390	594	-204
Фінляндія	2014	10	19	-9
	2016	10	19	-9
	2018	28	19	9
Франція	2014	435	720	-285
	2016	629	720	-91
	2018	707	1890	-1183
Італія	2014	1420	0	1420
	2016	1915	0	1915
	2018	2266	0	2266
Нідерланди	2014	928	0	928
Румунія	2014	200	35	165
	2016	200	35	165
	2018	200	35	165
Іспанія	2014	724	365	359
	2016	891	596	295
	2018	891	596	295
Швеція	2016	84	0	84
	2018	117	0	117
Туреччина	2014	20	0	20
	2016	78	0	78
	2018	182	540	-358
Україна	2014	70	0	70
	2016	59	4	55
	2018	104	4	100
Великобританія	2016	194	0	194
	2018	194	0	194

Джерело: розраховано на основі [1].

Для стимулювання розвитку ринку органічної продукції в Україні удосконалюється нормативно-правове забезпечення, реалізуються низка організаційних заходів. У 2019 р. введено в дію Закон України «Про основні

принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», затверджені детальні правила виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження, тваринництва і т.д. Відповідно до вимог вище вказаного закону нині розробляються Реєстр виробників органічної продукції (сировини), Реєстр органічного насіння і садивного матеріалу та Реєстр органів сертифікації. Ці заходи сприяють врегулюванню правил виробництва органічної сільськогосподарської продукції, їх гармонізації з міжнародними стандартами, захисту вітчизняних виробників.

Разом з тим, обмеження економічної активності населення і бізнесу в умовах світової пандемії коронавірусу суттєво вплине на подальші формування і розвиток ринків органічної продукції. До основних факторів, які потенційно можуть вплинути на рівень продажів органічної сільськогосподарської продукції доцільно віднести:

1. Зниження доходів населення. Попит на органічну продукцію формують споживачі з доходом вище середнього. Зниження економічної активності населення і, відповідно доходів, в умовах карантину призводить до переорієнтації споживчих інтересів – споживання продуктів першої необхідності і придбання дешевших товарів. В таких умовах ємність ринку органічної продукції більшості країн або залишатиметься на існуючому рівні або знижуватиметься.

2. Впровадження національними урядами політики протекціонізму для захисту вітчизняних товаровиробників. В умовах економічної кризи національні уряди розробляють заходи цінового і зовнішньоекономічного протекціонізму, у т.ч. шляхом прямого субсидіювання галузей, що забезпечують продовольчу безпеку. Для експортерів органічної сільськогосподарської продукції реалізація таких заходів спричиняє додаткові виклики – зниження закупівельних цін, збільшення ставок митних платежів та ін.

3. *Порушення логістичних ланцюгів та їх здорожчення.* У зв'язку з введенням в більшості країнах світу карантинних заходів відбувається уповільнення міжнародної торгівлі, зокрема, через введення додаткових митних і санітарних процедур – обов'язковий простій транспорту, обстеження екіпажу, проведення карантинних заходів. Це, в свою чергу, призводить до зростання вартості логістики, збільшення її строків.

Для забезпечення сталого функціонування в умовах економічної стагнації й ускладнення макроекономічних умов підприємства – виробники органічної сільськогосподарської продукції повинні:

1. Знизити операційні витрати на виробництво й зберігання органічної сільськогосподарської продукції, зокрема, шляхом впровадження постійного контролінгу витрат.

2. Збільшити частку продажів на внутрішньому ринку шляхом активізації інтернет-маркетингу, налагодження адресної доставки.

3. Оптимізувати логістику при експорті шляхом укрупнення партій поставок, зміни виду транспорту.

Реалізація зазначених вище заходів, дозволить забезпечити доходність виробництва органічної сільськогосподарської продукції в умовах зниження попиту і ринкових цін, утримати ринкові ніші, посилити конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Список використаних джерел

1. FiBL. Statistics. URL: <https://statistics.fibl.org/europe/markets-trade-europe.html>.

2. Лупенко Ю.О. Формування попиту та пропозиції на ринку органічної продукції. Органічне виробництво і продовольча безпека. Житомир: «Полісся», 2013. С. 3-9.

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

*Ражик П.Ф.⁶, СВО Магістр, ОПП Менеджмент організацій, спеціальність
073 Менеджмент, Полтавська державна аграрна академія*

Оцінка конкурентних переваг підприємства дає можливість визначити сильні та слабкі сторони підприємства, виявити його приховані потенційні можливості і, відповідно до цього, максимально удосконалити його конкурентну стратегію. На сьогоднішній день у вітчизняній практиці відсутня загальноприйнята методика визначення та оцінки конкурентних переваг підприємства. Загалом усі існуючі методи оцінки базуються на діагностиці конкурентної ситуації на ринку, аналізі конкурентної позиції, конкурентного потенціалу, рівня конкурентоспроможності підприємства та спрямовані на розроблення та реалізацію ефективної конкурентної стратегії.

Застосування тих чи інших методів залежить від особливостей підприємства, його галузевої належності, ринку збуту, споживачів, інформаційної бази та безлічі інших факторів. Для дослідження нами було обрано базове сільськогосподарське підприємство ВСК «Злагода» та його конкуренти які знаходяться в Полтавському районі. Побудова профільної матриці конкурентів дасть змогу порівняти досліджуванні підприємства, зокрема, ВСК «Злагода», ДП «ДГ «Степне» та ПП «імені Калашника», за допомогою багатьох критеріїв, таблиця 1.

Проаналізувавши метод побудови матриці профілів підприємств-конкурентів, можна зробити висновки про те, що ВСК «Злагода» потрібно: покращити систему маркетингу; збільшити стимулювання збуту, для виходу на нові ринки та захоплення певної вагової їх частки; детальніше вивчати попит; створювати нову унікальну продукцію; приділити більшу увагу менеджменту; зміцнити фінансову стійкість; приділяти значну увагу мотивації персоналу; звернути увагу на збутову діяльність, покращення умов.

⁶ Науковий керівник: Загребельна І.Л., к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Полтавська державна аграрна академія

Таблиця 1

**Матриця профілів конкурентів сільськогосподарських підприємств
Полтавського району, 2014-2018 рр.**

Фактори	Оцінка						
	-3	-2	-1	0	1	2	3
1. Ціна продукції						ZS	B
2. Якість продукції							BZS
3. Асортимент продукції					S		B Z
4. Кваліфікація персоналу					S		B Z
5. Удосконалювання технології виробництва						ZS	B
6. Ефективність рекламних компаній				S	Z	B	
7. Досвід роботи					S		BZ
8. Система маркетингу			S	Z		B	
9. Стимулювання збуту					S	Z	B
10. Частка ринку					S		ZB
11. Знання ринку				SZ	B		
12. Унікальність продукції					S	ZB	
13. Прихильність споживачів					S	Z	B
14. Рентабельність					SZ	B	
15. Впізнаваність марки					SZ	B	
16. Фінансова стійкість підприємства				S	Z	B	
17. Забезпечення сировиною					S	B	Z
18. Мотивація персоналу				B	Z	S	
19. Ефективність використання активів					S	ZB	
20. Збутова діяльність		S	Z		B		

(Z – ПП «імені Калашника», S – ДП «ДГ «Степне», B – ВСК «Злагода»)

Побудуємо матрицю зваженої оцінки конкурентних переваг досліджуваних підприємств Полтавського району таблиця 2

Таблиця 2

**Зважена оцінка конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств
Полтавського району, 2014-2018 рр.**

Фактори	Вага	ВСК «Злагода»		ПП «імені Калашника»		ДП «ДГ «Степне»	
		Бальна оцінка	Зважена оцінка	Бальна оцінка	Зважена оцінка	Бальна оцінка	Зважена оцінка
1	2	3	4	5	6	7	8
Ціна продукції	0,08	10	0,8	8	0,64	8	0,64
Якість продукції	0,1	10	1	10	1	10	1
Асортимент продукції	0,03	9	0,27	9	0,27	6	0,18
Кваліфікація персоналу	0,05	9	0,45	8	0,4	7	0,35
Удосконалювання технології виробництва	0,07	9	0,63	7	0,49	8	0,56

Продовж. табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Ефективність рекламних компаній	0,06	10	0,6	8	0,48	6	0,36
Досвід роботи	0,02	9	0,18	9	0,18	7	0,14
Система маркетингу	0,07	9	0,63	8	0,56	6	0,42
Стимулювання збуту	0,06	7	0,42	8	0,48	8	0,48
Частка ринку	0,08	10	0,8	8	0,64	5	0,4
Знання ринку	0,05	9	0,45	8	0,4	7	0,35
Унікальність продукції	0,03	7	0,21	8	0,24	6	0,18
Прихильність споживачів	0,04	9	0,36	7	0,28	6	0,24
Рентабельність	0,05	9	0,45	9	0,45	6	0,3
Впізнаваність марки	0,05	9	0,45	7	0,35	5	0,25
Фінансова стійкість підприємства	0,05	7	0,35	6	0,3	5	0,25
Забезпечення сировиною	0,02	8	0,16	8	0,16	6	0,12
Мотивація персоналу	0,01	6	0,06	8	0,08	7	0,07
Ефективність використання активів	0,04	6	0,24	5	0,2	5	0,2
Збутова діяльність	0,04	5	0,2	4	0,16	3	0,16
Сума	1,00	-	8,71	-	7,76	-	6,65

Отже, за результатами розрахунку зваженої оцінки конкурентних переваг, можна зробити висновки, що ВСК «Злагода» досить вдало використовує свої конкурентні переваги. Це дає йому змогу залишатись одним з лідерів серед сільськогосподарських виробників Полтавського району. Зокрема, досліджуване підприємство є лідером за наступними факторами: ціною, кваліфікацією персоналу, технологією виробництва, рекламною кампанією, системою маркетингу, знаннями, часткою ринку, впізнаваністю та прихильністю споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Донських А. С. Конкурентоспроможність аграрних підприємств та фактори, що її визначають. *Ефективна економіка*, 2011. №12. с. 89-92.
2. Забуранна, Л. В., Нідзельська Т.Л. Методичні підходи до оцінювання стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств *Актуал. пробл. екон. : наук. економ. журнал*. 2016. N 3. С. 142-150.
3. Методика оцінки конкурентоспособности сельскохозяйственных компаний. ГНУ ВИАПИ им. А.А. Никонова. М, 2008. 60 с.

Секція № 4

Інфраструктура
агропродовольчого ринку:
соціально-економічна,
логістично-маркетингова,
фінансово-інвестиційна,
інноваційна складові

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Гуторов О.І., д.е.н., професор,

завідувач кафедри менеджменту і адміністрування

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Підприємства аграрного сектора, обираючи інноваційний шлях розвитку, повинні мати достатній потенціал для його реалізації та мати методологію його формування. Підприємство повинно мати умови для проведення наукових досліджень, кваліфіковане кадрове та фінансове забезпечення, можливість впровадження розробленого продукту у масове виробництво та його збут.

Для підвищення інноваційної активності суб'єктів аграрного сектору та інвестиційної привабливості сільськогосподарського виробництва необхідні й консолідовані зусилля з боку органів влади та аграрного бізнесу, спрямовані на формування інноваційної інфраструктури [1]. Це передбачає реалізацію наступних заходів: 1) здійснення державою й бізнесом значних капітальних вкладень у підприємства, що визначають науково-технічну та інноваційну політику в аграрному секторі; 2) стимулювання впровадження результатів досліджень і розробок за допомогою надання фінансових коштів на їх купівлю, оренду чи лізинг; 3) реорганізація системи управління аграрного сектору, його служб і відділів при місцевих органах влади з тим, щоб перебудувати тип державного управління аграрною сферою в консалтингово-інформаційний, забезпечити суб'єкти господарювання своєчасною інформацією про поточну ситуацію на аграрному ринку; 4) удосконалення нормативно-правової бази інноваційного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору; 5) залучення спілок та асоціацій товаровиробників аграрного сектору до формування інститутів розвитку та реалізації державної інноваційної політики; 6) підготовка фахівців у галузі інноваційного менеджменту для сільського господарства.

Таким чином, головним у діяльності держави на сучасному етапі розвитку українського аграрного сектору стає формування інститутів розвитку, які сприяють переходу до інноваційно-орієнтованого соціально-економічного розвитку. У рослинництві інноваційні процеси слід спрямувати на: збільшення обсягів виробництва рослинницької продукції на основі підвищення родючості ґрунту, зростання врожайності і поліпшення якості продукції; подолання процесів деградації природного середовища та екологізацію виробництва; зниження витрат енергоресурсів і зменшення залежності продуктивності рослинництва від природних факторів; підвищення ефективності використання зрошуваних і осушених земель; економію трудових і матеріальних витрат; збереження і поліпшення екології навколишнього середовища [2].

На державному рівні пріоритетними напрямками технологічного оновлення та розвитку агропромислового комплексу названі: 1) розроблення та впровадження технологій адаптивного ґрунтоохоронного землеробства: технологічне оновлення ґрунтової діагностики стану ґрунтів; науково обґрунтована система ведення землеробства, адаптована до ґрунтово-кліматичних умов господарств різних форм власності; технологія проведення моніторингу агроресурсів з використанням космічної інформації; виробництво енергоощадливих дощувальних машин; технологія відновлення та зміцнення робочих органів ґрунтообробних машин; 2) розроблення та впровадження технологій отримання високоякісної рослинницької продукції: адаптивна енергоощадна технологія вирощування біотипів кукурудзи різних груп стиглості в Степу України; високоефективна технологія виробництва цукрових буряків; технологія виробництва насіння пшениці озимої м'якої у Правобережному лісостепу України; технологія вирощування пшениці озимої у сівозміні із застосуванням сидератів як попередників; 3) розроблення та впровадження технологій виробництва діагностикумів захворювань рослин; 4) розроблення та впровадження технологій виробництва діагностикумів захворювань тварин і засобів їх захисту; 5) технологічного оновлення

виробництва продукції скотарства та свинарства; б) розроблення та впровадження новітніх біотехнологій для рослинництва, тваринництва та ветеринарії.

В державах Європейського Союзу стимулювання та підтримка технологічного та інноваційного розвитку здійснюється за допомогою сучасного інструменту – «технологічних платформ». Технологічна платформа – це незалежне від інших партнерство, що спрямоване на розвиток науково-дослідних і експериментально-виробничих сегментів наукоємної сфери економіки, активізацію зусиль по створенню перспективних комерційних технологій, нових продуктів (послуг), залучення додаткових ресурсів для проведення досліджень і розробок на основі участі усіх зацікавлених сторін.

Технологічна платформа «Агротехнополіс» утворюється як формат державної інноваційної політики з підтримки діяльності учасників наукоємного аграрного ринку усіх форм власності, які займаються створенням, освоєнням наукоємних технологій, виробництвом і реалізацією інноваційної продукції (селекційних матеріалів, насінневих, племінних та інших генетичних і високотехнологічних ресурсів, технічних засобів їх використання), що забезпечують конкурентоспроможність аграрного виробництва і функціональність ринкової інфраструктури.

Реалізація завдань технологічної платформи «Агротехнополіс» потребує створення об'єднуючої структури з демократичною формою заснування та функціонування, яка не обмежує статутні права, суб'єктні наміри та об'єктні ресурси учасників наукоємного ринку усіх форм власності і підпорядкованості у сфері АПК. Такі можливості у вітчизняному законодавстві дає організаційно-правова форма «Науковий парк».

Науковий парк створюється за участю наукових установ, вищих навчальних закладів та інших юридичних осіб, що уклали засновницький договір, з метою розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності, ефективного та раціонального використання наявного науково-технологічного

потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках.

Основними функціями Наукового парку є: створення нових видів інноваційного продукту, здійснення заходів щодо їх комерціалізації, організація та забезпечення виробництва наукоємної конкурентоспроможної інноваційної продукції; інформаційно-методичне, правове, фінансове консалтингове забезпечення засновників і партнерів Наукового парку, надання патентно-ліцензійної допомоги з набуття, охорони та захисту прав інтелектуальної власності; залучення широкого кола учасників для спільного вирішення проблем наукоємного ринку, сприяння розвитку та підтримка інноваційного підприємництва; залучення й використання в проектах Наукового парку ринкового (венчурного) капіталу, підтримка та розвиток наукоємного виробництва; організація підготовки кадрів до участі в інноваційних, інвестиційних, інтеграційних проектах Наукового парку; відстоювання інтересів учасників в органах державної влади, суспільних організаціях, розвиток міжнародного співробітництва, інші функції.

Пріоритетними напрямками Наукового парку можуть бути створення галузевих кластерів в виробництві зернових і олійних культур, садівництві, виноградарстві, овочівництві і баштанництві, виробництві лікарської і ефіроолійної сировини, біоенергетиці, технічному оснащенні машинно-тракторного парку сільгосп підприємств і їх господарських зрошувальних систем, зберіганні, переробці й транспортуванні продукції.

Необхідні умови для реалізації Моделі: сформувати технологічну платформу «Агротехнополіс», утвердити організаційні засади створення, функціонування та розвитку співробітництва науки, бізнесу і влади на паритетних умовах у наукоємній аграрній сфері; реформувати систему аграрної науки за інноваційною моделлю, переорієнтувати галузеві секторальні та територіальні наукові центри на задоволення потреб високотехнологічного

агропромислового виробництва; створити Науковий парк, забезпечити функціонування та розвиток його трансферно-технологічної інфраструктури, надання необхідних повноважень органам управління щодо заохочення та захисту інтересів учасників і ринку; забезпечити стимулювання проєктів Наукового парку, сприяння залученню інвестицій, розвитку кластерних проєктних об'єднань з виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції і продовольства [3].

Очікувані результати від реалізації Моделі: поєднання можливостей наукових установ, дослідних господарств, виробничих і комерційних підприємств, консалтингових установ та інших учасників, що утворюють трансферно-технологічну інфраструктуру наукоємного аграрного ринку, шляхом інтеграції через мережу консалтингових інноваційних центрів дослідно-виробничої та торгово-промислової бази установ і підприємств на засадах державно-приватного партнерства; зосередження інноваційного потенціалу науки, економічних можливостей високотехнологічного виробництва та комерційної спроможності агробізнесу на проривних напрямках розвитку агропромислового комплексу, просування інноваційної продукції на вітчизняному та міжнародних ринках, економія бюджетних коштів; залучення капіталу в проєкти інноваційно-інвестиційного розвитку наукоємної сфери АПК, об'єкти освоєння високих технологій виробництва та реалізації конкурентної продукції на індустріальній основі; забезпечення розробки та реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів, яким надається пріоритет держави і які відповідають вимогам європейської інтеграції України [4].

Список використаних джерел

1. Lupenko Yu.O., Gutorov A.O., Gutorov O.I. Investment Ensuring for Development of Integration Relations in the Agricultural Sector of Ukrainian Economy. *Financial and Credit Activity : Problems of Theory and Practice* 2018. Vol. 4, No. 27. Pp. 381–389. DOI : <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i27.154221>

2. Гуторов О.І. Інноваційна стратегія: значення, розробка, методи вибору. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. Харків, 2018. № 3. С. 307–319.

3. Концептуальні засади створення Агротехнополісу високотехнологічного забезпечення інноваційного розвитку АПК [Електронний ресурс] // Офіц. сайт. НААН України / Наук.-метод. і координат. центр з наукових проблем розвитку АПК України. – Режим доступу: <http://naas.gov.ua/>.

4. Гуторов О.І. Стратегічна інноватика: навч. посіб. Харків: ХНАУ, 2019. 326 с.

ПОКАЗНИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

*Березіна Л.М., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавська державна аграрна академія*

*Резнік А.В., здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії,
Полтавська державна аграрна академія*

Нині агропромисловий комплекс України як фундаментальна складова агропродовольчого ринку розвивається стрімкими темпами. За результатами 2018 р. зовнішньоторговельний обіг продукції АПК склав 24,3 млрд. дол., з яких 18,8 млрд. дол. припало на експорт сільськогосподарської продукції, що склало 39,8 % в загальній структурі експорту України. У 2018 р. обсяг експорту сільськогосподарської продукції був на 880 млн. дол. більше, ніж в 2017 р. У 2018 р. був перевищений рекорд 2012 р., коли експорт сільськогосподарської продукції склав 18,2 млрд. дол. Найбільші частки сільськогосподарського експорту сформували зернові культури – 38,4 % від обсягу експорту продукції сільського господарства, масла – 23,3 % і насіння олійних культур – 10,2 %. За

період травень 2018 – квітень 2019 рр., Україна увійшла в трійку найбільших експортерів сільськогосподарської продукції в Європейський Союз, експортувавши сільськогосподарської продукції на суму 6,3 млрд. євро. Це на 14,2 % більше в порівнянні з періодом з травня 2017 р. по квітень 2018 р. [1].

Одними з суб'єктів виробництва в агропромисловому комплексі України є сільськогосподарські підприємства. Для досягнення оптимального рівня конкурентоспроможності продукції в сучасних умовах ринкової економіки, сільськогосподарським підприємствам необхідно: збільшувати кількість продукції; впроваджувати світові стандарти якості продукції; оптимізувати структуру управління підприємством; підвищувати професійний рівень персоналу підприємства; застосовувати у виробничому процесі найновіші техніко-технологічні засоби. Такі впровадження у виробничу діяльність сільськогосподарського підприємства матимуть позитивний результат, але не завжди підприємство має можливість профінансувати ці проекти за власні кошти, для цього необхідне залучення капітальних інвестицій.

Аналіз тенденцій вкладення капітальних інвестицій за видами економічної діяльності свідчить про високу інвестиційну активність в секторі сільського господарства у порівнянні з іншими ринковими секторами. Розмір капітальних інвестицій у сільське господарство протягом 2013-2017 рр. зростав, окрім 2015 р. та 2016 р. Підґрунтям для збільшення обсягу капітальних інвестицій стала відносно стабільна економічна ситуація в країні протягом 2017-2018 рр. та часткове задоволення відкладеної потреби в інвестиціях протягом 2015-2016 рр., коли економічна та політична нестабільність негативно вплинули на інвестиційну політику в агросекторі, так і в економіці в цілому [2, с. 4].

Для залучення у сільськогосподарське виробництво інвестицій фінансово-економічна служба сільськогосподарського підприємства має надати потенційному інвестору поточні показники інвестиційної привабливості підприємства. До таких показників відносяться наступні:

CAPEX (англ. Capital expenditure) – це капітальні витрати підприємства, спрямовані на модернізацію вже наявних активів (нерухомість, техніка, обладнання) або придбання нових [3]. Основна задача CAPEX, це підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства за рахунок разових інвестицій. Прикладами у сільськогосподарському виробництві можуть бути такі: заміна або вдосконалення існуючих технічних засобів; капітальний ремонт наявних або будівництво нових будівель (складські та адміністративні приміщення), витрати на навчання персоналу.

CAPEX є абсолютною величиною у грошовому виразі. CAPEX використовується підприємством як для реалізації нових проектів, так і для інвестування в уже існуючі. CAPEX розраховується за наступною формулою:

$$\text{CAPEX} = \text{Oz}_1 - \text{Oz}_2 + \text{Am}, \quad (1)$$

де Oz_1 – вартість основних засобів у поточному періоді, тис. грн;

Oz_2 – вартість основних засобів у попередньому періоді, тис. грн;

Am_1 – амортизація у поточному періоді

Якщо у звітному періоді відбудеться зменшення вартості основних засобів, це знизить значення CAPEX.

OPEX (англ. Operating expens) – це операційні (постійні) витрати, пов'язані з веденням виробничої діяльності. Таким чином, OPEX може спостерігатися на кожному підприємстві, яке функціонує, а CAPEX – лише на тих, які прагнуть до постійного розвитку. Важливо усвідомити, що обидва показники стосуються витрат. Загалом, CAPEX та OPEX доповнюють один одного як спосіб підвищення ефективності роботи підприємства та збереження або покращення стану активів відповідно [3]. Порівняння показників CAPEX та OPEX наведено у табл. 1.

ROI (англ. Return on Investment) – фінансовий коефіцієнт, який ілюструє рівень прибутковості або збитковості бізнесу, враховуючи суму зроблених в цей бізнес інвестицій.

Порівняльна характеристика показників CAPEX та OPEX

Значення	CAPEX	OPEX
Тип витрат	Придбання об'єктів, машин, обладнання тощо.	Операційні витрати: заробітна плата, оренда машин та обладнання, витрати на обслуговування.
Коли вона виплачується?	На момент придбання.	Щомісяця або щорічно, у відповідних випадках.
Податкові знижки	Амортизація активів.	Операційні витрати можна вирахувати із суми оподаткування.
Перевага	Їх розуміють як інвестиції.	Відрахування в поточному фінансовому році.
	Збільшення грошового потоку активів.	Легке затвердження витрат.
	Довгострокова віддача.	Більша гнучкість витрат без необхідності декапіталізації.
	Більша передбачуваність	Адаптація до змін на ринку.
Недоліки	Амортизація придбаних активів.	Вони розуміються як витрати, а не інвестиції.
	Складність затвердження витрат.	Можливості високих довгострокових витрат.
	Високі витрати в короткостроковій перспективі.	Найбільша непостійність.

Джерело: [4]

ROI зазвичай виражається у відсотках. Цей показник може також мати такі назви: прибуток на інвестований капітал, прибуток на інвестиції, повернення інвестицій, прибутковість інвестованого капіталу. ROI розраховується за наступною формулою:

$$ROI = \frac{D_v - P_v}{P_v} \cdot 100 \quad (2)$$

Де D_v – дохід від вкладень;

P_v – розмір вкладень;

Формула зрозуміла для потенційних інвесторів, із загального доходу вираховуємо суму інвестицій, отримуємо кінцевий прибуток, і ділимо результат на суму інвестицій. Множимо на 100, щоб отримати результат у відсотках. Отримане значення може бути як додатнім, так і від'ємним [3]. При розрахунку варто пам'ятати про похибку, адже у формулі не враховуються всі витрати підприємства пов'язані з інвестиційною діяльністю, тому для більш точної економічної оцінки, варто аналізувати усі зазначені показники комплексно.

Нині капітальні інвестиції у сільськогосподарське виробництво мають велике значення як для суб'єктів виробництва в АПК, так і агропродовольчого ринку загалом, адже сільськогосподарська продукція є одним із провідних експортних товарів України. Інвестиції в сільськогосподарське виробництво дають змогу суб'єктам виробничої діяльності бути конкурентоздатними на світовому ринку, вирощуючи та реалізуючи продукцію якості, яка відповідає світовим стандартам, використовувати провідні моделі управління підприємством, застосовувати у виробництві найновіші техніко-технологічні засоби, при цьому зменшуючи рівень собівартості вирощуваної продукції. Для інвестора як зовнішнього, так і внутрішнього необхідна поточна економічна оцінка інвестиційної привабливості підприємства, для цього фінансово-економічна служба сільськогосподарського підприємства надає на розгляд інвестору показники економічної привабливості підприємства (CAPEX, OPEX, ROI), розглянувши які, інвестор приймає рішення про надання чи ненадання інвестиційних коштів у виробництво.

Список використаних джерел

1. Данилишин Б. Україна продовжувати нарощувати експорт сільгосппродукції ?. *Укрінформ*. 2019. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2785567-ci-moze-ukraina-prodovzuvati-narosuvati-eksport-silgospprodukcii.html>. (дата звернення: 28.03.2020).
2. Віблій П. І., Лащик І.І., Кремінь М.О., Інвестицій в сільськогосподарський сектор: стан та перспективи. *Ефективна економіка*. 2019. №1. С. 1–7.
3. Capex – це поняття, визначення, розрахунок витрат і приклади. *Ukr.mentorbizlist.com/* 2020. URL: <https://ukr.mentorbizlist.com/4020071-capex-is--concept-definition-costing-and-examples>. (дата звернення: 28.03.2020).
4. CAPEX та OPEX: які вони, переваги та недоліки. *Descubrir.online*. 2019. URL: <https://descubrir.online/uk/capex-y-opex-que-son-ventajas-y-desventajas/>. (дата звернення: 28.03.2020).

THE INTERCONTINENTAL LOGISTICS FEATURES

Robert Lubowiecki, Director, LUFACORP SRL,

Santo Domingo, The Dominican Republic,

Vita Rzhepishevska, PhD of economic science, associate professor, self-employed,

Iuliia Samoilyk, Doctor of economic science,

professor of Economic and International Economic Relationship Department,

Poltava State Agrarian Academy, Poltava, Ukraine

The growing role of logistics is an important feature of current globalization. Material and information optimization flows are crucial for economic development efficiency. In up-to-date conditions, logistics has become an integral part of the cities', regions', and states' management systems. The development of intercontinental logistics has certain features. This has been due to the long distances, the need to overcome the oceans, and the various border policies of the states. Logistics efficiency depends on the country's potential.

Originally, logistics was a military term used together with strategy and tactics. In the latter half of the twentieth century, it came to be used as a business term as well. The purpose of business logistics is to minimize costs and maximize value-added efforts. The concept of green and reverse logistics has also become necessary to achieve optimal conditions by eliminating collectively the adverse impacts of individuals and businesses. Individuals and businesses alike are required to make efforts to reduce waste materials in order to reduce the burden on the environment and to realize efficient resource utilisation. At the same time, it is necessary for the public sector to improve facilities and information infrastructure and legal systems to assist and promote private business activities [2, p.6252]

The main international logistics feature consists mainly in the process of transporting cargo from its creator to the end consumer. So before carrying out the transport of goods from one state to another, the cargo itself will have to undergo a

large number of customs procedures and inspections, at the borders of both the foreign and its own producing country [3, p.168-169]. The World Bank has calculated the Logistics Performance Index (LPI). This index is used to measure the international supply chain's effectiveness [1]. The research has covered more than 160 countries (167 countries in 2018), which have been evaluated in a five-point system based on several distinct logistics features: customs clearance, international shipping, local logistics infrastructure, international shipping control and tracking , logistics costs within the country, timely delivery of goods to destinations (table 1).

Table 1

Aggregated Logistics Performance Index LPI, 2018

Country	LPI Rank	LPI Score	Customs	Infra-structure	International shipments	Logistics competence	Tracking & tracing	Timeliness
Germany	1	4.19	1	1	4	1	1	1
Netherlands	2	4.07	3	2	6	2	7	6
Sweden	3	4.07	4	3	2	5	11	4
Belgium	4	4.05	13	10	1	3	4	2
Singapore	5	4.05	2	5	8	4	8	3
United Kingdom	6	4.01	8	7	10	7	5	5
Japan	7	3.99	5	4	14	8	9	9
Austria	8	3.99	14	8	5	6	2	11
Hong Kong, China	9	3.96	9	11	3	10	13	13
United States	10	3.92	11	6	23	11	3	16
Denmark	11	3.92	7	17	16	9	14	8
Finland	12	3.92	6	14	21	14	6	15
Switzerland	13	3.91	12	9	20	12	10	12
United Arab Emirates	14	3.89	17	13	7	16	16	10
France	15	3.86	18	12	15	17	12	14
Ukraine	69	2.83	95	105	81	70	54	55
Syrian Arab Republic	163	2.1	167	143	166	165	146	157
Sierra Leone	164	2.06	164	154	160	167	161	164
Afghanistan	165	2.04	161	163	159	163	167	159
Haiti	166	2.02	159	165	167	164	164	163
Somalia	167	2	165	167	152	161	165	167

Source: summarized by authors by [1]

According to this rating, Germany ranks first in the Logistics Performance Index – 4.19. This is 83.8 % of the maximum. Germany ranks a first position in all

components of the Logistics Performance Index, except international shipments. Germany ranks fourth position in this indicator. The Netherlands and Sweden occupy the second and third positions according to the LPI (4.07). The Netherlands has high infrastructure and logistics competence (second place in the ranking), and Sweden has developed international shipments (second position). Belgium, Singapore, the United Kingdom, Japan, and Austria also have high (about 4) LPIs. The Syrian Arab Republic, Sierra Leone, Afghanistan, Haiti, and Somalia have the worst index values of the Aggregated Logistics Performance Index. According to the Aggregated LPI 2018, Ukraine ranks in 69th position with a value of 2.83. Ukraine has good positions in terms of tracking and tracing (54), and timeliness (55), but the worst indicator is in infrastructure development (105).

Aviation logistics is a promising innovative area for the transport and distribution of logistics development. Under globalization conditional, the quality and speed of shipment delivery at the interstate and intercontinental levels is becoming increasingly important. Advantages of aviation logistics at the intercontinental level are: speed of delivery, independence of roads, quality of transport routes, weak competition in this segment, significant advantages in comparison with maritime logistics, very fast delivery necessity of certain goods groups to the different points of the world, the possibility of aviation towns being created with developed infrastructure, existing storages and new jobs, development of diversified combined air supplies (combination of large-scale freight and food transportation), less dependence on weather and climatic conditions (in particular compared to maritime logistics), reducing delays in transportation, reasonable costs for air cargo, wider geographical opportunities, and incentives for the development of aircraft construction and aviation infrastructure.

References

1. Agregate Logistics Performance Index (LPI) web-site. URL: <https://lpi.worldbank.org/international/aggregated-ranking>.

2. Kusea H., Endoa A., Iwaob E. Logistics facility, road network and district planning: Establishing comprehensive planning for city logistics. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2010. Vol. 2. Issue 3. pp. 6251-6263.

3. Shulgina L. M, Khazhanets V. V. Efficiency of international transport logistics as a component of logistics system. *Molodyi vchenyi*. 2018. No. 4 (1). pp. 168-171.

ВАЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ

*Сумець О.М., д.е.н., професор, академік АЕН України,
професор кафедри менеджменту і адміністрування,
Національний фармацевтичний університет*

Застосування логістичної концепції в бізнесі є дуже корисним і дає фактично кожному підприємству, фірмі чи компанії змогу реалізувати як економічні, так і так звані «технічні» інтереси учасників просування матеріального потоку аж до кінцевого споживача, а також дотримання принципів системності й оптимальності, здатних «привести» організацію до бажаного ринкового результату. Завдяки проведеним у 1996 р. у Канаді дослідженням, компанія Deloitte & Touche встановила, що 98 % респондентів описують логістику як дуже важливий напрям господарювання для своїх компаній [7].

Коментуючи вище наведений факт, американський вчений Дональд Уотерс зазначає: «...на початок третього тисячоліття валовий внутрішній продукт (ВВП) тільки в США перевищив 10 трлн дол., а населення кількістю 280 млн осіб виробляло і споживало в середньому товарів й послуг вартістю понад 36 тис. дол. на кожну людину на рік. А якщо взяти до уваги шість найбільших держав світу – Японію, Німеччину, Великобританію, Францію, Італію й Канаду, де загальний ВВП на раніше вказаний період становив ще 20

трлн дол., – то складно уявити той обсяг продукції, що різні організації виробляли й виробляють нині, і який потрібно переміщати ланцюгами поставок від постачальника до споживача» [6, с. 13]. Отже, щоб забрати в постачальників усе, що стоїть за цим, чи то олія, що вироблена в Канаді, чи побутова електроніка японського виробництва, чи автомобілі, що виготовлені у Великобританії, або молочні продукти із Франції, і доставити споживачам, виробники активно використовують методи логістики.

Вищезазначене безперечно доводить важливість застосування логістики в діяльності вітчизняних агропідприємств, зокрема і підприємств олійно-жирової галузі (ОЖГ). Очевидно, що позитивний ефект від застосування логістичного підходу на зазначених підприємствах може бути досягнутий у реальних умовах їх ресурсозабезпечення. Однак, зважаючи на певні об'єктивні й суб'єктивні причини, на цей час логістику в господарюванні вітчизняних підприємств ОЖГ використовують ще обмежено [3; 4].

Певна частина науковців, як зазначає Т.В. Божидарнік, логістичний підхід розглядає «як теорію оптимізації ринкових зв'язків, що спрямована на вдосконалення управління матеріальними і пов'язаними з ними інформаційними та фінансовими потоками на шляху від первинного джерела отримання сировини до кінцевого споживача готової продукції на основі системного підходу та теорії економічних компромісів для здобуття синергічного результату» [1]. З огляду на це для вітчизняних аграрних підприємств сьогодні вельми важливим є раціоналізація процесів руху матеріальних потоків і забезпечення їхньої безперервності у визначені проміжки часу. Саме на це наголошує А.Д. Топалов: «Висока ефективність забезпечення безперервності (потоковості) процесів у сільськогосподарському виробництві формується за рахунок взаємоузгодженості окремих ланок потоку й організації безупинного транспортування оброблюваних матеріалів чи готової продукції» [5, с. 84]. Проте дослідник стверджує, що це можливо тільки за умови всебічної логістизації потокових процесів.

Однак, не дивлячись на високу ефективність логістики, її широкому запровадженню в діяльність вітчизняних підприємств ОЖГ перешкоджає низка проблем різного змісту й характеру. Для їхнього вирішення у першу чергу суб'єктам господарювання агро ринку України необхідно розробити і реалізувати заходи щодо:

- забезпечення взаємної відповідності й узгодженості в часі матеріальних й інформаційних потоків;
- безперервного контролю всієї сукупності матеріальних потоків і своєчасної передачі даних про них в єдиний логістичний інформаційний центр (за умови його наявності);
- визначення стратегії і технології фізичного переміщення засобів споживання та товарів;
- розробки способів управління операціями руху агропродукції;
- установа форм стандартизації продукції і її упакування;
- визначення доцільних обсягів виробництва, транспортування і складування;
- уникнення розбіжностей між бажаннями і можливостями закупівлі продукції і її виробництва.

Наведений перелік проблем має ендогенний характер і може бути досить швидко розв'язаний за умови професійного підходу і бажання керівництва підприємств на додаткове фінансування створення логістичних служб чи підрозділів. Разом із цим, найбільшою загрозою для вітчизняних олійнодобувних підприємств є фактори екзогенного походження [3; 4]. У першу чергу це:

1) недостатньо висока ефективність логістичних операцій, що здійснюються у процесі доставки продукції підприємств олійно-жирової галузі споживачам внутрішнього і особливо зовнішнього ринку;

2) неефективна робота митниці (складне й тривале проходження митних процедур). За оцінками міжнародного рейтингу Всесвітнього банку за індексом ефективності логістики (LPI) є вельми низьким;

3) низька якість транспортної та інформаційної інфраструктури – за індексом LPI за останні роки вона не перевищила трьох балів;

4) низька конкурентоспроможність цін на логістичні послуги в Україні й, зокрема, в агропродовольчому комплексі, складовою частиною якого є олійно-жирова галузь.

Не зважаючи на серйозність сьогоденних проблем логістики, її розвиток має ґрунтовний мотив – бажання бізнесу отримати прибуток. Отже, з огляду на викладене, слід констатувати, що логістика все ж зосереджується на економічному аспекті діяльності суб'єктів господарювання. Логістика фактично нині стала науково-практичним напрямом у системі менеджменту, що створює підґрунтя для збільшення обсягу прибутку підприємств, підвищення рентабельності й економічної ефективності їх господарювання за рахунок скорочення логістичних витрат, пов'язаних з виконанням логістичних операцій і процесів щодо утворення й переміщення матеріальних потоків й інформації про них, раціонального застосування можливостей аутсорсингу та забезпечення високого рівня обслуговування споживачів. Таке змістовне наповнення логістики цілком відображає значущість її саме для підвищення економічної ефективності господарювання підприємств ОЖГ і надає можливість окреслити ключові напрями наукових досліджень щодо забезпечення ефективної їх логістичної діяльності. У цьому аспекті одним з значущих наукових завдань для дослідників є вивчення досвіду та можливостей дальшого розвитку агрологістики як підґрунтя для поліпшення логістичної діяльності підприємств ОЖГ.

Список використаних джерел

1. Божидарник Т.В., Божидарник Н.В. Основні шляхи застосування логістики в агропромисловому комплексі України. *Економічний форум*. 2011. № 1. С. 37–42.

2. Сумець О.М. Фактори розвитку олійно-жирової галузі та їх вплив на логістичну діяльність підприємств. *Вісник ХНТУСГ імені Петра Василенка*. Серія «Економічні науки». 2013. Вип. 149. С. 281–289.

3. Сумець О.М. Систематизація чинників розвитку агрологістики в Україні. *Економіка та управління АПК*. 2013. Вип. 11. С. 139–145.
4. Сумець О.М. Чинники розвитку логістики на сучасному етапі ринкових перетворень. *Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка» «Проблеми економіки та управління»*. 2014. № 779. С. 106–112.
5. Топалов А.Д. Проблеми ефективного розвитку сільського господарства в ринкових умовах. *Економіка : проблеми теорії та практика*. 2004. Вип. 194. Т.5. С. 82–85.
6. Уотерс Д. Логістика : управління цепью поставок ; пер. с англ. Москва : ЮНИТИ, 2003. 503 с.
7. Kearney A.T. Logistics Productivity : the Competitive Edge in Europe. Chicago, 1994. P. 37.

АЛЬТЕРНАТИВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

***Болдирєва Л.М., д. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту і логістики,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»***

Транспорт є одним з головних об'єктів витрат в логістичній системі. В наслідок порушень функціонування системи транспорту отримуються збитки. Генеральною функцією транспортної логістики є управління матеріальними потоками по усій протяжності логістичних каналів, від джерела генерації до місця призначення. Виділення транспортування в окрему функціональну сферу логістики обумовлене такими факторами як: великою часткою транспортних витрат у загальному складі логістичних витрат; неможливістю організації та існування матеріального потоку без транспортування. Існують такі ознаки класифікації транспортної складової логістичних систем за видами: доставки; обслуговування; транспортного сполучення.

Транспортна логістика розглядає: обсяги перевезень, напрями і номенклатуру транспортованих вантажів, визначає суб'єктів товарного ринку, котрі належать до підсистем логістики транспортування, що управляють і управляються. Для логістики транспортування важливе значення мають різновиди перевезень, які залежать від видів використовуваних транспортних засобів (залізничного, автомобільного, водного, повітряного, трубопровідного), змішаних перевезень, кількома видами транспорту.

Транспортна інфраструктура України має розгалужену залізничну мережу, розвинуту мережу автомобільних шляхів, морські порти та річкові термінали, аеропорти та широку мережу авіаційних сполучень, вантажних митних терміналів, що створюють необхідні передумови для задоволення потреб користувачів транспорту у наданні транспортних послуг та розвитку бізнесу [1]. Динаміка обсягів перевезених вантажів за видами транспорту в Україні за 2014-2018 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**Динаміка обсягів перевезених вантажів за видами транспорту в Україні
за 2014-2018 рр., тис. т¹**

Види	Роки					Відхилення у % 2018 р. до років:	
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2017
Автомобільний ²	1131312,7	1020604	1085663,4	1121673,6	1205530,8	106,56	107,48
Повітряний ³	78,6	69,1	74,3	82,8	99,1	126,08	119,69
Залізничний ⁴	386276,5	349994,8	343433,5	339550,5	322342,1	83,45	94,93
Морський	2805,3	3291,6	3032,5	2253,1	1892,0	67,44	83,97
Річковий	3144,8	3155,5	3641,8	3640,2	3698,0	117,59	101,59
Трубопровідний	99679,5	97231,5	106729,2	114810,4	109418,2	109,77	95,30

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

² З урахуванням обсягів перевезень вантажів для обслуговування потреб власного виробництва, з 2002 р. – з урахуванням перевезень вантажів, виконаних фізичними особами-підприємцями.

³ З 2003 р. – за даними Державної авіаційної служби України.

⁴ За даними АТ «Укрзалізниця».

Джерело: складено за даними [2], власні розрахунки

Державна служба статистики повідомляє, що у 2018 р. вантажообіг підприємств транспорту становив 96,6% від обсягу попереднього 2017 р. Підприємствами транспорту у 2018 р. перевезено вантажів, що становили 98,0% від обсягів 2017 р. Отже, проаналізувавши дані табл. 1 можна зробити такі висновки, що у 2018 р. обсяги перевезених вантажів: автомобільним транспортом збільшилися на 6,56 % проти 2014 р. і на 7,48% проти попереднього 2017 р.; повітряним транспортом збільшилися на 26,08 % проти 2014 р. і на 19,69 % проти попереднього 2017 р.; залізничним транспортом зменшилися на 16,55 % проти 2014 р. і на 5,07 % проти попереднього 2017 р.; морським транспортом зменшилися на 32,56 % проти 2014 р. і на 16,03 % проти попереднього 2017 р.; річковим транспортом збільшилися на 17,59 % проти 2014 р. і на 1,59 % проти попереднього 2017 р.; тробопровідним транспортом збільшилися на 9,77 % проти 2014 р., але зменшилися на 4,7% проти попереднього 2017 р.

У 2018 р. залізничним транспортом України перевезено у внутрішньому сполученні та на експорт вантажів, що на 3,5 % менше, ніж у 2017 р. Перевезення лісових вантажів знизилася на 14,1 %, будівельних матеріалів – на 12,8 %, нафти і нафтопродуктів – на 9,3%, зерна і продуктів перемелу – на 7,9%, цементу – на 4,5 %, хімічних і мінеральних добрив – на 3,9 %, чорних металів – на 3,4 %, кам'яного вугілля – на 2,6 %, коксу – на 2,6 %, брухту чорних металів – 0,9 %. Разом із цим перевезення залізної та марганцевої руди збільшилося на 2,5 % [3].

Таким чином, альтернативними напрямками вдосконалення транспортної логістики в Україні являються наступні: наближення рівня інфраструктури до європейських стандартів; забезпечення ефективного розвитку і координація діяльності різних видів транспорту спільно із запровадженням ефективної системи державного регулювання [1]; підвищення рівня безпеки і зменшення негативного впливу на навколишнє середовище; децентралізація повноважень центральних органів виконавчої влади.

Список використаних джерел

1. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року. Київ, 2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#n13> (дата звернення 25.03.2020 р.).
2. Державна Служба Статистики України: Економічна статистика / Економічна діяльність / Транспорт. URL : https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/cg.htm (дата звернення 25.03.2020 р.).
3. Вантажообіг транспорту у 2018 році зменшився. *finance.ua* від 23.01.2019 р. URL : <https://news.finance.ua/ua/news/-/442569/vantazhoobig-transportu-u-2018-rotsi-zmenshyvsya> (дата звернення 25.03.2020 р.).

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІСТИЧНИХ РІШЕНЬ В УПРАВЛІННІ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

*Боровик Т.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу,
Даниленко В.І., доцент, доцент кафедри маркетингу,
Полтавська державна аграрна академія*

Перед підприємствами всіх форм власності, що здійснюють свою господарську діяльність на території України, актуальним на сьогодні є питання управління збутовою діяльністю. Підвищення ефективності господарської діяльності та фінансового стану підприємств напряму пов'язані з вирішенням проблем в системі управління збутовою діяльністю підприємств.

Поняття «збут» можна розглядати як в широкому так й вузькому значенні. Збут у широкому розумінні – процес організації складування, транспортування, підтримки запасів, просування до оптових і роздрібних торговельних ланок, передпродажної підготовки, упакування й реалізації

товарів з метою задоволення потреб покупців і отримання на цій основі прибутку. Збут у вузькому значенні (продаж, реалізація) – процес безпосереднього спілкування продавця й покупця, спрямований на отримання прибутку і потребує знань, навичок і певного рівня торгової компетенції [2].

Планування збутової діяльності є одним з найважливіших пріоритетів в галузі стратегічного планування розвитку підприємства, оскільки результати ефективної організації збутової діяльності чинять прямий вплив на результати господарської діяльності підприємства в цілому.

Основною метою збутової логістики є максимізація отримуваних прибутків за рахунок правильної організації збуту та зростання обсягів продажу товарів, а також оптимального вичерпного завантаження наявних виробничих потужностей підприємства. Усе це можливо передусім за допомогою ефективного ведення маркетингової політики на підприємстві як важливої складової розподільчої логістики компанії [3].

Використання логістичних рішень в управлінні збутовою діяльністю підприємств повинно здійснюватись шляхом:

- вивчення потреб ринку (маркетингові дослідження);
- побудови системи координації логістичних процесів на рівні управління (планування, контроль, регулювання) та реалізації (просторово-часове переміщення засобів);
- вивчення діяльності конкурентів (їх методів просування, зв'язків із постачальниками та покупцями);
- просування продукту на ринок шляхом застосування інструментів, методів маркетингу, а також пошуку найбільш ефективних каналів і форм розподілу;
- устанавлення договірних відносин на постачання продукції;
- формування системи своєчасного поповнення товарів шляхом налагодження необхідних зв'язків з постачальниками і посередниками;

- формування ефективної системи транспортно-експедиторського обслуговування з метою найповнішого задоволення потреб споживачів.

Основні економічні ефекти управління збутовою діяльністю підприємств - виробників із використанням логістичних чинників наведено у табл. 1 [5, с. 278].

Таблиця 1

Основні економічні ефекти, що характеризують ефективності управління збутовою діяльністю підприємств із використанням логістики

Напрями підвищення ефективності	Джерела підвищення економічної ефективності
Збільшення кількості замовлень і підвищення стабільності попиту	Підвищення точності планування за рахунок єдиних інформаційних каналів, синхронізації бізнес-процесів, спільного прогнозування попиту, скорочення часу виведення нових виробів на ринок
Зменшення страхових запасів (заміна запасів точною інформацією)	
Зменшення ризиків і підвищення надійності планів та поставок	Підвищення якості оперативного управління за рахунок безперервного моніторингу всього ланцюга постачань, своєчасного визначення відхилень і порушень у ланцюгу постачань
Зменшення витрат	Скорочення частини витрат на маркетинг і логістику за рахунок ліквідації бізнес-процесів, пов'язаних із невизначеністю в закупівлях, складуванні та збуті

Важливим етапом збутової логістики є розробка і реалізація логістичної стратегії, яка складається із сукупності стратегічних рішень, прийомів і планів, пов'язаних із керуванням збутом; вона формує зв'язок між стратегіями вищого рівня і детально опрацьованими операціями, що виконуються у збуті продукції.

Основними напрямками логістичної стратегії збуту є [7, с. 125]:

- мінімізація витрат – дозволяє отримувати більший прибуток;
- обслуговування споживачів – логістика контролює обсяг запасів, час доставки продукції, швидкість реагування на запити споживачів і т. п., виграш за рахунок цих показників дозволяє збільшити власну конкурентоспроможність;
- параметри часу – своєчасність означає швидку і надійну доставку;
- якість – логістика зобов'язана зробити свій внесок у підвищення конкурентоспроможності фірми;

- гнучкість – логістична стратегія повинна будуватися на основі надання послуг, які виконуються з урахуванням вимог конкретного замовника.

Отже, застосування логістичного підходу в управлінні збутовою діяльністю підприємств є необхідною умовою їх успішної діяльності. Конкурентними перевагами логістичної концепції управління збутом є мінімальний рівень грошових витрат і затрат часу на збут і можливість отримання максимального прибутку з найменшими ризиками.

Список використаних джерел

1. Біловодська О.А. Логістичні витрати підприємств виробництва будівельних матеріалів. Вісник Української академії банківської справи. 2012. № 2 (33). С. 84-88.
2. Гамалій В.Ф., Романчик С.А., Фабрика І. В. Сучасні проблеми збутової політики українських підприємств. URL: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/02.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/02.pdf) (дата звернення: 30.03.2020).
3. Заборська Н.К., Жуковська Л.Е. Основи логістики: навч. посібник. Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова. 2011. 216 с.
4. Равікович І.Є. Інтернет-маркетинг як невід'ємна складова збутової логістики промислового підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 14. Ч. 4. С. 84-88.
5. Харрисон А. Управление логистикой: разработка стратегий логистических операций. Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс. 2007. 368 с.

ВІДХОДИ ТВАРИННИЦТВА ЯК ДЖЕРЕЛО СИРОВИНИ ДЛЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

*Денисенко В.О. к.е.н., ст. викладач кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин,
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького*

Наразі гострим є питання збільшення частки відновлювальних джерел в енергобалансі кожної країни. Особливе місце в структурі можливих альтернативних джерел одержання енергії займає біомаса, потенціал якої в Україні є досить великим, але ще не до кінця вивченим, що формує широке поле для здійснення досліджень у цій сфері.

Енергія біомаси є одним з найважливіших джерел відновлювальної енергії з точки зору енергетичного потенціалу. У світовому масштабі біомаса забезпечує найбільшу частку постачання енергії з відновлювальних джерел (97%). В Україні ж частка біомаси в первинному енергопостачанні становить лише 1,4 %. У світовій практиці частка біомаси з агросектору у виробництві біогазу є найбільшою, в окремих країнах Європейського Союзу (Чехія, Австрія, Німеччина) вона сягає понад 90 % [1].

У сфері АПК Україна має великий потенціал біомаси, доступної для енергетичного використання. Зокрема, одним із перспективних напрямів для України є переробка біомаси відходів тваринництва. Якщо порівнювати оцінки потенціалу відходів тваринництва з потенціалом інших видів біомаси в Україні, то за розрахунками Біоенергетичної Асоціації України, економічний потенціал відходів тваринництва у 5 разів нижчий за економічний потенціал соломи зернових культур БАУ [2]. Проте переробка відходів тваринництва на додаток до енергетичного потенціалу має значні екологічні переваги, адже значна частина відходів тваринництва потребує утилізації в екологічно безпечний спосіб. А оскільки в Україні наразі немає жорстких вимог до того, як великі промислові об'єкти тваринництва утилізують відходи, то їх діяльність часто

провокує поглиблення екологічних проблем. Основними небезпечними відходами у тваринництві є біологічні відходи, падіж та гній.

Під час промислового виробництва зовсім уникнути біологічних відходів не можливо. У світовій практиці для утилізації останніх використовують біологічний, хімічний та фізичний методи. Біологічний метод пов'язаний з використанням худобомогильників та біотермічних ям. Проте при промисловому вирощуванні та переробці тваринницької продукції біотермічними ямами не в змозі задовольнити потреби великих сільськогосподарських підприємств.

Хімічний метод полягає в нейтралізації біологічних відходів за допомогою хімічних реагентів і не часто використовується через потенційну проблему хімічної безпеки [3].

Найчастіше промислові підприємства в Україні декларують використання фізичного методу поводження з біологічними відходами. Це повинно робитися на ветеринарно-санітарному заводі зі знезараження і переробки трупів тварин та відходів тваринництва. Проте на практиці відбуваються несанкціонованні захоронення біологічних відходів. Така сама ситуація і з падежем (яскравим прикладом є масові знешкодження свиней, під час чуми в 2015 р., під впливом високих температур). Крім того, недоліком є забруднення повітря токсичними продуктами горіння.

Інший тип небезпечних відходів – гній, котрий становить понад 84 % від об'єму органічних сільськогосподарських відходів. Він багатий на різні поживні речовини, котрі через просочування до підземних вод, забруднюють горизонти питного водопостачання та завдають шкоди водним екосистемам. Окрім цього, відповідно до оцінок Всесвітньої організації з продовольства та сільського господарства, гній та послід спричинюють викиди 7 % загального обсягу від викидів закису азоту [4].

Таким чином, враховуючи проблеми з відходами тваринництва, поводження з ними вимагає жорсткого регулювання, особливо для промислових ферм. Наприклад, у країнах Європейського Союзу вимоги, які

висувають перед промисловими фермами щодо поводження з відходами та запобігання забрудненню, унеможлиблюють збір та накопичення відходів у відкритих лагунах в обсягах характерних для України. Тому підприємства шукають альтернативні шляхи утилізації, зокрема через переробку відходів на біогазових заводах. В Україні за розрахунками, виробництво біогазу з відходів тваринництва зможе замінити 67% умовного палива від загального споживання в сільському господарстві за 2018 рік [5, с.207], тому впровадження виробництва біопалива в масштабах фермерського господарства дає можливість сільськогосподарському сектору перетворити переробку відходів тваринництва з компонента зобов'язань або витрат в центр прибутку, який може генерувати щорічні доходи та пом'якшити вплив цін на сировинні товари. Також переробка відходів тваринництва на біогаз дасть змогу частково вирішити екологічні проблеми і забезпечити децентралізацію виробництва відновлюваної енергії.

Список використаних джерел

1. Euroobserver. Biogas barometr. 2014. URL:<https://www.euroobserver.org/biogas-barometer-2014/>
2. Гелетуха Г.Г., Железна Т.А., Кучерук П.П., Олійник Є.М Аналітична записка БАУ № 9. «Сучасний стан та перспективи розвитку біоенергетики в Україні». 2014. 32 с. URL: <http://www.uabio.org/img/files/docs/position-paper-uabio-9-ua.pdf>.
3. Національний екологічний центр України. Розвиток тваринництва в Україні. Київ. 2014. URL: http://necu.org.ua/wp-content/uploads/Fermabook_UA_s.pdf
4. Oene Oenema et al. TSAP Report #3. Emissions from agriculture and their control potentials. 2012. URL: https://ec.europa.eu/environment/air/pdf/TSAP-AGRI-20121129_v21.pdf
5. Доронін А. В. Потенціал виробництва біогазу в галузі тваринництва України. Продовольчі ресурси. 2019. № 12. С. 202-209.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

*Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу,*

*Бачикало К.А., студентка, Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Агропродовольчий ринок – це сфера економіки, яка є одним з найважливіших елементів економічної системи України, що визначає місце національної економіки у міжнародному поділі праці, динаміку її конкурентоспроможності тощо. В економічній політиці України проблеми розвитку інфраструктури агропродовольчого ринку набувають першочергового значення, оскільки зрозуміло, що для росту національної економіки потрібні масштабні внутрішні інвестиції, особливо такі, які дають змогу її диверсифікувати. Особлива увага повинна приділятиметься реформам, здатним забезпечити продовольчу безпеку України. Перебудова всієї системи економічних відносин у результаті аграрних реформ охоплює одночасно виробництво, розподіл і споживання сільськогосподарської продукції. Характеризуючи сучасний стан ринку агропродовольчої продукції можна зазначити, що він ще не є досконалим, спостерігається повільне формування схеми просування продукції від виробника до споживача, яка була б здатна вплинути на скорочення втрат готової продукції, підвищити її якість та сприяти стабілізації цінової ситуації. Саме розвиток об'єктів інфраструктури аграрного ринку повинні забезпечити виявлення та усунення міжгалузевих суперечок між сільським господарством, переробною промисловістю, торгівлею і споживачами.

Дослідженням проблем формування та розвитку інфраструктури агропродовольчого ринку займалися багато зарубіжних та українських економістів, таких як: Ю.І. Данько, О.О. Красноруцький, Х.З. Махмудов,

Д.А. Міщенко, В.В. Писаренко, П.Т. Саблук, А.С. Савощенко, В. Соколов, О.М. Шпичак, Х. Зінгер, П. Розенштейн-Родан, В.Я. Амбросов, О.В. Березін, П.І. Гайдуцький, В.М. Геєць, П.М. Макаренко, В.О. Муковоз, В.Я. Мессель-Веселяк, П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин, О.М. Шпичак та інші. У працях дослідників відображені сучасні тенденції, пов'язані з процесами функціонування ринку продовольства. Але відсутність позитивної стабільної динаміки свідчить про потребу більш глибокого обґрунтування позицій розвитку продовольчого ринку як складової сфери аграрного бізнесу України. Саме тому дослідження цих проблем є актуальним на сучасному етапі економічного розвитку.

Сільськогосподарська продукція та продовольство виступають предметом купівлі-продажу на аграрному ринку. Найвагомішою складовою аграрного ринку є продовольчий ринок[1]. Агропродовольчий ринок можна розглядати з різних сторін. Доцільним є визначення Н.В. Карпенка. Він розглядає агропродовольчий ринок як економічну категорію, а саме, як «сукупність відносин між суб'єктами підприємницької діяльності, що складаються з приводу купівлі-продажу продовольства; місце, де формується попит, пропозиція та ціна на той чи інший продовольчий товар»[2]. На етапі сучасного розвитку можна виділити ряд таких проблем агропродовольчого ринку:

- фактична відсутність інтеграційних зв'язків між сферами обігу на продовольчому ринку;
- диспаритет інтересів товаровиробників та суб'єктів сфери обігу на агропродовольчому ринку за умов функціонування існуючої структури ринку;
- недостатній розвиток інфраструктури продовольчого ринку;
- характер конкуренції на більшості продуктових ринків не сприяє гармонічному функціонуванню їх суб'єктів на всіх рівнях;
- зміна позиції суб'єкта ринку в структурі каналу розподілу продукції є фактично неможливою або визначається характеристиками та ефективністю разової операції з купівлі-продажу партії продукції;

– недосконалість систем державного регулювання продовольчого ринку, в яких переважає застосування нетарифних методів впливу на ринкові процеси[3].

Для вирішення цих проблем потрібно розробити ефективний механізм державної політики.

Аграрна сфера економіки, та агропродовольчий ринок зокрема, мають слабку інвестиційну привабливість, а отже і недостатній обсяг інвестицій через низьку дохідність цієї сфери. Є декілька факторів, які спричинили погіршення інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки:

– зменшення припливу фінансових ресурсів у галузі комплексу, що пов'язане з погіршенням платоспроможності, а отже і зменшенням попиту населення на продукцію;

– додаткове зменшення доходів вітчизняних виробників через велику частину імпортової продукції на внутрішньому ринку держави;

– проведення в короткий термін повної перебудови всієї системи бюджетних відносин, відмова від державної підтримки аграрної сфери економіки без компенсації фінансових втрат виробникам продукції;

– збереження монополізованої структури та торгівельного промислового сегменту аграрного сектору економіки;

– незавершеність процесів земельної реформи та інституційних перетворень у сільському господарстві та в суміжних галузях аграрного сектору економіки.

Також, існує ряд складнощів, які уповільнюють інвестиції в агропродовольчий комплекс:

– наявність кризових факторів загального макроекономічного характеру;

– нестабільність економічних процесів у перехідній економіці;

– відсутність відповідних політичних та економічних гарантій для іноземних інвестицій;

- більш висока ефективність вкладення капіталу в інші сектори вітчизняної економіки;
- недосконала та нестабільна податкова система;
- в умовах СОТ в країну збільшується імпорт багатьох видів продукції, що традиційно виробляються в Україні.

Врахувавши всі ці проблеми, для забезпечення нормального функціонування агропродовольчого ринку, обсяги залучень коштів повинні становити щорічно не менше 10% видаткової частини державного бюджету.

Для цього необхідне поступове зростання рівня фінансування операційної та інвестиційної діяльності аграрних підприємств, а це в свою чергу потребує здійснення заходів макроекономічного характеру щодо розширення місткості внутрішнього продовольчого ринку, підвищення купівельної спроможності населення, забезпечення умов для рентабельного ведення виробництва, суттєвого зниження числа збиткових підприємств, скорочення нетоварної частини виробництва та обсягів безгрошових (бартерних) розрахунків, а також організації сучасної системи фінансового менеджменту, розвитку комерційного кредиту та використання фінансових інструментів[4].

Підводячи підсумок, слід зазначити, вирішення зазначених проблем можливе за умови створення системи і застосування певних заходів регулювання фінансово-інвестиційної складової інфраструктури агропродовольчого ринку, який має велике значення для економіки України. При цьому ефективне функціонування ринку неможливе без наявності раціонально побудованого та дієздатного механізму отримання фінансових результатів діяльності господарюючих суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Саун А. Ж. Перспективи розвитку інфраструктури аграрного ринку Херсонської області / А. Ж. Саун // Облік і фінанси. – 2012. – № 1. – С. 132-135.

2. Самойлик Ю. Концептуальна сутність і структура агропродовольчого ринку [Текст] / Ю. Самойлик // Міжнародний науковий журнал «Сільськогосподарська та ресурсна економіка» – Полтава: ПДАА, 2016. – ст.163.

3. Жмайлов В.М., Жмайлова О.Г. Продовольчий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку / В.М. Жмайлов, О.Г. Жмайлова // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Полтава: ПДАА – 2013. – Вип. 1 (6). – Т. 2. – С. 161–164.

4. Костромський М.В. Механізми формування інноваційно-інвестиційної політики в аграрній сфері економіки [Електронний ресурс] / М.В. Костромський // Ефективна економіка. – 2013. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2515>.

ІНФРАСТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет

*Загоруйко Т. А., студентка, Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Інфраструктура є обов'язковим компонентом будь-якої цілісної економічної системи, в рамках якої вона виконує інтегруючу функцію щодо елементів системи та забезпечує формування загальних передумов відтворювального процесу, базових умов зростання суспільного виробництва та прогресу. З позицій інституційного підходу склад інвестиційної інфраструктури агропродовольчого ринку доцільно розглядати через потенціал діючих у ньому фінансових інститутів, які розкривають бюджетно-податковий потенціал

регіону, фінансовий потенціал підприємств, організацій і населення. Така структура має не тільки методологічний зміст, але і практичне значення для забезпечення інвестиційної привабливості агропродовольчого ринку як в коротко-, так і довгостроковій перспективі.

Важливе місце у системі фінансових інститутів займають державні інститути. При цьому йдеться не про заміщення державою приватних інвесторів, а про можливість ефективного доповнення нею приватних інвестицій. Разом з тим зарубіжний досвід не дає однозначної відповіді про роль державних інвестицій, яка змінюється на різних етапах економічного розвитку. Загалом до державних фінансових інститутів, які беруть участь у інвестиційному розвитку агропродовольчого ринку, як правило, відносять бюджетні та позабюджетні фонди, а також інститути розвитку. Через бюджетні фонди можуть фінансуватися державні цільові та інвестиційні програми розвитку інвестиційної привабливості агропродовольчого ринку. На сьогоднішній день державні капітальні вкладення з бюджету реалізуються переважно систему здійснюваних державних цільових програм, які за своєю суттю є одним із ключових інструментів реалізації активної політики держави, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості як агропродовольчого ринку, так і країни в цілому. По суті, основним призначенням цільових програм має стати сприяння залученню додаткових позабюджетних коштів до їх реалізації. У даному аспекті найбільш значимими є такі державні цільові програми, які характеризуються відчутним мультиплікативним ефектом відносно розширення ділової активності приватного бізнесу, коли приплив інвестицій як в регіон, так і в конкретну галузь стримуються через відсутність необхідної інфраструктури. При цьому в умовах дефіциту бюджетних коштів значну частину таких інвестицій доцільно здійснювати на принципах співфінансування з приватним капіталом. За даними Української асоціації інвестиційного бізнесу у 2018 р. в Україні налічувалось 1228 інститутів спільного інвестування, кількість компаній з управління

активами в Україні за 2018 р. досягла 296 одиниць, загальний обсяг їх активів становив 296765 млн грн. [4]

Основним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал в Україні традиційно є власні кошти підприємств та організацій, а також кошти бюджетів і позабюджетних фондів. Водночас надзвичайно низькою залишається частка коштів, залучених через фондовий ринок. Тому значний потенціал підвищення інвестиційної привабливості регіонів криється у розвитку системи небанківських інвестиційних інститутів [3].

Так, концентрація значних фінансових ресурсів у страхових компаній дозволяє припускати можливість перетворення системи страхування на дієвий механізм трансформації загальнодержавних заощаджень в інвестиції. У багатьох країнах страхові компанії є найважливішими інституційними інвесторами, які ефективно розміщують кошти і управляють активами. Їх інвестиції стабілізують фондовий ринок, а обсяги акумульованого через страхову систему капіталу можна порівняти з масштабами банківського сектору і різних інститутів колективного інвестування. Однак акумульовані страховими організаціями грошові фонди (страхові резерви) носять цільовий характер і призначені, у першу чергу, для покриття збитків від страхових подій, що впливає на їх можливості інвестування. Високий потенціал інвестиційних можливостей страховиків полягає в накопичувальному страхуванні.

Економіко-організаційне забезпечення розвитку сільського господарства має орієнтуватися на активізацію інвестиційної діяльності в ньому, що обумовлює особливу роль і значення відповідної інфраструктури. Як правило, інфраструктурні функції реалізуються комплексом спеціальних інститутів, які забезпечують ефективну реалізацію основних завдань функціонування сільського господарства на усіх його етапах. Гармонійний розвиток сільського господарства потребує узгодження взаємодії таких інститутів і чіткого виконання їх функцій. Тому відносно особливостей здійснення сільського

господарства необхідним є формулювання економічної сутності, змісту, структури та основних напрямів формування інвестиційної інфраструктури [1].

Для формування ринково-орієнтованої економічної системи важливу роль відіграє стан інформаційного забезпечення господарської діяльності, особливо при реалізації інвестиційного процесу в агропромисловому комплексі. Ринки економічно розвинених країн характеризуються високим ступенем розвитку інформаційної інфраструктури, де, зокрема, функціонують спеціалізовані структури, що займаються збором, зберіганням, обробкою і постачанням економічної інформації до кінцевих її споживачів. У сучасних умовах така інформація характеризується всіма якостями товару і користується стійким попитом, а інформаційний сектор економіки зосереджує велику кількість фінансових і трудових ресурсів і вважається високорентабельним бізнесом. На інформаційному полі збором і розповсюдженням інформації в середньостроковій і довгостроковій перспективі займаються спеціалізовані фірми, що функціонують як при товарних та агропромислових біржах, так і самостійно [2].

Таким чином, для забезпечення інвестиційного розвитку аграрного регіону важливою є цілісна інфраструктура, взаємодія різних елементів якої дозволить реалізувати інвестиційний процес у аграрній сфері регіонів України. Тому для підвищення рівня ділової та фінансової активності необхідним є збільшення кількості фінансових інститутів, забезпечення їх різноманітності та поліпшення якості їх послуг.

Список використаних джерел

1. Вільчинська Н.Л. Аналіз фінансового забезпечення інноваційної діяльності АПК / Н.Л. Вільчинська // Ефективна економіка. – 2011. – № 1.
2. Пилипів В.В. Прямі іноземні інвестиції та процеси регіонального відтворення / В. В. Пилипів // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 8. – С. 5-7.

3. Михайлов А.М. Фінансові інструменти формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі національної економіки в умовах глобалізаційних викликів / А.М. Михайлов // Економіка АПК. – 2019. – № 3. – С. 52

4. Халатур С. Методичний інструментарій фінансування інноваційної діяльності в АПК [Текст] / С. Халатур, О. Халатур // Світ фінансів. – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. – № 3. – С. 65-75.

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИВАННЯ ТА РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Таранець Б.В., студент, Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Агропродовольчий ринок – це складна система економічних відносин та інституційних форм доведення сільськогосподарської та продовольчої продукції до кінцевого споживача за допомогою біржової, оптової, роздрібною торгівлі, з використанням логістичних та інформаційних мереж сфери торгівлі сільськогосподарською сировиною, продовольчими напівфабрикатами і готовою продукцією, які вироблені в країні або ввезені з інших держав. [1, с. 21].

Агропродовольчому ринку притаманна сукупність властивостей, які кардинально відрізняють його від інших ринків. З одного боку, найбільш важливою його характеристикою є соціальна спрямованість і значимість, стан цього ринку характеризує рівень розвитку суспільства в цілому; з іншого боку, саме кінцеві споживачі продовольства, а саме їхні потреби й можливості,

визначають напрями скеровування процесів розвитку агропродовольчого ринку.

Розвиток агропродовольчого ринку України супроводжується низкою гострих проблем, складність вирішення яких зумовлена численністю складових, які його формують, розгалуженою галузевою структурою, а також залежністю від функціонування інших ринків. При цьому адміністративні та економічні інструменти регулювання агропродовольчого ринку, які використовуються на практиці, часто є необґрунтованими й суперечливими. Ріст цін на продукти харчування у нашій країні за відносно низького рівня доходів населення призводить до недостатнього середньодушового споживання основних видів продовольства порівняно з раціональними нормами та нормами у провідних країнах світу. [1, с. 65].

Подальший розвиток агропродовольчого виробництва значною мірою залежить від впровадження високопродуктивних технологій, розвитку виробничої, ринкової і соціальної інфраструктури сільської місцевості, запровадження іпотечного кредитування. Це можливе при значних обсягах державного інвестування в розвиток агропромислового виробництва, залучення приватних інвестицій населення та іноземних інвестицій. [2, с. 35].

Значні інвестиції потрібні українському агропродовольчому сектору з метою забезпечення існування новітніх технологій, продуктивності, кваліфікованих людських ресурсів та фінансового капіталу, які вкрай необхідні для забезпечення інновацій, конкуренції та зростання на сталій основі. За підрахунками науковців Інституту аграрної економіки, у 2017 році в сектор потребував інвестицій на суму більше 75 млрд грн.

Основними чинниками, які зумовлюють інвестиційну діяльність в сільському господарстві та харчовій промисловості, є організаційно-управлінські, правові, соціально-економічні та ресурсні.

Стимулюючими інвестиційну діяльність в сільському господарстві та харчовій промисловості України є такі чинники, як сприятливі агро-кліматичні

умови і ресурси, обсяги, динаміка та рентабельність агропромислового виробництва, наявність достатньо кваліфікованої і порівняно низькооплачуваної робочої сили в сільській місцевості, значний потенціал внутрішнього споживання продовольства населенням України, кон'юнктура агропродовольчого ринку, близькість до потужних зовнішніх ринків збуту продовольства, а лімітуючими – виробничі ресурси та інфраструктурне забезпечення сільського господарства і харчової промисловості, платоспроможний попит населення у зв'язку із численними та тривалими у часі трансформаціями в економіці України та світовою економічною кризою, нестабільна законодавча база, надмірна контрольованість агробізнесу та особливості місцевого менталітету населення. [2, с. 85].

Тобто, суттєва територіальна диференціація інтенсивності інвестиційної діяльності в сільському господарстві та харчовій промисловості України викликана передусім різним рівнем інвестиційної привабливості регіонів.

На основі досліджень територіальної організації інвестиційної діяльності в Україні виділяють 4 групи регіонів за інвестиційною привабливістю:

- із дуже незначними обсягами інвестицій у розрахунку на одного жителя – Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька, Сумська області.
- із незначними обсягами інвестицій у розрахунку на одного жителя – Дніпропетровська, Житомирська, Львівська, Одеська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька та Чернігівська області;
- із середніми значеннями обсягів інвестицій у розрахунку на одного жителя – Вінницька, Запорізька, Кропивницька, Миколаївська, Харківська, Херсонська та Черкаська області;
- із значними обсягами інвестицій у розрахунку на одного жителя – Київська, Полтавська, Волинська області та м. Київ.

Організаційно-правові передумови здійснення інвестиційної діяльності в агропродовольчому виробництві в Україні мають досить велике значення. В Україні створено законодавчо-нормативну базу для інвестиційної діяльності в

агропродовольчому виробництві, умови якої для національних та іноземних інвесторів однакові. Відповідно до ч. 4 ст. 13 Конституції України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання. В цілому інвестиційну діяльність на території України регулюють понад 200 нормативних документів. Основним чинним законодавчим актом регулювання інвестиційної діяльності у державі є Господарський кодекс України. [4].

Важливим правовим джерелом у регулюванні іноземного інвестування є міжнародні договори, укладені Україною з багатьма країнами світу. Такими документами є двосторонні та багатосторонні угоди і договори.

Основні проблеми інвестиційної діяльності в сільському господарстві та харчовій промисловості України можна розділити на кілька груп [3, с. 147-148]:

1). Соціально-економічні проблеми, котрі спричинені тим, що в державі не сформульовано чіткої стратегії розвитку аграрної сфери, не визначено основні напрями та заходи її реалізації. З цим пов'язані проблеми розвитку підприємництва, формування ринкової інфраструктури, іпотечного кредитування.

2). Організаційні та інформаційні проблеми, котрі пов'язані з певною непослідовністю щодо напрямків і моделей міжнародної інтеграції України, зміною інвестиційного законодавства, неузгодженістю діяльності інституціональних структур.

3). Галузеві проблеми, що включають тривалий у часі виробничий процес, який зумовлює низькі темпи обороту капіталу, значну залежність від агрокліматичних умов, недостатнє технікотехнологічне оснащення підприємств та відсутність кваліфікованих менеджерів.

За умови створення сприятливого макроекономічного середовища інвестиційної діяльності інвестиційні процеси в сільському господарстві та харчовій промисловості можуть бути важливою складовою вирішення наступних соціально-економічних проблем України:

- відродження і сталий економічний розвиток сільської місцевості;

- забезпечення продовольчої безпеки держави;
- розвиток ефективного підприємництва в агропромисловому виробництві, у тому числі й приватного;
- підвищення конкурентоспроможності української
- сільськогосподарської продукції та продовольства на світових ринках;
- створення робочих місць, насамперед, в сільській місцевості;
- підвищення рівня життя сільських жителів.

Це є важливим і необхідним з точки зору вирішення проблеми виходу сільської місцевості України із затяжного кризового соціально-економічного стану.

Таким чином, запорукою ефективного формування та функціонування ринку агропродовольчої продукції виступає створення сприятливого бізнес та інвестиційного клімату, створення максимально лібералізованого доступу до міжнародних ринків, сприяння та просування торгівлі, модернізація системи безпеки та якості харчової продукції.

Список використаних джерел

1. Дудар Т.Г., Дудар В.Т. Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції: теорія, методика, перспективи: монографія / Т.Г. Дудар, В.Т. Дудар – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 246 с.
2. Мезенцева Н.І., Мороз І.М. Інвестиційна діяльність в агропродовольчому виробництві України: регіональні аспекти: Монографія. / Н. І. Мезенцева, І. М. Мороз. – К.: Обрії, 2011. – 163 с.
3. Абрамович І. В. Інвестування в аграрний сектор економіки України: проблеми та напрями їх вирішення / І. В. Абрамович // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – № 1.– 170 с.
4. Господарський кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 436-IV. – зі змінами та доповненнями станом на 30.03.2020. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЕКОНОМІЧНЕ ЯВИЩЕ

Загребельна І.Л., к.е.н., доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,

*Світлична А.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права,
Полтавська державна аграрна академія*

Соціальне підприємництво досить актуальне явище в усьому світі. Воно відображає готовність частини економічно активного населення приймати участь у вирішенні соціальних проблем через створення стійких бізнес-моделей, які здійснюють позитивний вплив на рівень життя і добробут населення.

Соціальне підприємництво розвивається в багатьох країнах світу, серед яких Америка, Великобританія, Іспанія, Індія, Єгипет, Польща, Україна. Найбільш успішно соціальне підприємництво реалізується у Великобританії, Німеччині та Нідерландах, де підприємницька діяльність з використанням інноваційних методів виробництва направлена на реалізацію товарів і послуг соціального значення. Соціальне підприємництво в цих країнах показує тісну співпрацю з місцевою владою, яка приймає участь в обговоренні важливих питань щодо розвитку місцевої системи.

Основні поняття «соціального підприємництва» (social entrepreneurship) і «соціального підприємця» (social entrepreneur) почали активно використовуватися в 1980-х роках, завдяки зусиллям дослідника Білла Дерейтона засновника компанії Ашока.

Значні темпи поширення соціального підприємництва в світовій практиці господарювання свідчить, з одного боку, про потребу суспільства в допомозі з боку бізнесу, а з іншого – усвідомленням бізнесом своєї ролі в соціальному розвитку суспільства.

Термін «соціальне підприємництво», широко застосовуваний в практиках соціально-економічного розвитку багатьох країн, до сих пір не отримав

однозначного трактування і закріплення. Виходячи з цього, існують значні відмінності в застосуванні, підходах і принципах соціального підприємництва.

Сутність соціального підприємництва походить від концепції соціально відповідального бізнесу (the Socially-Responsible Business concept). Соціальним підприємцем вважається людина, котра ставить суспільний інтерес вище власного прибутку. Відповідно до теорії «розумного егоїзму» соціальна відповідальність бізнесу характеризується як просто «добрий бізнес», оскільки скорочує довгострокові втрати прибутку. Направляючи фінансові ресурси на соціальні та філантропічні програми, підприємства зменшують свій поточний прибуток, але в довгостроковій перспективі створюють сприятливе соціальне оточення, таким чином збільшують прибуток в майбутньому. Інше трактування соціально відповідальної поведінки бізнесу виходить з того, що основна мотивація полягає у боротьбі за соціальний статус, який отримується в процесі дарування (gift giving). Прояв соціальної відповідальності дозволяє покращувати імідж підприємства, відносини в колективі, приваблює нових клієнтів, збільшує обсяги продажу продукції чи послуг. Можна говорити про те, що соціальність стає новою конкурентною перевагою сучасного бізнесу [1].

На сьогодні поміж науковців і практиків, які досліджують проблеми соціальних підприємств, відсутня єдність у визначенні характерних рис таких суб'єктів господарювання. Узагальнення результатів дослідження цього питання зарубіжними та вітчизняними науковцями дозволило виокремити такі специфічні риси соціального підприємства (рис. 2):

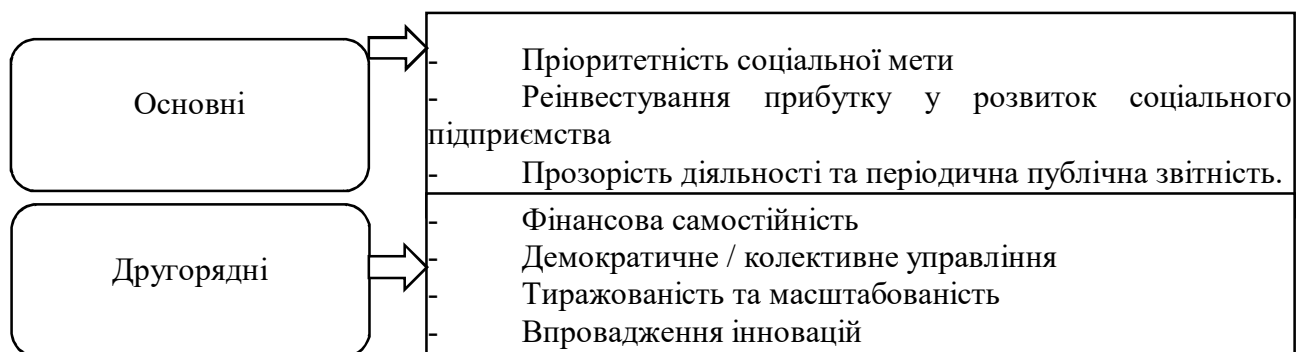

Рис. 1. Характерні риси соціального підприємства [2, с. 20]

Основні характерні риси соціального підприємництва передбачають:

- пріоритетність соціальної мети – соціальне підприємство в першу чергу прагне досягти соціальної мети, однак при цьому досягнення бізнес-мети має забезпечувати ресурси для досягнення соціальної мети;
- реінвестування прибутку у розвиток соціального підприємства (в т.ч. і на реалізацію соціальної мети);
- прозорість діяльності та періодична публічна звітність – соціальне підприємство періодично і публічно висвітлює результати своєї діяльності та надає періодичну звітність.

Другорядні характерні риси соціального підприємництва включають: фінансову самостійність; демократичне управління; тиражованість та масштабованість; впровадження інновацій. Виокремлення другорядних рис означає, що такі риси не є обов'язковою ознакою соціального підприємства. Деякі з них можуть змінюватися залежно від низки економічних та соціальних факторів, що впливають на діяльність соціального підприємства [2, с. 20].

Призначення соціальних підприємців полягає у створенні нових моделей соціально важливої діяльності для формування інноваційної соціально орієнтованої економіки, головною ціллю якої є людина та людський розвиток. Соціальне підприємництво представляється новим ринковим інститутом, оптимально поєднуючи економічну стійкість та соціальну відповідальність.

Список використаних джерел

1. Соціальне підприємництво: дизайн мислення та невизначеності URL: <https://vumonline.ua/course/social-entrepreneurship/> (дата звернення 05.02.2020 р.)
2. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін: посібник / А.А Свинчук, А.О. Корнецький, М.А. Гончарова, В.Я. Назарук [та ін.]. Київ, 2017. 188 с.
3. Соціальне підприємництво: посібник для викладачів курсу / за наук. редакцією к.е.н. А.О. Корнецького. Київ: Фамільна друкарня Huss, 2019. 160 с.

НЕЙРОМАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ

*Мокляк М.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

Сьогодні у світі маркетингу здійснено революцію під назвою нейро-маркетинг, що використовує різні стимули, які впливають на людський мозок, щоб викликати потрібну дію. Ця наука з'явилася на основі досліджень людського мозку і даних класичного маркетингу, в ході яких було встановлено, що споживач ухвалює рішення не тільки на основі раціональних суджень, а й на основі емоційних реакцій, які він не може контролювати.

Тому останнім часом у сфері теорії та практики маркетингу все частіше з'являється поняття нейромаркетингу як нового методу визначення та прогнозування споживчої поведінки.

Нейромаркетинг (грец. Neuron – нерв і англ. market – ринок, збут) – комплекс прийомів, методів та технологій, що формується на перетині економічної теорії, нейробіології, психології та медицини.

Об'єктом вивчення нейромаркетингу є широкий спектр реакцій у поведінці людини: дослідження змін динаміки пульсу, процесу потовиділення, струмів мозку, рухів зіниць та інших спонтанних реакцій, активно використовується магнітно-резонансне сканування головного мозку.

Проаналізувавши методи впливу на споживачів, які використовуються у нейромаркетингу, було виокремлено найголовніші з них у групи залежно від впливу на органи відчуттів людини: запах; звук; зображення; смак; дотик.

Одним з головних інструментів нейромаркетингу є зоровий (візуальний) канал. Найчастіше споживачі отримують більшу частину інформації саме за допомогою цього каналу.

Правильно підібране кольорове рішення інтер'єру сприяє збільшенню активності покупців у магазині. Кожен колір несе свою психологію, робить свій вплив і викликає певні асоціації. 66 % нашої уваги ми приділяємо саме кольору, тому його вплив можна ефективно використовувати у створенні фірмового стилю компанії (логотип, бланки, візитки, буклети, сайт, упаковка, дизайн середовища) для успішного позиціонування компанії на ринку [2].

Вчені Берлінського університету фізіології довели, що правильно підібраний колір упаковки або вітрини здатний збільшувати попит на товар на 30 %, не зважаючи на те, наскільки продукт подобається покупцю або навпаки, знизити попит, якщо застосовано неправильне забарвлення. Також поліпшити настрій і самопочуття покупців можна за допомогою приємного для ока і огляду товарів освітлення, створення зручних проходів, комфортного температурного режиму, запахів, кольорних сполучень, зміни логотипу магазину.

Щодо аромамаркетингу, в основі якого покладено вплив на споживача через органи нюху, то вчені вважають, необхідно лише підібрати відповідний аромат, і продажі підуть вгору. Однак є і небезпека неправильно підбраного запаху, що за лічені хвилини може налаштувати покупців негативно, і продажі одразу впадуть.

У ході компанії Business Chemistry австрійського психолога Абрама Рамеса було виявлено, що запахи можуть підвищувати обсяги продажів на 25 %. Дослідження фірми довели, що торгівлі ювелірними виробами сприяють пахощі квітів, одягом – запах м'яти та базиліку. В продуктових магазинах споживчий попит стимулюють запахи огірка та кавуна, підкреслюючи свіжість харчів, а у меблевих – хвої. Також стверджується, що запах троянд треба використовувати в елітних магазинах, а горіхів – у автомобільних салонах.

Не менш ефективно, ніж вплив кольору і запаху, можна використовувати в продажах звуковий дизайн. Музика впливає на настрій покупців не гірше за колір. Тому у більшості великих універсальних магазинах створюється м'який музичний фон.

За даними дослідницького агентства Magram Market Research, розмірені (близько 60 тактів в хвилину) мелодії частіше підштовхують людей до імпульсних покупок. Людина під їх дією може витратити на 35–40 % більше грошей, ніж збиралася. Така музика рекомендована магазинам середньої і вищої цінової категорії – їх клієнти можуть дозволити собі незаплановані витрати. У недорогих магазинах краще використовувати енергійну музику (90–110 тактів в хвилину), під яку люди швидше зважуються зробити покупку, а в часи пік – динамічну музику, що формує темп і провокує на покупку [4].

Від використання радіостанцій краще відмовитися: різка зміна тональності (чергування пісні, голосу ведучого, реклами) викликає негативну реакцію. Повільні композиції слід чергувати зі швидкими, щоб не приспати обслуговуючий персонал. Сучасні технології дозволяють створювати в кожному відділі свій музичний супровід і буквально вести покупця з однієї торгової зони в іншу. Щоправда, під впливом звуку продажі можуть не тільки рости, але й падати. Більшість споживачів відзначає, що музика в магазинах заважає і відволікає від покупок.

У 2005 році психологами Оксфордського університету були проведені дослідження впливу звуку на активність покупців. Виявлено, що розслаблююча, спокійна музика спонукає до неквапливих покупок, затримуючи покупців у магазині, у результаті чого рівень продажів збільшується на 38 %. Зокрема швидкі, бадьорі мелодії збільшують купівельний темп клієнтів, тому досить часто «фаст-фуди» використовують таку музику у своїх залах, прискорюючи при цьому «клієнтопотік».

Подані інструменти впливу обирають та коригують залежно від цільової аудиторії та товару, для якого вони застосовуються. Правильне їх застосування дозволяє збільшити продажі, створити та підтримати лояльність споживачів, позитивний імідж компанії та її товару, що призведе до збільшення прибутку.

Таким чином, можна зробити висновок, що нейромаркетинг є дієвим та перспективним напрямком маркетингу і вже знайшов своє застосування як

закордоном, так і в Україні. Чи виправдані витрати на вивчення і впровадження методів нейромаркетингу – покаже майбутнє, однак не варто забувати, що саме підсвідомість підкаже в момент вибору покупцеві, чи варто йому вибрати ваш бренд або віддати перевагу вашому конкуренту.

Список використаних джерел

1. Палахнюк А. Аромат растуших продаж А. Палахнюк //Рекламные идеи. — 2015. — № 2. — С. 36–43.
2. Нейромаркетинг: почему о нем говорят «шепотом» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.vb.com.ua/articles/view/281/2019/11/13/>.
3. Аромагия бизнеса: влияние цвета, звука и запаха в продажах [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mindspace.ru/>.
4. Романюха С. Нейромаркетинг. Сила эмоций в противовес отжившим представлениям /С. Романюха //Отдел маркетинга. — 2018. — № 3. — С. 43–48.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ В ІНТЕРНЕТІ

*Іваницька С.Б., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу
Національний університет «Полтавська політехніка
ім. Ю. Кондратюка»*

Просування бренду вимагає багато уваги та планування, що може зробити його складною концепцією для багатьох людей. Отже, є кілька основних факторів, які потрібно враховувати в будь-яких зусиллях по просуванню бренду. Просування бренду допомагає залишити незабутнє враження про бренд у свідомості споживача. Процес просування бренду включає в себе: маркетинг фірмового найменування і логотипу, виготовлення сувенірної продукції, розміщення на різних носіях, випуск відеороликів, макети для реклами, анонси

в інтернеті та багато іншого. Просування бренду в Інтернеті – це метод просування бренду на різних соціальних платформах за допомогою використання можливостей Інтернету для охоплення більш широкої аудиторії користувачів. Враховуючи статистику інтернет-користувачів в нинішній час, просування онлайн-бренду стало нарівні з традиційним. Навіть існують деякі переваги онлайн-брендингу, такі як: менша вартість порівняно з традиційним; ширша аудиторія; цілеспрямована розкрутка; легке вимірювання результатів.

Отже, розглянемо деякі зі способів просування бренду в Інтернеті.

Створення сайту. Спочатку потрібно створити контент, який повинен бути цікавим і загальноосвітнім, щоб люди знали, хто ви і що ви можете їм запропонувати.

Оптимізація систем пошуку. Ефективна стратегія пошуку включає в себе ряд кроків, від формування стратегії ключових слів до проведення більш детального дослідження ключових слів, оптимізації архітектури і продуктивності вашого сайту до побудови посилань на ваш сайт.

Соціальні мережі. Більшість українців користуються соціальними мережами щодня (Facebook, Instagram, Twitter і багато інших), а вони є найвідомішими з соціальних медіа-платформ. Можна зосередитися на тій мережі, яка підходить вам найбільше - замість того, щоб намагатися опанувати відразу усі.

Трансляція в прямому ефірі. У нинішній час соціальні медіа-платформи дозволяють своїм користувачам брати участь у прямому ефірі. Так, наприклад, на YouTube і Facebook можна розповісти свою унікальну історію і зібрати свою аудиторію і в режимі реального часу.

Створення цінного контенту. У Google є багато способів поділитися продуктами та послугами – відео, подкасти, інфографіка, блоги та інші засоби масової інформації. Цей метод маркетингу бренду дозволить не тільки генерувати трафік і збільшувати доходи, але й зробить вас видимим авторитетним експертом з даної тематики.

Ведення блогу. Обговорюючи речі, які відбуваються у вашій галузі ви надаєте освітній та інформаційний блог і тим самим отримуєте довіру людей. Саме в цьому і полягає суть ведення блогу, загальна мета якого – навчати та інформувати до такої міри, коли читачі починають довіряти достатньо бренду, щоб його купити.

Інфографіка. Брендам потрібен спосіб щоб зробити свій контент і цифрову присутність більш яскравими, привабливими та заманюючими. Дизайн дуже часто є головним для тих хто хоче справити хороше перше враження і встановити впізнаваність бренду. Багато людей звертають увагу на хороший набір даних. Захоплюючі ринкові дані найкраще відображати в барвистому і яскравому вигляді. Інфографіку легко розміщувати і ділитися нею в соціальних мережах, а також легко читати.

Таким чином, використання Інтернет-ресурсів дозволить бренду охопити більш широку аудиторію за допомогою комунікації в соціальних мережах і глобалізації. Брендинг в Інтернет-мережі дуже стрімко розвивається, а отже компанії, які раніше почнуть його використовувати, будуть значно випереджати своїх конкурентів, і тим самим зможуть швидше збільшити свій прибуток.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

*Діхтенко Д.І.⁷, СВО Магістр, ОПП Бізнес-адміністрування,
спеціальність 073 Менеджмент, Полтавська державна аграрна академія*

Проведення в сільськогосподарському підприємстві комплексу дій, спрямованих на досягнення маркетингових цілей, вимагає постійного виявлення чинників, що впливають на відхилення від поставлених завдань,

⁷ Науковий керівник – Загребельна І.Л., к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Полтавська державна аграрна академія

планових результатів та ефективності всієї діяльності підприємства. Такі дослідження повинні бути підкріплені науково-обґрунтованою системою показників, що ілюструють ефективність всіх здійснюваних заходів з економічної точки зору. Проте науковці мають різні підходи щодо оцінки ефективності управління маркетинговою діяльністю в суб'єктів агробізнесу.

Добре налагоджена система агромаркетингу дозволяє налагодити контакт із ринками збуту товарів, урахувати запити споживачів. Інакше кажучи, грамотне використання інструментів агромаркетингу допомагає підприємствам агробізнесу бути конкурентоспроможними на ринку. Як окремий напрямок маркетингу агромаркетинг включає вивчення, прогнозування й здійснення підприємницької діяльності у сфері виробництва, переробки, зберігання, доставки до споживача й реалізації сільськогосподарської продукції з метою підвищення ефективності діяльності підприємства [1, с. 62].

Обчислення економічної ефективності маркетингової діяльності передбачає визначення факторів, що впливають на показник ефективності маркетингової діяльності, їх взаємозалежність, характер впливу на показник ефективності, виявлення резервів підвищення ефективності.

Маркетингова діяльність спрямована на визначення, аналіз та врахування факторів, які впливають на процеси виробництва продукції та її просування на ринку. В її основі лежить детальний і об'єктивний аналіз ринку за обраними напрямками (аналіз споживачів, товарів, цін, конкурентів тощо) і точна інтерпретація його результатів. Спираючись на результати роботи маркетингових підрозділів, керівництво підприємства приймає рішення про вибір стратегії і тактики розвитку, планує виробничо-збутову і фінансову діяльність.

Аналіз фінансових результатів господарської діяльності підприємства має на меті з'ясування ефективності збуту продукції, у розрізі культур, що дозволить виявити їх прибутковість чи збитковість та рентабельність продажу [3, с. 145]. Ефективність збуту – це показник оптимальності вжитих

маркетингових заходів для зменшення витрат і досягнення очікуваних результатів у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Ефективність маркетингової діяльності у широкому розумінні цього слова означає співвідношення між результатом (ефектом) від маркетингових заходів та витратами, що з ними пов'язані. Проаналізуємо результативність продажу основних видів продукції ВСК «Злагода» Полтавського району (табл. 1).

Таблиця 1

**Результативність продажу основних видів продукції
ВСК «Злагода» у 2018 р.**

Продукція	Виручка від реалізації продукції, тис. грн	Собівартість продукції, тис. грн	Прибуток, збиток, тис. грн	Рентабельність продажу, %
пшениця озима	3789	3688,1	100,9	2,7
кукурудза на зерно	22560	20102,4	2457,6	12,2
ячмінь ярий	2056	1919,4	136,6	7,1
горох	3789	3622,7	166,3	4,6
соняшник	19560	15435,6	4124,4	26,7
соя	5896	4697,6	1198,4	25,5
м'ясо великої рогатої худоби	4550	6506,2	-1956,2	-30,1
м'ясо свиней	1802	3694	-1892	-51,2
м'ясо птиці	240	864,5	-624,5	-72,2
молоко	22985	21606	1379	6,4

Як свідчать дані таблиці 1 рентабельним для підприємства був продаж соняшнику – 26,7 %, сої – 25,5 %, кукурудзи на зерно – 12,2 %, ячменю ярого – 7,1 %, молока – 6,4 %, гороху – 4,6 % та озимої пшениці – 2,7 %. Продаж м'яса птиці, свиней та великої рогатої худоби було збитковим для ВСК «Злагода».

Отже, особливу цінність для досліджуваного підприємства, яке працює в умовах жорсткої конкуренції, набуває маркетингова інформація про стан і динаміку попиту та пропозиції на конкурентному товарному ринку, а також визначення основних тенденцій, які спостерігатимуть на цьому ринку в майбутньому, що дасть змогу підприємству розробляти адекватні конкурентні стратегії. Щоб забезпечити високу ефективність визначених видів продукції, треба підібрати ринки для її товароруху.

Список використаних джерел

1. Гоголя О.П., Степанюк Л.М. Удосконалення маркетингової діяльності сільськогосподарських товаровиробників. *Економіка АПК*. 2006. №3. С. 61-64.
2. Левіна М. О. Особливості аграрного маркетингу. *Науковий вісник*. Одеса : ТОВ «Лерадрук». 2008. С. 5-10.
3. Хорошун В.В., Качуровський Д.В. Системний підхід до оцінки ефективності прийняття маркетингових рішень у сучасних умовах діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 12. Ч. 2. С. 144–148.
4. Штучка Т.В. Методичні підходи до оцінки маркетингової діяльності підприємств агропродовольчого сектору. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 18(3). С. 96-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2014_18%283%29__17. (дата звернення: 27.11.2019).
5. Щербань В. М. Маркетинговий менеджмент: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 224 с.

ІНВЕСТУВАННЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКСПОРТУ АПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

Кудинець І.О., магістрант,

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

Інвестування є фінансовою основою відтворення, техніко-технологічного оновлення виробництва, зростання його обсягів, забезпечення конкурентоспроможності та підвищення ефективності.

Тенденції інвестування в сільському господарстві знаходяться в центрі уваги науковців [1, 4], та швидкі зміни умов господарювання, дія нових

чинників безпосереднього впливу на процеси інвестування вимагають продовження наукових досліджень щодо динаміки та факторів впливу на інвестиції в аграрному виробництві.

Протягом 2014-2018 рр. інвестиційна активність у сільському господарстві була жвавою. У таблиці наводяться дані щодо капітальних інвестицій в сільському господарстві в Україні, а також обсягів експорту агропродовольчої продукції, чистого прибутку сільськогосподарських підприємств. Між процесами, кількісну оцінку яких надають ці показники існують причинно-наслідкові зв'язки. Так, прибуток виступає джерелом капітальних інвестицій. Експорт продукції зумовлює збільшення доходів від її реалізації та утворення прибутку. У той же час інвестування сприяє нарощенню виробничого потенціалу, підвищенню конкурентоспроможності продукції та в кінцевому рахунку збільшенню експорту продукції. Але на прояв цих зав'язків впливають і інші чинники (ціни ресурси, макроекономічна та політична нестабільність, стан захисту прав власності), що може змінювати динаміку показників.

На підставі показників таблиці ми перевірили щільність зв'язку між обсягами експорту агропродовольчої продукції та капітальними інвестиціями шляхом розрахунку коефіцієнтів кореляції.

Таблиця

**Експорт агропродовольчої продукції, чистий прибуток
сільськогосподарських підприємств та капітальні інвестиції в сільському
господарстві в Україні**

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Експорт, млрд. дол. США	16,7	14,6	15,3	17,8	18,6
Чистий прибуток, млн. грн.	21413	101912	89816	68277	66878
Капітальні інвестиції, млн. грн.	18388	29310	49660	63401	65059

Джерело: дані Держстату України [3]

Коефіцієнт кореляції між зазначеними показниками для періоду 2014-2018 рр. дорівнює 0,613, що відповідає середній щільності прямого зв'язку між

ними, для періоду 2015-2018 рр. – 0,923, що свідчить про щільний прямий зв'язок. Отже, такий зв'язок між обсягом інвестицій та експорту засвідчує важливість інвестування в галузі для нарощення її виробничого потенціалу та експорту, який має виключне значення в кризових умовах не тільки для аграрного сектору, але й для економіки країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Лупенко Ю.В., Захарчук О.В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. Економіка АПК. 2018. №11. С. 9-18.
2. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.03.2020 р.).
3. Статистичний щорічник «Сільське господарство України» за 2018 рік / Держ. ком. статистики України. Київ: Держстат, 2019. 235 с.
4. Onegina V., Megits N., Antoshchenkova V., Boblovskyi O. (2020). Outcome of capital investment on labor productivity in agriculture sector of Ukraine. Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR). Vol 7. #1. P.12-25.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ № 1

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ГЛОКАЛІЗАЦІЯ: ВИКЛИКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ.....	4
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ <i>Березіна Л. М., доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія.....</i>	5
РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН У ВИРІШЕННІ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ <i>Шкуруній О. В., д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», Дейнека Т. А., д.е.н., професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія.....</i>	7
КРИТЕРІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ <i>Онегіна В.М., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та маркетингу, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка.....</i>	11
СУЧАСНІ ПРОДОВОЛЬЧІ СИСТЕМИ: ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ <i>Опалько В.В., к.е.н., доцент, член-кореспондент АЕН України, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.....</i>	14
ЗМІНА МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ <i>Батюк Л.А., к.е.н., доцент кафедри економіки та маркетингу, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка.....</i>	19
РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ: ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ <i>Помаз Ю. В., к.і.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства і міжнародних економічних відносин, Помаз О. М., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, Полтавська державна аграрна академія.....</i>	22

ОСОБЛИВОСТІ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ НА АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ УКРАЇНИ <i>Процаликіна А. М., к.е.н., доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького</i>	26
ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ <i>Сахно І.В., к.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту та військового господарства, Національна академія Національної гвардії України</i>	28
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ <i>Свистун Л.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i>	32
АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ <i>Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Житник О.М., студентка, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i>	36
РОЛЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ <i>Бабасєв І.О., аспірант, Полтавська державна аграрна академія</i>	41
СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ЕНЕРГОРЕСУРСИ <i>Міняйленко І.В., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу Биба В.В., к.т.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна</i>	43
ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ <i>Міроєвська М. В., здобувач наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка, Полтавська державна аграрна академія</i>	47

ЄВРОПЕЙСЬКІ МОДЕЛІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Міняйленко І.В.,

к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

Улько О.Ю.,

здобувач другого рівня вищої освіти «магістр»

спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна..... 52

СЕКЦІЯ № 2

**ТЕНДЕНЦІЇ, МЕХАНІЗМИ ТА ВИРОБНИЧИЙ
ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО
РИНКУ 56**

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ МІЖ ВИРОБНИЧОЮ,
МАРКЕТИНГОВОЮ, ЕКОЛОГІЧНОЮ ПІДСИСТЕМАМИ АГРАРНОГО
ПІДПРИЄМСТВА

Самойлик Ю.В., д.е.н., доцент,

професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,

Балана О.О., магістрант, Полтавська державна аграрна академія 57

РЕЗЕРВИ НАРОЩУВАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПІДПРИЄМСТВА

Миколенко І.Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та

міжнародних економічних відносин,

Полтавська державна аграрна академія 59

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Волкова Н.В., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин,*

Полтавська державна аграрна академія 64

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Дивнич О. Д., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та

міжнародних економічних відносин,

Полтавська державна аграрна академія 67

СУЧАСНИЙ СТАН СПОЖИВАННЯ ОВОЧІВ І КАРТОПЛІ В УКРАЇНІ

Сегеда С.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця..... 71

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНОГО
ПІДПРИЄМСТВА

*Васюта В. Б., к.т.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва
та маркетингу*

Труханова А. В., здобувач вищої освіти спеціальності 076

«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» 76

ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ
АСПЕКТ

Баган Н.В., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,

Полтавська державна аграрна академія 81

ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО СКЛАДОВІ

Шило Р.А., аспірант, Полтавська державна аграрна академія 84

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІРЖОВОГО РИНКУ
АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

*Кустов В.П., здобувач третього рівня освіти кафедри маркетингу,
підприємництва і організації виробництва*

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва 89

СЕКЦІЯ № 3

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ

АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ 92

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ РІПАКУ: ЕКОНОМІЧНИЙ,
ЕКОЛОГІЧНИЙ ТА ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Самойлик Ю.В., д.е.н., доцент,

професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,

Рябко В.В., магістрант, Полтавська державна аграрна академія 93

ОБСЛУГОВУЮЧІ КООПЕРАТИВИ ЯК СКЛАДНИК
СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Пантелеймоненко А.О., д.е.н., професор кафедри економіки та

міжнародних економічних відносин,

Полтавська Державна Аграрна Академія

Собчак Г.М., аспірант,

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» 97

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ <i>Демиденко Л.М., к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія.....</i>	100
ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧИХ ЛАНЦЮГІВ НА МІКРО- ТА МАКРОРІВНЯХ <i>Вернигора М.В., здобувач наукового ступеня доктор філософії зі спеціальності 051 «Економіка», Полтавська державна аграрна академія....</i>	105
МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ МОДЕЛЕЙ ДОВГОСТРОКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОВИРОБНИКІВ <i>Румик І.І., к.е.н., доцент Університет економіки та права «Крок»</i>	108
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ <i>Галайда Т.О., старший викладач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Горошко Д.В., студентка, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i>	113
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА <i>Писаренко С. В., к.с-г.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права, Чіп Л. О. к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічних досліджень, Полтавська державна аграрна академія.....</i>	117
HR-БРЕНДИНГ В АГРОБІЗНЕСІ <i>Дядик Т.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу, Полтавська державна аграрна академія.....</i>	122
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЯГНЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ <i>Дивнич А. В., магістрант спеціальності 076 підприємництво, торгівля та біржова діяльність, Полтавська державна аграрна академія.....</i>	125
СТРАТЕГІЧНІ ТА ТАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА <i>Братанов Б.В., здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії, Полтавська державна аграрна академія</i>	128

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ <i>Гончаренко Н.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри екологічного менеджменту та підприємництва, Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>	133
ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА <i>Ражик П.Ф., СВО Магістр, ОПП Менеджмент організацій, спеціальність 073 Менеджмент, Полтавська державна аграрна академія</i>	138
СЕКЦІЯ № 4 ІНФРАСТРУКТУРА АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА, ЛОГІСТИЧНО-МАРКЕТИНГОВА, ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНА, ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВІ.....	141
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ <i>Гуторов О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту і адміністрування Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва</i>	142
ПОКАЗНИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА <i>Березіна Л.М., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія Резнік А.В. здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії, Полтавська державна аграрна академія</i>	147
THE INTERCONTINENTAL LOGISTICS FEATURES <i>Robert Lubowiecki, Director, LUFACORP SRL, Santo Domingo, The Dominican Republic, Vita Rzhepishevskа, PhD of economic science, associate professor, self-employed, Iuliia Samoilyk, Doctor of economic science, professor of Economic and International Economic Relationship Department, Poltava State Agrarian Academy, Poltava, Ukraine</i>	152

ВАЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ <i>Сумець О.М., д.е.н., професор, академік АЕН України, професор кафедри менеджменту і адміністрування, Національний фармацевтичний університет</i>	155
АЛЬТЕРНАТИВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ <i>Болдирєва Л.М., д. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту і логістики, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i>	159
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІСТИЧНИХ РІШЕНЬ В УПРАВЛІННІ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ <i>Боровик Т.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу, Даниленко В.І., доцент, доцент кафедри маркетингу, Полтавська державна аграрна академія</i>	162
ВІДХОДИ ТВАРИННИЦТВА ЯК ДЖЕРЕЛО СИРОВИНИ ДЛЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНОГО ВИРОБНИЦТВА <i>Денисенко В.О., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького</i>	166
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ <i>Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Бачикало К.А., студентка, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i>	169
ІНФРАСТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ <i>Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет Загорулько Т. А., студентка, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i>	173

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИВАННЯ ТА РОЗВИТКУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Таранець Б.В., студент, Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» 177

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЕКОНОМІЧНЕ ЯВИЩЕ

Загребельна І.Л., к.е.н., доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,

Світлична А.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права,

Полтавська державна аграрна академія 182

НЕЙРОМАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ
СПОЖИВАЧІВ

Мокляк М.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу,

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка» 185

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ В ІНТЕРНЕТІ

Іваницька С.Б., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

Національний університет «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка».. 188

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Діхтенко Д.І., СВО Магістр, ОПП Бізнес-адміністрування,

спеціальність 073 Менеджмент, Полтавська державна аграрна академія... 190

ІНВЕСТИВАННЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ЕКСПОРТУ АПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

Кудинець І.О., магістрант,

Харківський національний технічний університет

сільського господарства імені Петра Василенка 193

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ В
УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ»**

31 березня 2020 р.

Відповідальна за випуск Самойлик Ю.В.

Затверджено до друку кафедрою економіки та міжнародних економічних відносин, протокол № 10 від 06.04.2020 р.

Формат 60x90 ¹/₁₆. Папір офсетний (білий 70-80 г/м²).

Ум. друк. арк. 8,83. Авт. арк. 8,18.

Тираж 50 пр. Гарнітура Times New Roman Cyr.

Друк – кафедра економіки та міжнародних економічних відносин
Полтавської державної аграрної академії